

Magnus Gustafsson

Folkmusik från Småland och Öland

Text, sammanställning och diverse uppteckningar -
Magnus Gustafsson, Växjö

Foto -
Lars-Erik Tobiasson, Växjö

Notskrift -
Erland Sallhag, Växjö

Digital återutgåva 2023 av Folkmusik från Småland och Öland
med ett nyskrivet efterord.

Copyright 2023 Smålands Musikarkiv, Smålands Spelmansförbund
och Magnus Gustafsson.

ISBN 978-91-978644-5-9

Omslagsbilden - hals från 1700-talsfiol med åtta understrängar. Smålands
museum, Växjö.

Notboken är utgiven av Smålands Spelmansförbund. Copyright 1983 Smålands
Spelmansförbund och Magnus Gustafsson.

FÖRORD

Denna notbok är ett resultat av två insamlingsarbeten, som bedrivits parallellt sedan mitten av 1970-talet. Sålunda har en dokumentation av en levande tradition pågått jämsides med en inventering av arkiverat folkmusikaliskt material. Resultaten av insamlingarna har alltså kunnat ställas i förhållande till varandra, för att ge en någorlunda riktig bild av den folkmusikaliska traditionens utveckling i Småland fram till våra dagar. Ur detta omfattande grundmaterial är följande 241 melodier hämtade - urvalsprincipen har varit att försöka ge en representativ bild av hela dokumentationssamlingen. Följaktligen har det sena 1800-talets pardansmusik fått sitt berättigade utrymme, samtidigt som dominansen av polonäsmelodier i Småland betonats. En annan grundidé har varit att ge exempel på variantspridning - detta för att motverka bilden av överdrivet avgränsade "traditionsöar" och istället placera in de enskilda melodierna i sitt rätta geografiska och historiska sammanhang, samt att betona den allmänna modemusikens starka påverkan. I det här sammanhanget kommer även dansen in i bilden, men tyvärr gick det av utrymmesskäl inte att utöka boken med utförligare dansavsnitt.

Notboken innehåller förhållandevis mycket text - detta för att ge en så god bild som möjligt av den enskilde spelmannen, hans miljö och sammanhang. Här kan även ytliga, skenbart irrelevanta upplysningar vara intressanta och sådana finns det gott om i boken.

Under mitt arbete har jag fått ovärderlig hjälp av många dans- och musikintresserade i Småland och jag vill här rikta ett särskilt tack till :

Olle Paulsson, Hjältevad

Göran Andersson, Växjö

Rolf Svahn, Härlöv

Bengt Löfberg, Århult

- mot bakgrund av mängden tidigare publicerat småländskt notmaterial kan man lätt få uppfattningen, att detta landskap har haft en begränsad folkmusikalisk tradition. Det är min förhoppning att denna notbok skall ändra den eventuella inställningen.

Magnus Gustafsson , april 1983

KLARINETTBÄSARE ALIN , ÖLAND

Följande två melodier är upptecknade av August Fredin efter "klarinettbläsare Alin" från Öland. Det finns i uppteckningarna tyvärr inga uppgifter om denne Alin, men troligen bodde han inte på Öland då Fredin kom i kontakt med honom. Det fanns i Borgholm en spelman vid namn Karl Olin - dessutom träffade Johan Fredrik Theandersson (1834 - 1922), Kosta på 1850-talet en kringvandrande spelman vid namn Alin. Denne är dock troligen identisk med en i Skåne omtalad spelman med samma namn. Det rör sig, i Fredins fall, troligen inte om någon av ovanstående två spelmän.

1. POLSKA

efter Klarinettbläsare Alin , Öland

De många repriserna, samt det relativt ringa antalet takter i dessa, kan anses typiskt, för Alins polskor.

Uppptecknaren August Fredin föddes i Burs på Gotland år 1853. Han var son till den kände storspelmannen "Florsen i Burs". Under sin tid som folkskollärare i Linde, gjorde han i slutet av 1800-talet omfattande uppteckningar av gotländsk folkmusik. Detta material samlades i verket "Gotlandstoner", som i stort sett motsvarar landskapsdelarna i "Svenska låtar". År 1902 flyttade han till Loftahammars socken i Småland och där fortsatte han sitt uppteckningsarbete fram till sin död år 1946.

August Fredin tillsammans med Lars Johan Sundell ("Lasse i Svarven") (1874-1923) Väster-vik, vilka spelade på Skansen mellan åren 1910 - 1914.

2. VALS

efter Klarinettblåsare Alin, Öland

JONAS ANCKARMAN , DJURSDALA

Efter klockaren Jonas Anckarman (1798 - 1874) i Djursdala finns en stor notsamling bevarad. Huvuddelen av samlingen är daterad mellan åren 1812 och 1822, men även äldre notböcker ingår - bl.a. efter hemmansägaren Sune Nannesson (1778-1807) från Södra Vi socken. I notskrifterna förekommer flera mer eller mindre kända spelmansnamn, som O Hultman, Johan Abrahamsson och CM Wide. Notböckerna är skrivna på olika platser - "Wimmerby", "Södra Wij" och "Djursdala" - man kan alltså förmoda att den unge klockaren Anckarman flyttade mellan socknarna i norra Småland, innan han slutligen hamnade i Djursdala. Här spelade han sedan mycket med "spelmansbröderna Mosesson" (se nr 168) i Klocketorp.

Jonas Anckarmans notsamling innehåller typisk klockarmusik - d.v.s. polskor (polonäser), kadriljer, angläser samt några enstaka valser. Många klockare såg det vid den här tiden (tidigt 1800-tal), som sin uppgift att nedteckna sin och bygdens gängse musikaliska repertoar. Dessutom var detta förfarande ett utmärkt sätt att träna notkännedom och notskrift, för unga "klockarlärningar".

3. POLSKA

efter Jonas Anckarman , Djursdala

"En mycken vacker kärlekepoliska" enligt Anckarman. Polskan är allmän över hela landet och många varianter finns bl.a. i Hälsingland. Se även Petter Dufva nr. 97.

4. TRUBBENSTEDTS POLSKA
 efter Jonas Anckarman, Djursdala

Polskan är i original skriven utan höjnings- och sänkningstecken, men man kan naturligtvis tänka sig gängse användning av f.a. ciss i d-moll. Det saknas dessutom en takt i tredje repisen.

5. POLSKA
 efter Jonas Anckarman, Djursdala

Enligt Anckarman skall polskan spelas med "bas och tinor förställd" - d.v.s. A-E-A-E - stämning. Den är här noterad med hänsyn till omstämningen. Tonen "e" före första takten är troligen inledningston och spelas alltså ej "fortsättningsvis". Polskan finns i en variant efter Nils Bernhard Ljunggren, Markaryd (Sv.l. Småll.nr. 211). Beträffande Ljunggren - se även 160-162.

6. POLSKA

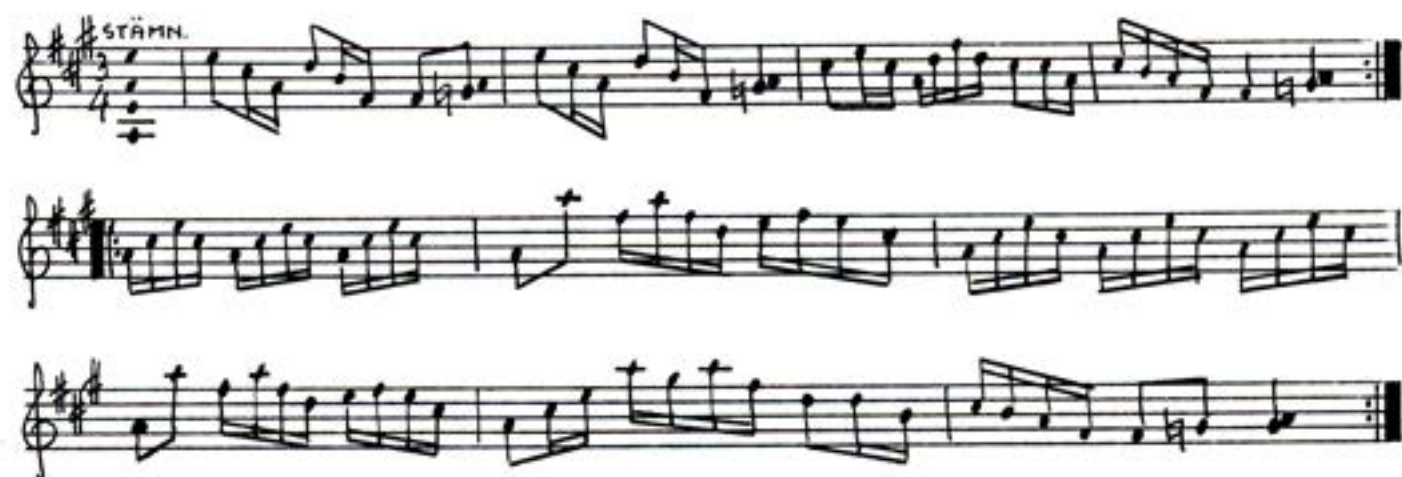
efter Jonas Anckarman, Djursdala

Polskan finns bl.a. i varianter efter Johannes Jonsson ("Spele-Jocke"), Tranberga Torpa (Östergötland), Nils Bernhard Ljunggren, Markaryd (Sv.låt.Smål. nr. 210), Frans Gustafsson, Svinhult (se nr. 112) samt Fredins Gotlandstoner nr. 261. Beträffande stämning se nr 5.

7. POLSKA

efter Jonas Anckarman, Djursdala

Beträffande stämning - se nr 5.

8. POLSKA
 efter Jonas Anckarman , Djursdala

Polskan är en variant av ett relativt allmänt, äldre polsketema - som alltså har sin grund i melodier, vilka fanns före polonäspolskans tid. Polskan finns bl.a. i varianter efter Jonas Stolt (1812 - 1883), Högsby ("Byskomakaren Jonas Stolts minnen - bondpolska") - Pelle Fors, (1815 - 1908), Rönö, Vikbolandet (Sv.låt.öster-götl.nr.338) - Sven Donat, Målerås (se nr. 81) - Johannes i Elmeråsen, Hjortsberga (se nr. 118) - Magnus Persson, Virestad (se nr. 177). Beträffande stämning - se nr 5.

9. POLSKA
 efter Jonas Anckarman , Djursdala

Polskan skall, enligt Anckarman, spelas "med förställd Bas till D". Denna stämning förekommer sparsamt i äldre notböcker. Varianter - se Petter Dufva , Verckelbäck nr 98.

ANDERS FREDRIK ANDERSSON , KNAPPEKULLA TRYSERUM

Anders Fredrik Andersson föddes i Hannäs socken år 1849. Han inhämtade sina första musikaliska kunskaper och melodier hos klockaren i Gärdserum och klarinettisten Karl Landstedt , Bredal Hannäs sn . A F Andersson bosatte sig 1872 i Knappekulla , Tryserums sn - där han blev gästgivare och hemmansägare. Han fick nu möjlighet till många kontakter med andra spelmän, eftersom gästgiverierna under 1800-talet ofta var "ett dansens och musikens centrum". Han spelade själv mycket till dans på sitt gästgiveri fram till omkring sekelskiftet.

A F Anderssons store läromästare i Tryserum var målaren Wernholm i Västertryserum. Denne var i yngre dagar "en mycket anlitad spelman på alla tillställningar". Enligt Gustav Karlsson i Tryserum

"vandrade han gärna omkring med sin fiol och spelade på lekstugor och gillen, närhelst han fick chansen att bli fögnad med några snapsar. Han var målare till yrket, men spelade hellre, så länge detta kunde åstadkomma någon sprit". Wernholm spelade oftast på omstämd fiol, vilket till en början ställde till problem för A F Andersson :*

"Andersson kände ej till A-E-A-E stämningen, förrän han vid ett besök i Uppsala för Philochoros räkning, lärde sig den av dess fiolist C F Sundling. Andersson har däremot, enligt hvad han själv säger, nu sedan han lärt sig denna stämning, hört många av sina B-durs polskor och andra av sina låtar, spelade i denna "ton", fastän han ej på gehör lyckats leta sig till den. Wernholmsgubbens spelsätt är däremot fullt genuint. De båda spelmännen har i många år bott en half fjärdingsväg ifrån hvarandra, men tro inte att gubben Wernholm lät någon veta hur han stämde sin fiol! "

Följande fjorton melodier är upptecknade av August Fredin, Loftahammar (se Alin nr 1 - 2) och A Arnman , Varberg. Dessa bitar utgjorde en del av A F Anderssons stora repertoar, som inte ansågs "tillräckligt gammal" för att få plats i Svenska låtar.

A F Andersson (1849-1928)

* A Arnmans minnesanteckning vid uppteckningarna 1901.

10. VALS

efter A F Andersson , Tryserum

STÄMN.

pizz arco pizz

arco

Valsen var efter Wernholm i Wästertryserum. Den är något vacklande i taktindelningen med ojämnt antal takter i första och fjärde repriserna. Valsen är noterad med hänsyn till omstämningen.

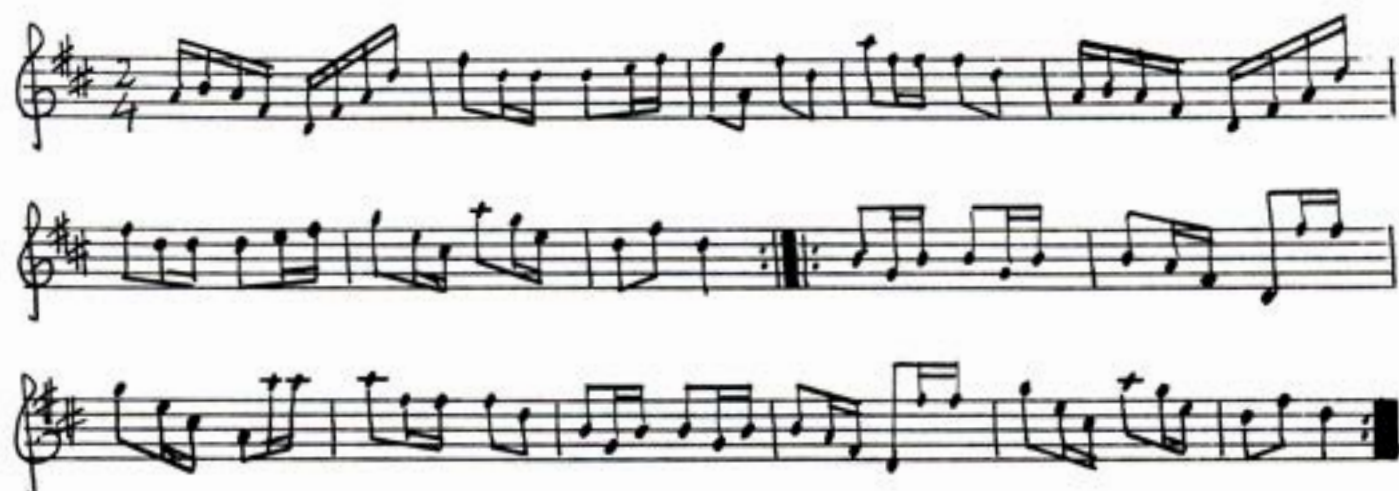
11. REINLENDER

efter A F Andersson , Tryserum

STÄMN.

Reinlendern är noterad med hänsyn till omstämningen.

12. POLKETT
 efter A F Andersson , Tryserum

Polketten kallades "Lille David".

13. HAMBO
 efter A F Andersson , Tryserum

Hambon är noterad med hänsyn till omstämningen.

14. REINLENDER
 efter A F Andersson , Tryserum

En del av AF Anderssons "renländare" är upptecknade i 4/4 - takt. I första reprisens femte takt står i originaluppteckningen tonen "h" för andra fjärdedelen - skall möjligen vara ett "c".

15. HAMBO
 efter A F Andersson , Tryserum

16. POLKETT
 efter A F Andersson , Tryserum

17. HAMBO - POLSKA
 efter A F Andersson , Tryserum

18. HAMBO - POLSKA
 efter A F Andersson , Tryserum

19. POLKETT
 efter A F Andersson , Tryserum

Polketten finns i flera varianter, bl.a. efter träskomakaren och flöjtisten
 Petter Skön (1818 - 1882) , Jät.

20. REINLENDER
 efter A F Andersson , Tryserum

21. POLKETT
 efter A F Andersson , Tryserum

Polketten är noterad med hänsyn till omstämningen.

22. HAMBO - PÖLSKA
 efter A F Andersson , Tryserum

23. POLSKA

"Käre flickor ni, gå vall mä fåra"
 efter A F Andersson , Tryserum

Polskan är noterad med hänsyn till omstämningen. En variant av polskan spelades av Carl Gustaf Åstrand Falla , Horns sn (Sv.låt.Östergötl.nr 475). Bägge polskorna har sin grund i Magdalenaballaden. (Beträffande polsketyper - se även Anckarman nr 8)

ERIK ANDERSSON , ALGUTSRUM

Följande vals upptecknades år 1943 av Nils Ståhlberg efter spelmannen Erik Andersson från Algutsum, Öland. Valsen härstammade efter spelmannen Jakobsson ("Jakob"), som var född i slutet av 1700 - talet. Denne spelade ihop med en samtida spelman vid namn Petter Olsson. Deras repertoar var allmän bland spelmännen i Glömminge, Algutsum och Torslunda i slutet av 1800 - talet. Den mest framstående av dessa - Anders Johan Eriksson (1848 - 1927) i Ryd, Glömminge sn spelade många bitar efter just Petter Olsson och "Jakob" .

24. JAKOBS VALS
 efter Erik Andersson , Algutsrum

Valsen tillhörde nog "Jakobs" modernare repertoar. En av hans äldre valser spelades av Anders Johan Eriksson, Glömminge (Sv.l.öl.nr. 265)

RAGNAR ANDERSSON , NYBYGDEN VÄSTRA TORSÅS

Västra Torsås socken var mycket rikt på spelmän i slutet av 1800-talet. Den östra delen av socknen gränsade till sjön Asnen och var en del av det kulturella traditionsområde, som innefattade byarna kring sjön. Under denna tid (slutet av 1800-t) var Johan Dahl i Odensjö den stora förebilden för nästan alla spelmän inom detta område. Den västra delen hade, delvis p.g.a. stora skogar och därmed kommunikationssvårigheter, dålig kontakt med "Asnentraditionen". Denna del sökte sig kulturellt istället mot grannsocknen i väster - Virestad, med helt andra ideal och förebilder inom den folkliga musiken. En av de sista traditionsbärarna inom detta område är Ragnar Andersson ("Ragnar i Nybygden").* Han föddes 1912 och lärde sig som ung pojke spela - "genom att tävla mä sina fem bröder om vem som först kunne lära se tie bitar på fiolen". Fadern Axel Andersson i Nybygden var en duktig fiolspelman, som spelade mycket till dans. Han kunde även spela enradigt dragspel. Ragnar Andersson lärde sig också bitar av fiolspelmännen "Ragnar i Steglehytte" och "Sixten i Verpeshultaberg". Den sist - nämnde var stenarbetare och sprängare. Han var född i slutet av 1890-talet, men

* Ragnar Andersson dokumenterades på band i maj 1980 av Magnus Gustafsson. Upp - teckningarna är gjorda från bandet.

Ragnar Andersson med hustrun Rut.

"sprängdes ihjäl" i berget redan 1925 och blev således inte gammal. Enligt Ragnar "sörjde di onga i bygden mycke att di hade mist en go' å gla' spelman, som kunne få gamla bitar å låta som nya, å som kunne ta se nära gökar, men få fiolen å låta redigt ända".

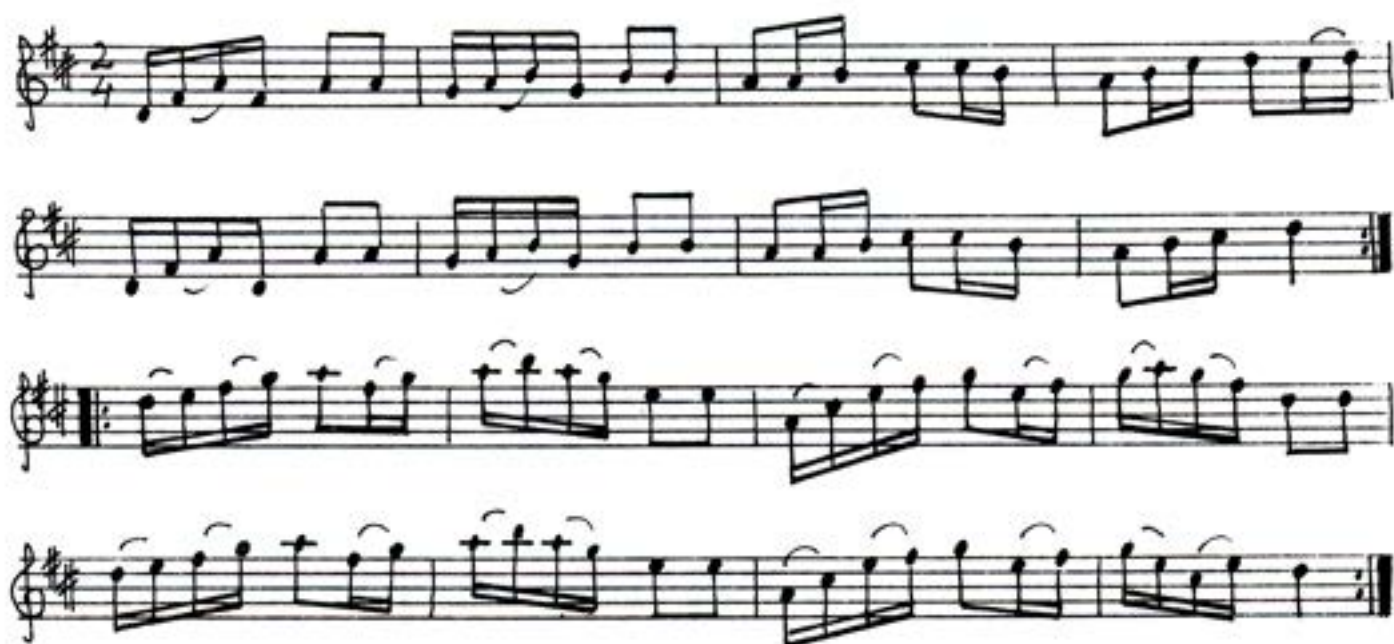
Ragnar Andersson var inte konfirmerad när han spelade till dans första gången. Det dröjde dock inte länge förrän han och brodern Verner, som spelade enradigt dragspel, var de självklara spelmännen i bygden på "lekstugor, danser, sammanläggningar å julagillen". Ragnar berättar så här om lekstugorna i Nybygden på 1920-talet : "De va ju te å bju alla onga, som man va i lag mä, minst en tretti - förti å lite te ! De va ju te å ha maten uppepå övravåningen, sen feck alle möblena lov te å flyttas onnan å sen börjte dansen i de stora rummet nerepå ve åtta-tien på kvällen. De va ju te att spendera mä dryckesvaro' så alle blev lagoma glaå. Vicka som velle feck sen gå opp å ta se en jamare å nåt å äta om di ble' hongriga. Boret feck stå

dukat, så alle va jämt glaä hele natten. Å sen dansade vi te klockan va sju på moronen. De va mäst polkett, vals å masyriska. Hä va en flecka, som hade nye skor när ho kom hit - på moronen hade ho sleti hål på halvsulerna. Så de dansades ! Väst va julagillena, de begynte fö de mesta på annanda å sen höllt di på te etter trettonjulen. De sulle gå runt alle i byen å alle sulle ta del ! Då dansade di gamle mä ! "

Ragnar Andersson lärde sig med tiden även spela durspel och han intresserade sig också för visor, vilket han har ägnat mer tid åt sedan han slutade med att spela till dans år 1933 .

25. SCHOTTIS

efter Ragnar Andersson , Nybygden

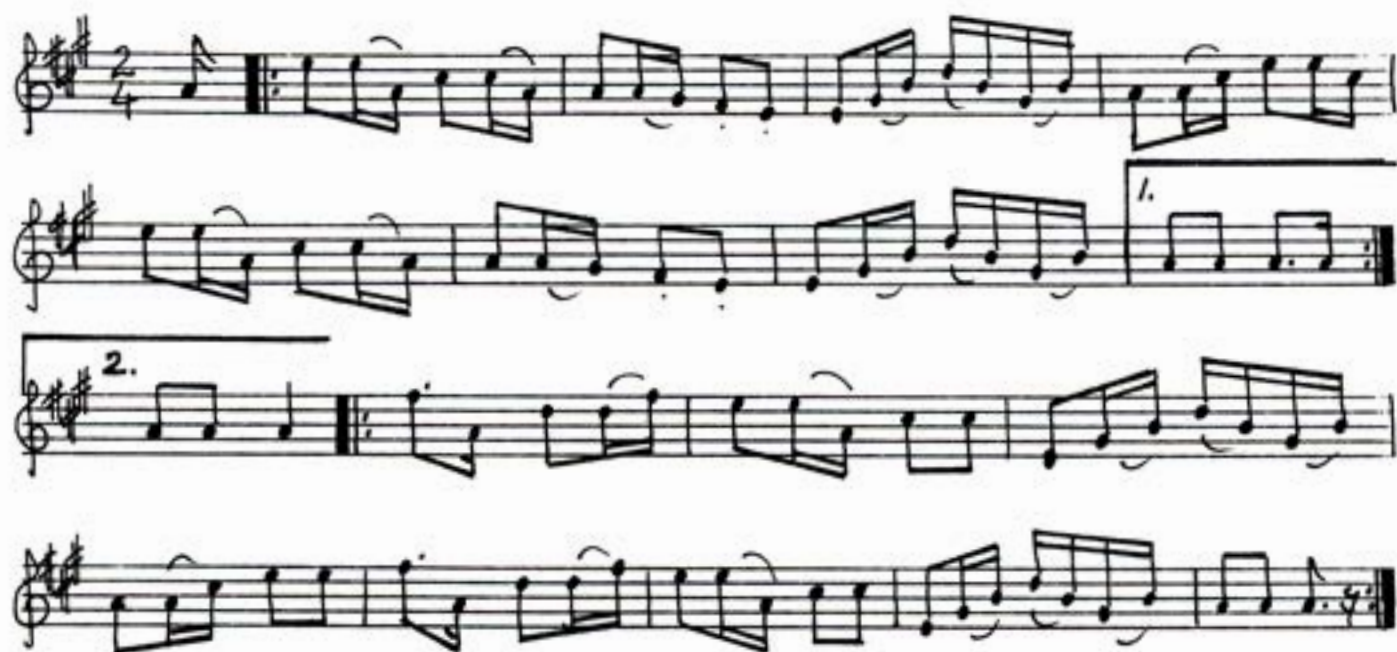

Ragnar Andersson spelar schottisen omväxlande på fiol och tvåradigt dragspel. Han lärde sig den av spelmannen "Sjatten i Verpeshultaberg".

26. SCHOTTIS

efter Ragnar Andersson , Nybygden

Ragnar Andersson spelar schottisen på enradigt dragspel. Andra reprisen är allmän och förekommer bl.a. i en schottis efter Blinde-Janne i Gränna.

WILHELM ANDERSSON , STRÖMBY

Wilhelm Andersson föddes 1891 i Strömby , Torsås socken. Han lärde sig i unga år spela fiol tillsammans med en broder. Dessa fick sina första musikaliska intryck från farfadern Karl Jonsson ("Svinhulta - Jon"), som sjöng gamla melodier. När Wilhelm Andersson växte upp fick han kontakt med alla de Torsåsspelmän, som var och en bar på en tradition efter storspelmannen och båtsmannen Pelle Ror ("Pelle Grisbäck") (d 1868) från Grisbäck i Söderåkra socken. En av dessa var båtsmannen * Abraham Nilsson Styf ("Styven") (1830 - 1910), som "var en man med gott humör och med en basröst likt mullrande åska". "Styven" var en stor mångsysslare :
 "Ja kan sula skor å spela fiol å löda å bråsa å ympa träd å skjuta sten å göra va fan ja vill, men ja är lika fattig för de!" Abraham Styf spelade på ålderdomen mest gamla visor, eftersom hans händer var helt förvärkta.

Spelmannen Emil Asklund (1841 - 1920) bar också på en tradition efter Pelle Ror. Han var född i Kristianopel i Blekinge, men flyttade sedermera till Torsås. Det berättas, att "han kunde stå vid ett vägskäl en hel natt å spela dansbitar, utan å ta om en enda". Emil Asklund deltog vid riksspelmanstävlingen på Skansen 1910.

Wilhelm Andersson kom dessutom i kontakt med ytterligare en inflyttad Blekingespelman, nämligen Petter Pettersson ("Petter på Lund"). Denne kunde många av Pelle Rors melodier och spelade mycket tillsammans med Nils Pettersson ("Spel - Nisse") (1823 - 1902) från Karsbo i Torsås socken.

Wilhelm Andersson flyttade med tiden från Torsås och bosatte sig med hustrun Bertha på stadsdelen Ängö i Kalmar. Han försörjde sig sedermera, som grönsakshandlare på Stortorget i staden. Andersson var notkunnig och fungerade en tid som Kalmar Folkdanslags spelman. Han flyttade på ålderdomen till Mariestad.

* uppgifterna om Torsåsspelmännen är hämtade från Wilhelm Anderssons handskrifter. Beträffande dessa spelmän - se även JP Jynkel nr 139 och Teofil Melin nr 163 - 167.

27. POLSKA FRÅN TORSÅS
 efter Wilhelm Andersson, Strömby

Poliskan upptecknades av Gustav Wetter (se även nr 230-234) när Wilhelm Andersson deltog vid en spelmanstävling i Växjö 1924. En nästan identisk variant finns i Karl Bohlins "Folktoner från Jämtland" (nr 45). Polskan är noterad med hänsyn till omstämningen och enligt Wetter - "klingade den bättre på förstäm d fiol". Beträffande svanpolskor - se även "Mäster Plut" (nr 181).

AUGUST ANDRÉN, UNNARYD

Följande danslek upptecknades 1874 av C E Södling efter spelmannen August Andren i Unnaryd. C E Södling (1819 - 1884) var en ytterst mångsidig man, som bl.a. kunde titulera sig folklivsforskare, tonsättare, skriftställare, musik- och gymnastikdirektör. Han var medlem i Götiska förbundet och därmed, "i en sann fosterländsk anda", intresserad av "de mest ålderdomliga och äkta dragen inom vår svenska folkmusik". Under sina uppteckningsresor i Småland bodde han ofta hos intressevännen G O Hylten - Cavallius (se nr 117 - 124) på Sunnanvik. Södling gjorde vid dessa besök omfattande uppteckningar av f.a. visor i trakterna runt Åsnen, samt i Bolmsö- och Unnarydsbygden. C E Södling företog även omfattande etnografiska resor till avlägsna och främmande kulturer runt jordklotet. Han koncentrerade sig då på

att försöka hitta "en minsta gemensamma nämnare", inom alla kulturers folkmusik. Han samlade sina erfarenheter och uppteckningar i ett stort verk - "Svenska folkmusikens historia", som dock aldrig publicerades. Verket finns i manuskript i Musikaliska Akademiens bibliotek och är, enligt prof. Jan Ling "en blandning av värdefulla källupplysningar och hisnande storhetsvisioner av svenskarnas forna musikaliska betydelse. Samtiden såg mest till hans förryckta ideer, som inte står Olof Rudebecks långt efter i yverborenhet. Men mycket av hans arbete är värt all aktning !"

28. SUNNERBO KLOUFFS

(Unnarsbo Klofs)

efter August Andreå , Unnaryd

Text Kärninga satt i spisen
 pojken satt där mä
 Katten körde bort dem
 ty de va'na fä
 Trall
 ty de va'na fä

Enligt Södling - "lärer denna urgamla dans utföras ungefär såsom menuett". "Lasse i Lassaberg" ger i boken Unnarydsborna en utförligare beskrivning av dansen :

"Det gick så till, att flera personer af båda könen fattade i hvarandras händer och utgjorde en större ring. Inuti denna ring ställer sig ett par att dansa, under det att de andra sjunga med dem - Dansa du mä andra, dansa ja mä de'- trall - Går de bra för andra, går de bra för me'- trall. Därefter släpper de hvarannan. Den ene ingår i den stora ringen den som blir kvar, nappar fatt i en annan därstädes och börjar så sjunga - Dansa du(se ovan). Nu åtskiljas de och den kvarblifvande nappar in en annan och sjunger - Slinka du mä andra, slinka du mä me'- trall - Går de väl för andra, går de väl för me'- trall. Nu åtskiljas de och en annan kommer in och börjar - Ha du slinkat mä andra, så slinka nu lite mä me'- trall - går de väl för andra, går de väl för me'- trall. På så sätt fortsettes intill dess alla i ringen waret framme. Sedan slå de sig tillsammans med korslagda armar och sammanknäppta händer för att avsluta dansen".

Beträffande dansleksmelodin - se Sven Donat (nr 87).

HERMAN AXELSSON , LESSEBO

Herman Axelsson* föddes 1908 i Algutsboda socken. Fadern Axel Pettersson (1882-1967) var glasblåsare och mästare vid Åfors glasbruk. Denne lärde sig i unga år spela på ett enradigt Magdeburgerspel, som "han vann på kortspel". Axel Pettersson spelade i sin tur dansbitar efter sin far - spelmannen och möllaren Petter Gustafsson (1848-1927) i Åfors.

Herman Axelsson växte alltså upp i ett musikaliskt hem, där även modern Elsa "sjöng många dansstrallar och gärna dansade". Det var således naturligt, att Herman i mycket unga år började träna i smyg på faderns dragspel och han var inte mer än åtta år när han tillsammans med fadern för första gången spelade till dans vid "Fiskesjö vägskäl". Vid tio års ålder spelade han ensam på ett bröllop, sedan fadern hade blivit "överförfriskad". Det kunde ibland bli en smula äventyrligt för Herman - "när far vinglade hem efter danserna på sin gamla cykel må spelen på ryggen å mej på ramen !"

Arbetarna vid glasbruken hade det dåligt ställt i Hermans barndom och de flyttades av bruksledningarna runt mellan bruken, utan egna möjligheter att påverka detta. "Far blåste vid många bruk å vi andra fick flytta må. De ble inget rejält må skolgången, vi småpojkar skulle helt enkelt va i hyttan. De va uselt betalt å iblann fick man inga pengar alls. Nä, de va verkligen en jädra arbetsplats fö en liten pojk - stryk va de enda man fick !"

Herman Axelsson blev med tiden en uppmärksamman dansspelman. På 1920-talet spelade han oftast ihop med farbrodern Berzelius Pettersson. Under en period försökte han lära sig spela fiol, men detta misslyckades eftersom han "högg sönder fingrarna med en yx". Herman lärde sig då istället spela femradigt dragspel. Vid den här tiden arbetade han på Transjö glasbruk, där han bildade ett "spelgäng" - Transjötrion, tillsammans med två kusiner på fiol. Nästan alla glasbruk hade sådana "spelgäng" med varierande instrumentsättning. Herman Axelsson har spelat modern dansmusik i olika sammanhang ända in på 1970-talet. "Skandiaorkestern" och "Herman Swingers" är grupper, som i södra Småland allmänt förknippas med habil dansmusik.

Herman Axelsson arbetade en tid som lastbilschaufför, men efter några år återvände han till glasbruksmiljön - då som glasblåsare vid Strömbergshyttan, varifrån han pensionerades 1973.

* Herman Axelsson dokumenterades på band i september 1979 av Magnus Gustafsson. Upppteckningarna är gjorda från bandet.

Herman Axelsson , Lessebo

29. POLKA

efter Herman Axelsson , Lessebo

Herman lärde sig polkan av fadern, som tyckte att "den va jädrig å spela på enradigt dragspel".

30. ALSBOPOLKAN

efter Herman Axelsson, Lessebo

Polkan var efter farfadern Petter Gustafsson.

31. SCHOTTIS

efter Herman Axelsson, Lessebo

Schottisen var efter fadern Axel Pettersson.

32. HAMBO - POLSKA
efter Herman Axelsson , Lessebo

Hambo-polskan var efter farfadern Petter Gustafsson.

33. TRESTEGARE

efter Herman Axelsson, Lessebo

Trestegaren var efter fadern Axel Pettersson. Trestegare (eller trestegsmazurka) är en lokal benämning på hambo-polkett. Melodin förekommer också som hambo-polska - se David Isaksson nr 126.

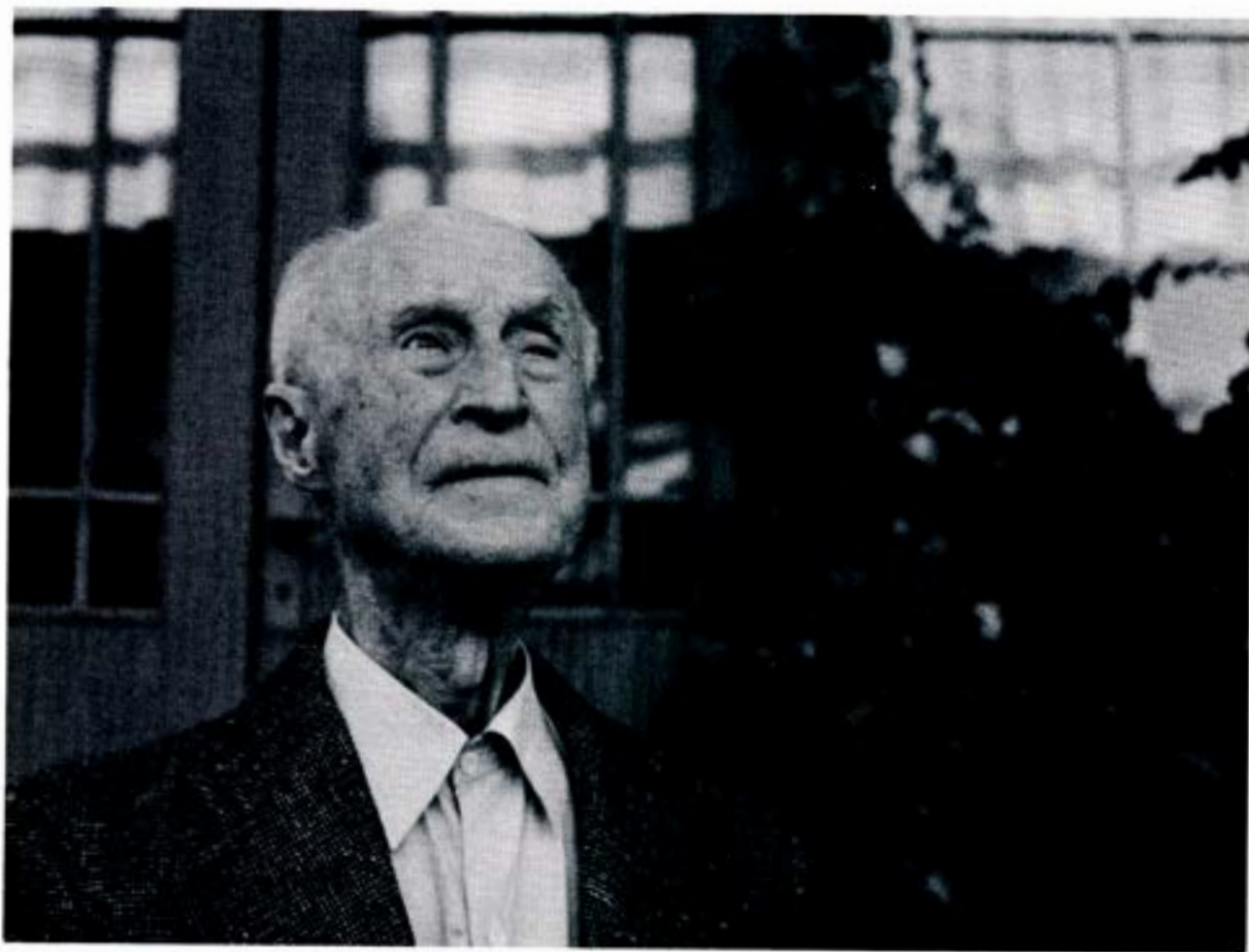
JOHAN FREDRIK BERGSTRÖM, TÖLG

Johan Fredrik Bergström föddes i Tegnaby socken år 1815. Fadern Johannes Bergström var klockare i socknen och han undervisade sonen i fiolspel och notkännedom. I Tegnaby fanns i början av 1800-talet många skickliga spelmän, som JF Bergström kom i kontakt med - den mest framstående var "Johan Svensson Spelare" (f.omkr.1770), som hade "rest till Växjö för att lära noterna av Nils Vieslander". (se 238-239) I Tegnaby bodde också "spelgubben Hagström" (1751-1827), som både blåste "hoboja" och spelade fiol. Denne hade på ålderdomen svårigheter med att spela, eftersom det "onda bettet" hade fördärvat hans händer. Hagström hade melodier efter spelmannen "Värebolslängen", vilken var född i slutet av 1600-talet.

Johan Fredrik Bergström övertog på 1830-talet faderns hemman och blev samtidigt kyrkvård i Tegnaby. Under denna period nedtecknade han hela sin musikaliska repertoar i arton notböcker, daterade mellan åren 1832 och 1838. Han flyttade 1840 med sin

hustru Katarina (1810-1900) till Tolgs socken, där han köpte en gård och samtidigt sökte klockartjänsten. Till sin stora besvikelse fick han dock inte denna tjänst, eftersom han enligt kyrkoböckerna - "sjöng för starkt". Han fick istället nöja sig med att vara vikarierande klockare i Tolgs och Bergs socknar fram till sin död år 1871.

J F Bergströms notsamling påträffades, i samband med dokumentationsinspelningar runt sjön Åsnen, hos dottersonen och lanthandlaren Sixten Andersson (f. 1889) i Odenslanda. Notsamlingen innehåller polskor, valser, marscher, kadriljer och ang - läser.

Sixten Andersson , Odenslanda

34. NÄCKENS POLSKA
 efter Johan Fredrik Bergström, Tolg

Bergström hade lärt sig polskan av "Johan Svensson Spelare". Beträffande denna polska - se Wallman nr 226.

35. VALS
 efter Johan Fredrik Bergström, Tolg

Valsen var efter klockare Holmberg från Bottnaryd.

36. VALS

efter Johan Fredrik Bergström, Tolg

Valsen var efter fadern Johannes Bergström.

37. MARSCH

efter Johan Fredrik Bergström, Tolg

Marschen var efter spelmannen Hagström i Tegnaby.

38. ANGLÄS

efter Johan Fredrik Bergström , Tolg

Angläsen var efter spelmannen Hagström.

39. VALS

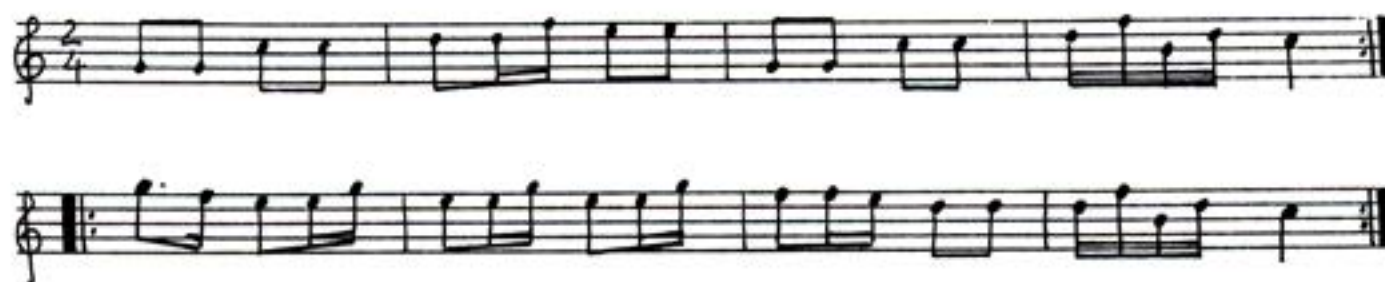
efter Johan Fredrik Bergström , Tolg

Bergström hade lärt valsen av "Johan Svensson Spelare", som i sin tur lärt den av Nils Vieslander i Växjö.

40. ANGLÄS

efter Johan Fredrik Bergström , Tolg

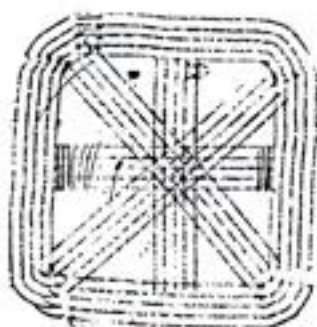
Angläsen var efter spelmannen P M Hjertkvist i Tolg.

41. ANGLÄS

efter Johan Fredrik Bergström, Tolg

Angläsen var efter "Johan Svensson Spelare".

Eho du är som veta vill
 Vem denna Rikens här till
 Af namnet du det veta får
 Som redan före skapet var

Wesjö den 1 Juni 1835
 J. F. Bergström
 J. F. Bergström

Inskription på sista sidan JF Bergströms
 sextonde notbok, daterad den 1 juni 1835.

KLAS BLOM , FÄRANÄS BLÄDINGE

Grovarbetaren och stenhuggaren Klas Blom föddes 1883 i Blädinge socken. Fadern Johan Samuelsson Blom (1836-1927) var stenhuggare och spelade i unga år fiol. Han blev den förste, som i dessa trakter introducerade det enradiga dragspelet på 1860-talet, eftersom han "i arbetet sprängde sönder två fingrar på vänsterhanden" och således inte kunde "hantera fiolen mer". Klas Blom lärde sig spela både fiol och dragspel av fadern. Bröderna Kalle (1881-1950) och Edvin (f. 1886) var båda spelmän. Denna brödratrio spelade mycket till dans på Värendsborg, i Kråketorp och på magasinet i Blädinge. Klas Blom spelade längre fram också mycket med Alfred Sme⁺ Karlsson i Vislanda. Dessutom lärde han sig, som så många andra spelmän i den här trakten, de populära melodier som spelades på "heden" (Kronobergshed). Han spelade på ålderdomen p.g.a. förvärkta leder, mest enklare visor.

Klas Blom var läromästare åt dragspelaren Ingvar Fohlin, som föddes 1924 i Södra Vare, Vislanda socken. Enligt denne - "var Klas Blom den bäste magdeburgerspelman han någonsin hört". Genom dessa båda spelmän har bl.a. den kända "Blädingepolkan" förmedlats. Klas Blom avled 1972.

Ingvar Fohlin flyttade sedermera från Södra Vare till Alvesta. Han spelar företrädesvis melodier på enradigt dragspel efter Klas Blom och "Sme⁺ Karlsson" (se nr 143). Ingvar Fohlin har ett stort intresse av, att samla och renovera äldre en- och tvåradiga dragspel.

Klas Blom och Ingvar Fohlin

42. RIDMARSCH
 efter Klas Blom, Blädinge

Ridmarschen var efter fadern Johan Samuelsson Blom.

ERIK VILHELM BLOMGREN , SJÖSÅS

Följande två melodier upptecknades av musikediktören A Wiedeman efter "hummellekaren EV Blomgren* i Sjöås socken. Denne var född i Vetlanda år 1818. I kyrkböckerna för år 1832 står han antecknad som pappersarbetargesäll. Någon gång på 1840-talet flyttade han med hustrun Ingrid Nilsdotter till Västergötland, där familjen bodde en tid. De återvände 1858 till Sävsjöström i Småland. Tydligen har ytterligare en flyttning ägt rum, eftersom Blomgren bevisligen bodde i Sjöås socken när Wiedeman kom i kontakt med honom. EV Blomgrens hummel lämnades sedermera till Smålands museum.

Instrumentet hummel eller "långspelet" är släkt med den norska langeleiken och den finska kantelen. "Hummeln** har greppbräde med band och spelades med en gäspenna e. dyl., varvid båda spelsträngarna och resonanssträngarna*** drogs an, samtidigt som man med vänsterhandens fingrar tryckte ned vid önskat band".

* Ytterligare uppgifter om EV Blomgren och instrumentet hummel finns i Stig Walins - Die schwedische Hummel (1952).

** Instrumentbeskrivningen är hämtad ur Jan Lings - Svensk folkmusik.

*** Bör vara ackordsträngarna - min anm.

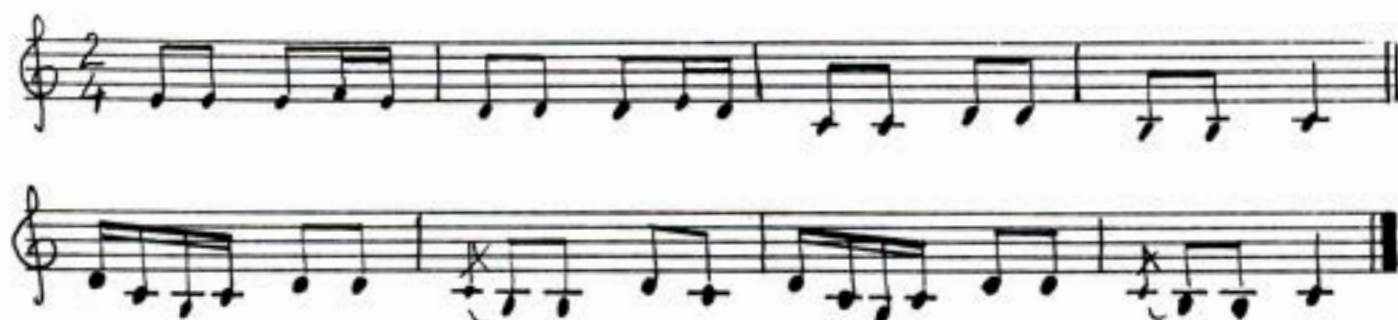
Instrumentet hummel finns omnämnt redan på 1600-talet av Peder Rudebeck. Hummeln fick en renässans i de borgerliga kretsarna i Stockholm runt sekelskiftet 1800. Instrumentet var troligen, att döma av antalet instrumentfynd, relativt vanligt i Småland under 1700- och början av 1800-talet. Den siste småländske hummel-lekaren var möbel- och kyrkmålaren Otto Malmberg ("Ottar Hyll") (1848-1921) från Ljungby. Han spelade i början av seklet på Skansen under namnet "Ottar Hyll från Värend".

"Ottar Hyll från Värend"

43. VISA

efter Erik Vilhelm Blomgren, Sjösdås

Erik Vilhelm Blomgrens hummel från
Sjösås. Smålands museum, Växjö.

Hummel från Tegnaby socken. Smålands
museum, Växjö.

44. POLSKA
efter Erik Vilhelm Blomgren , Sjösås

Polskan spelades på hummel.

AXEL BÖBERGS AVSKRIFTER

Axel Boberg var musikdirektör och organist i Sankt Petri kyrka i Malmö. Han fungerade en tid som tillfällig medhjälpare åt Nils och Olof Andersson under arbetet med "Svenska låtar". Han gjorde huvudsakligen uppteckningar i södra Sverige. Axel Boberg* hyste åsikten, att "upptecknande och utredigering av melodierna i detalj måste återspegla spelmännens utförande. Olof Andersson ryggade tillbaka för denna, som han kallade det fotografiska metod, som måste bli helt missvisande beträffande låtens sanna natur, ifall spelmannen spelade fel". Nils Anderssons uppfattning om detta problem låg någonstans emellan Boberg och Olof Andersson :

"Man gör varken allmänheten eller forskningen någon glädje med att lägga fram ting som äro meningslösa eller kunna förvilla. Det är ju inte sjukliga, patologiska drag eller dylika abnormiteter man skall framlägga, utan levande friska låtar **".

Under arbetet med "Svenska låtar" gjorde Axel Boberg ett antal uppteckningsresor i Småland. Han kom då i kontakt med en del notböcker i privat ägo, ur vilka han skrev av de melodier han uppfattade som "intressanta". I dessa avskrifter saknas tyvärr uppgifter om dateringar, härkomster och upphovsmän.

45. ANGLÄS

ur Axel Böbergs avskrifter

* Enligt Mats Rehnbergs förord i boken "Hur Svenska låtar kom till".

** Brev från Nils Andersson till Olof Andersson (daterat 20/2 1920).

46. ANGLÄS
ur Axel Bobergs avskrifter

En variant av angläsen spelades av JF Bergström, Tolg. (se nr 34-41)

47. ANGLÄS
ur Axel Bobergs avskrifter

48. ANGLÄS
ur Axel Bobergs avskrifter

ERNST BRUCE , VIMMERBY

Ernst Bruce föddes 1903. Han fick sina första musikaliska impulser via fadern Emil Bruce, som sjöng gamla visor. Vid fjorton års ålder fick han en billig "Ahlen & Holm fiol" och möjlighet att studera hos en violinlärare. Denne föraktade dock "tonen" i den billiga fiolen och bröt helt enkelt sönder den i småbitar! Det dröjde fem år innan Ernst Bruce hade sparat ihop till en ny fiol. Denna gång lärde han sig spela själv.

Ernst Bruce intresserade sig tidigt för fiolbygge. Han har under årens lopp byggt mer än hundra fioler. I ungdomen gjorde han även en del uppteckningar av folkmusik i bygden, huvudsakligen visor efter torparhustrun Anna Johansson ("Anna i Smedstorp").

49. LOCKROP FRÅN SMEDSTORP

efter Ernst Bruce , Vimmerby

Ovanstående lockrop hörde Ernst Bruce i början av 1900-talet av en torparhustru, vid namn Anna Johansson. Hon kallades i dagligt tal "Anna i Smedstorp", efter ett torp som låg strax intill Ankarsrums bruk:

"Då Anna skulle hämta hem korna, som på den tiden gick på bet i skogen, ropade hon:

Kossera, kossera, kom hem, kom hem

efter detta gjorde hon en paus för att lyssna och fortsatte sedan med tonläget höjt till "g":

Oho, oho, sötera, sötera, kom hem, kom hem

samt avslutade med - kom hem - i samma tonläge som i början. Detta lockrop fortsatte hon med, efter längre eller kortare pauser, tills korna svarade med sitt - Muuu ! *

* Efter marginalanteckning av Ernst Bruce.

50. VAGGVISA FRÅN MÅLILLA
 efter Ernst Bruce , Vimmerby

Text Soen hon sae te grisarna sina
 den svarte, den brokote, den röe
 lägggen er nu alla uti en ring
 så skall ja lägga smör uppd bröet
 äten nu alla
 men här ä tomt
 kommer stygge Lasse
 rymmer han la rum
 välan, välan sae soen

Vaggvisan är en variant på temat - "Ro, ro till fiskeskär"

51. VISA

efter Ernst Bruce , Vimmerby

Text

Va ä de som skramler på låsen
 lilla vännen min
 kossan ä löser i bdsen
 men kära, kom inte in
 kossan ä löser i bdsen
 men kära, kom inte in
 I aftens så glömde ja pjatten på stubben
 ja tror, att den karlen ä viller ä galen
 som inte kan höra
 att far ä hemma
 far ä hemma
 lilla vännen min

JOHAN DAHL , BOABERG ODENSJÖ

"Johan Magnus Dahl är omisskännligen av den gamla häradsspelmanstypen. Han är utan tvekan en av de mest framstående spelmän jag någonsin stött på och överträffar de flesta med sina gamla fina melodier och sin briljanta teknik. Han fick då och då spela i Växjö vid högtidliga tillfällen. När Johan Dahl spelade på gillan och kalas kunde han begära hela fem riksdaler, när de flesta andra spelmän bara fick två eller tre". - Detta citat är hämtat från musikdirektör Axel Bobergs anteckningar vid upptecknandet av Johan Dahl 1917.

Johan Dahl föddes i Boaberg, Odensjö i Skatelövs socken år 1846. Fadern Petter Dahl härstammade från Kalkatorp i Vislanda socken. Denne var murare och stensprängare och en aktad spelman i bygden. Petter Dahl hade lärt sig spela av klockare Björkman (f. i slutet av 1700-t.) i Skatelöv. Björkman spelade, "när det skulle vara riktigt fint på kalasen" med gästgivaren Aron Törnqvist i Gottåsa Westregård. Denne hade, via en notbok, en stor del av sin repertoar från Sven Vieslander (se 238-239) i Växjö, vars melodier alltså "vandrade hela vägen" till Johan Dahl. Aron Törnqvists son Salomon spelade f.ö. mycket tillsammans med Petter Dahl. Dessa hade en förkärlek till "nyare musik" och "ville inte veta av det gamla skräpet", varmed menades molltonartstycken. Petter Dahl var läromästare åt Karl Nilsson ("Kalle i Lövhult") ("Spele-Kalle"), som enligt Johan Dahl - "lärde under fem vintrar, men spelte aldrig väl, utan vräkigt och hanterade fiolen, och låg alltid bet för att spela ackompanjemang". Petter Dahl var troligen en tid också läromästare åt "Kalle i Lövhults" syster Christina Nilsson (1843-1921) (se nr 155-156), den sedermera berömda operasångerskan, som enligt egen utsago - "kunde vara en nog så duktig bonnspelman".

Johan Dahl var tolv år gammal när fadern Petter lärde honom spela fiol. Han fick samtidigt många bitar via modern Elin, som hade sin tradition av älderdomliga trallor efter spelmannen Nämde-mans Ola. Denne ligger begravd på Härlunda kyrkogård och enligt ett talesätt - "han hans grav aldrig fyllas riktigt igen, försökes detta så är strax fyllningen borta". Johan Dahl blev med tiden en vida berömd dansspelman och han var i slutet av 1800-talet en förebild och ett ideal för de flesta spelmän runt hela sjön Åsnen.

Nedan följer citerade delar av bandintervjuer (gjorda 1979-1981) om Johan Dahl. Meddelare är lärjungarna Gustav Nilsson (f. 1903) i Boaberg, Aron Ljungkvist (f. 1896) - nu bosatt i Rydaholm, samt dansaren Verner Nilsson (f. 1900) i Grimslöv :

"Johan Dahl spelade mycket på Nöbbele gästgiveri. Dansgolvet var där mycket dåligt, med fullt av uppstickande knaggar, som de dansande ständigt snubblade över. Detta irriterade Dahl, så i den milda grad, att han brukade drämma stråken i skallarna på

Johan Dahl , Boaberg

forts. citat :

det par, som trillade mest. Till sin hjälp hade han bakom sig ett lager av ene-stråkar - om den gamla stråken gick sönder i slaget, greppade han snabbt en ny och fortsatte att spela, som om ingenting hade hänt. Dahl spelade åt många generationer och när mina föräldrar (Verner Nilssons) dansade på gästgiveriet under 1880-talet var han den självklare dansspelmanen. De berättade, att han började spela till dans i Nöbbele någon gång på 1860-talet. Johan Dahl ändrade inte särskilt mycket på sitt spel genom åren, men han var samtidigt mottaglig för nymodigheter och snappade begärligt upp allt nytt i musikkväg, som han kunde komma över. Han lät sig ofta ackompanjeras av triangel och ibland t.o.m. av psalmodikon. En av dem, som brukade spela triangel åt Dahl var "Sven i Sjöby". Han ansågs vara en s.k. byfåne, men fick bättre anseende i bygden sedan han börjat spela med Dahl. Den förste som spelade tvåradigt dragspel tillsammans Dahl var "Klockar-Brittas Viktor". Denne var känd som en duktig polkadansare, han for runt som ett ånglok på dansgolvet - plötsligt vände han åt andra hållet och lyfte flickan i taget på samma

Nöbbele gästgiveri i Vederslövs socken.

forts. citat :

ställe en stund och fortsatte sedan i polkatakter rakt framåt, utan att sno runt. Dansfolket var mycket tillfreds när det var både fiol och dragspel på danserna. Johan Dahl brukade använda en åttasträngad fiol (med dubbla antalet spelsträngar - min anm.) när han spelade ihop med dragspelare. August Frisk (f.1868) spelade också mycket tillsammans med Dahl och han var duktig på att spela polkor och att kompa på fiolen. Söp gjorde de, Frisk och Dahl, - ibland hade de hamnat på Frisks loavinge och då ljöd fiolmusiken ut över bygden. Då hände det också ofta att de kom indroppandes i stugorna mitt i natten och bad om brännvin. Johan Dahl spelade även med Prom-Kallen och Oskar på Hvilan. Dessa brukade spela på Blodberget - en berghäll vid Skatelövsfjordens östra strand, där man brukade dansa på somrarna innan dansbanorna kom. Ibland hade fint folk sommarbaler på Nöbbele gästgiveri - då kom det folk från de närliggande herrgårdarna och från Växjö. På detta sätt kom ofta nya danser till trakten och många av bygdens ungdomar hängde i fönstren dessa kvällar för att få en glimt av kläderna och dansen. Ibland spelade Dahl på sådana danser också - på så sätt kom han ju att spela olika slags musik och då kunde han ju samtidigt de rätta bitarna när ungdomen ville pröva de nya danserna. Mina föräldrar (Gustav Nilssons) dansade mycket kadrilj, som ansågs vara en fin dans och svår att lära sig. Under en danskväll dansades kadriljen endast en gång. På de finare danserna och balerna på Nöbbele gästgiveri dansades en annan

forts. citat :

sorts kadrilj, som kallades fransäs. Denna dans lärde sig aldrig ungdomarna i bygden. Polskan dansades inte mycket på gästgiveriet efter sekelskiftet. Det kunde ibland hända, att det kom upp två överförfriskade gubbar från utskänkningsen på första våning och skrek något obegripligt till Dahl. Han sken då alltid upp och slutade genast att spela. Så gick gubbarna ut på golvet och folk ställde sig i en ring för att titta - sedan spelade Dahl någon riktigt gammal bit och alla som inte sett den gamla dansen trodde att - nu får vi se vem som först trillar dit! Då var det riktigt roligt att se hur förvånade alla blev, för gubbarna dansade så mjukt och graciöst, ingen kunde se på dem att de druckit några supar. Dahl var då alltid i högform och hojtade och skrek !" (slut citat)

Johan Dahl spelade på Nöbbele gästgiveri fram till vintern 1916, då han efterträdades av en dragspelstrio (syskonen Persson) från Gemla. Tre år tidigare hade

Blodberget i Odensjö

han erhållit ett pris "för sin kärlek till fiolen", vid en spelmanstävling i Växjö, anordnad av Christina Nilsson. Än idag finns han dock kvar i många äldre människors medvetanden i Åsnentrakten. Hans mest kända bit "Johan Dahls polka" är en av de sista riktigt kända lokala dansmelodierna.

Följande tolv melodier, ingående i Johan Dahls handskrivna notsamling, påträffades i samband med en banddokumentation av "lärljungen" Gustav Nilsson (f.1903) i Boaberg, Odensjö. Denne ärvde notsamlingen vid Johan Dahls död 1921. Han hade den, delvis ovetande om dess värde i sin utdragssoffa. Gustav Nilsson lärde sig, tillsammans med sin broder Karl, spela av Dahl på 1910-talet. Bröderna "tog sedan över" efter Dahl, som dansspelmän på Nöbböle gästgiveri. Gustav Nilsson lärde sig också spela två- och femradigt dragspel. Han har brukat sin gård i Boaberg i mer än sextio år och numera är hans "hänner å leder så utschletna, att de inte går å ta en ton längre !"

Gustav Nilsson , Boaberg Odensjö i Skatelövs socken

52. PÖLKA
 efter Johan Dahl, Odensjö

Det här var Johan Dahls Wienercreutzerpolka.

Johan Dahls stuga i Boaberg, Odensjö.

53. LIAKNAGGARVALSEN

efter Johan Dahl , Odensjö

Valsen var efter fadern Petter Dahl. Den kallades "Liaknagggarvalsen", eftersom andra repringen påminde om liarnas "knirkande" under slåttern.

54. WUPPDI

efter Johan Dahl , Odensjö

55. RENLÄNDARE
 efter Johan Dahl, Odensjö

Johan Dahl hade lärt renländaren av spelmannen och muraren Gustav Hansson i Nettraby, Blekinge.

56. DANSLEK
 efter Johan Dahl, Odensjö

Dansleken var troligen efter modern Elin och spelmannen Nämde-mans Ola. En variant av leken finns bl.a. upptecknad i Tidersrums socken i Östergötland av kronoläns-mannen Per Johan Johansson (1831-1889) [se Sv.låt.Östergötl.nr.504]

57. POLKA
 efter Johan Dahl , Odensjö

Johan Dahl kallade polkan - "Syster Karins polka".

58. POLKA
 efter Johan Dahl , Odensjö

Johan Dahl hade lärt polkan av spelmannen August Svensson.

59. VALS
 efter Johan Dahl , Odensjö

Johan Dahl kallade valsen för "Den gamle valsen", vilket är en smula förvånande, eftersom det är en typisk Bostonvals.

60. KADRILJ
 efter Johan Dahl, Odensjö

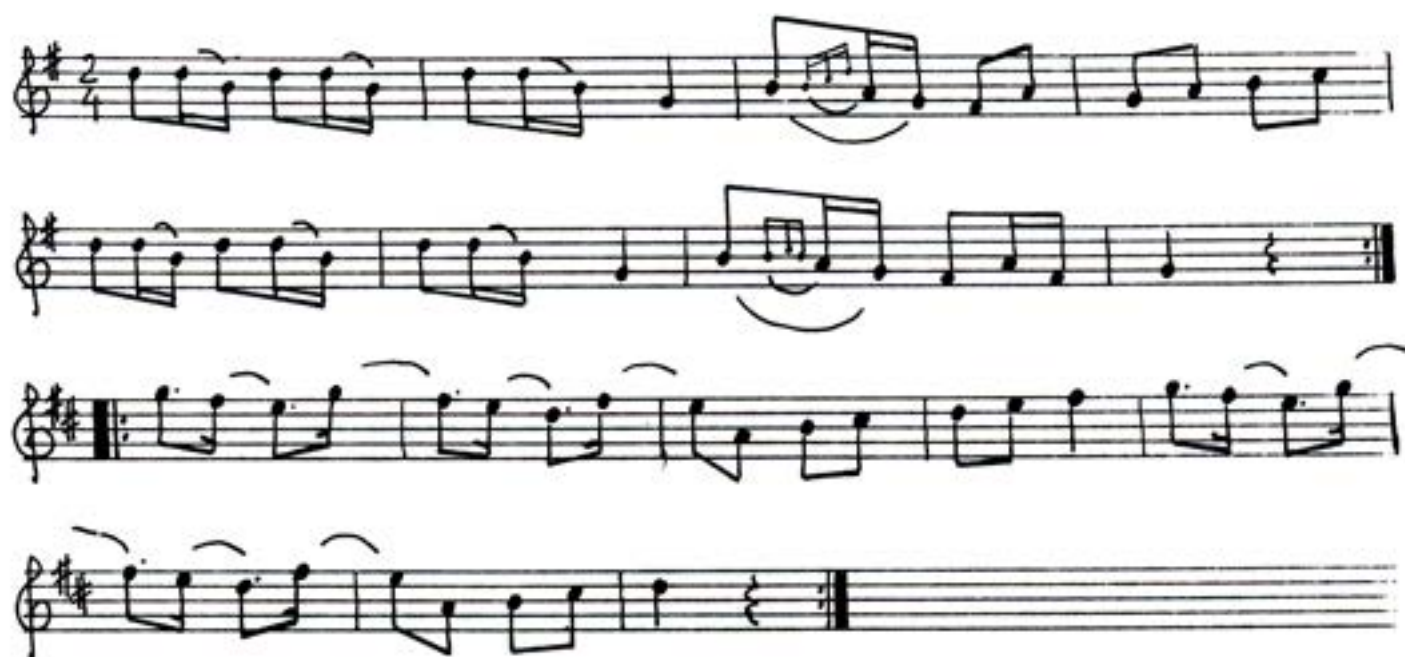
Kadriljen var efter fadern Petter Dahl och gästgivaren Aron Törnqvist i Gottåsa.

61. DANSLEK
 efter Johan Dahl, Odensjö

Dansleken var troligen efter modern Elin och spelmannen Nämde-mans Ola.

62. ANGLÄS
 efter Johan Dahl , Odensjö

Angläsen var troligen efter fadern Petter Dahl.

63. KARLSKRONAPOLKAN
 efter Johan Dahl , Odensjö

ANDREAS DAHLGREN , TRYSERUM

Under titeln "Jullekar passande till Dans och Tidsfördrif för Ungdom och Sällskap", nedtecknade klockaren Andreas Dahlgren (1758 - 1813) i Tryserum en samling visor med text och noter, daterad 1809. Andreas Dahlgren verkade en tid som organist vid Fogelviks kapell innan han antogs som klockare i Tryserum 1791. Han var också sekreterare åt greven och översten Gustaf Horn på Fogelvik. Dahlgren gjorde bl.a. i elegant skönskrift renskrifter av grevens egna historiska författarförsök. Gustaf Horn var mycket musikintresserad och under slutet av 1700-talet var Fogelvik en "musikens högborg", där greven samlade traktens spelmän.

Andreas Dahlgren var en mycket mångkunnig och verksam man. År 1812 fick han Kungliga Patriotiska sällskapets medalj "för idoghet och slöjd", men levde ej för att mottaga utmärkelsen, vilken istället tilldelades honom "vid graven" i januari 1813.

I originalsamlingens inledning framskymtar en enkel dansbeskrivning, passande till samtliga lekar :

"Observeras - vid den versen uti lekarna, som initialbokstaven T står utsatt i brädden, skall den person som går inuti ringen, taga sig en maka att dansa med."

Vad beträffar texterna till visorna, kan man på goda grunder misstänka att de i olika utsträckning, via Andreas Dahlgren, bär spår av greve Gustaf Horns egen diktardrä.

64. DANSLEK

efter Andreas Dahlgren , Tryserum

Text Vara redlig och så trogen, skall du finna att jag är
 Alltid för dig redobogen, ett fast hopp omsider bär
 Förr skall solen sitt sken mista, eldens värma blifva kall
 förrän du en otrogen gnista, i mitt hjärta finna skall

T Går du öster eller väster, norr och söder i världen ut
 aldrig blir vår vänskap löster, aldrig ändrar jag mitt slut
 men illa gör jag emot mig själf, om jag så bedrar mitt sinn
 Ho han vet hvart min lycka välfer, ho han vet om du blir min

Går du dig åt lunden gröna, skall alla träd böjas för dig
 tusend rosor och liljor sköna, de skola strös på väg för dig
 ja alla djur de skola gjerna, dig upvakta förutan sorg
 när du dör så skall en Stjerna, hafva ditt namn på himlens borg

65. DANSLEK

efter Andreas Dahlgren , Tryserum

Text Gick jag mig åt Lindaholmen, mötte mig en adelsman
 drog han ut sin blanka värja, skar af qvistar för min hand

T Ros och tack min Herre Sköna, för en sådan Complement
 skulle jag mig nu bortlofva, det skulle vara mig oförtänt

Hade han nu fem gullringar, och så röda gullarmband
 så skulle jag honom aldrig svika, han skulle säkert få bli min man

Jungfrun tråder så lätt i dansen, hon är beprydd med det röda gull
 hennes ögon skin' så klara, och hennes hjerta är frögdefullt

Sätt nu kannan midt på bordet, sätt nu glaset straxt derhos
Adjö, adjö min stolta flicka, rätt nu rider jag till kos

Inom två och tretti dagar, så vill jag vara här igen
skolom vi tillsammans komma, få höra fåglar sjunga ale'n

Litet hafver jag uti min kista, och mindre har jag uti min bod
derför gifver Gud väl lycka, fast hela världen står emot

66. DANSLEK

efter Andreas Dahlgren, Tryserum

Text Linden står med gröna blad, och så med dejliga blommor
så gläder blifver flickan, då hon ser sin fästeman komma

T Så gladeligen tar hon honom an, och helsade godmorn
Lilla vän blif hos mig i natt, så spänner jag af dig spåra

T Mina spårar spänner jag väl af, och går med skona de mjuka
lilla vän kom tag mig i hand, så skall vi dansen stryka

Skeppet kommer ifrån Köpenhamn, det går på vattnet det blanka
der man har sin hjertlig kär, der har man halft sitt hjerta

Svärfar han skall göra gästabud, han som är värden i huset
vi skall dansa till dager ljus, så länge ölet finns i kruset

Intet gästbud lär det bli af, det finns ej öl på hans tunnor
han var intet beredd derpå, vi får gå fram som vi kunnen

Fiskar små som i böljan gå, de söka hvar sina makar
den som har en flicka kär, den kan han aldrig försaka

Flickan min som i dansen går, hon är så smal som en lilja
jag tänker till att resa bort, men det är mot hennes vilja

Jag rider bort, kommer snart igen, då hittar jag all din smärta
hvar jag går och hvar jag står, så har jag dig i mitt hjerta

67. DANSLEK

efter Andreas Dahlgren, Tryserum

Text Ungersven han går åt lunden den gröna :
 så satt han sig neder i gräset så skönt :

Ungersven han sätter hvit hand under kind :
 så fick han se kärestan under grön lind :

Ungersven stod upp och blef så glad :
 han fick då se flickan som han ville ha :

T Ungersven han räcker hvit hand ifrån sej :
 och lyster sköna jungfru trå dansen med mej :

Jag vill allt för väl trå dansen med dej :
 men jag har så många som aktar på mig :

På mig aktar fader, på mig aktar mor :
 på mig aktar syster såväl som bror :

På mig aktar mäst min fästeman :
 Det mästa jag räddas, så räds jag för den :

På mig aktar mäst den mig hafver fäst :
 Det är min ästundan, få äga en Präst :

SKJUTSKARLEN DAHLSTRÖM , KALB

Under en uppteckningsresa i Småland år 1841 bodde CE Södling (se nr 28) på Kalbs gästgivaregård, öster om Eksjö. Han tecknade då upp följande polska efter "skjutskarlen Dahlström". I en marginalanteckning har Södling noterat, att han "tyvärr glömde orden".

68. VISPÖLSKA efter "skjutskarlen Dahlström" , Kalb

Första reprisen är nästan identisk med kvällsvardsvisan - "Kisse lille".

"SPELMANNEN DANIELSSON" , ÄLMHULT

Följande två melodier ingår i en notsamling från Älmhult*. Notsamlingen är avskriven av Olof Andersson i början av 1920-talet och skall ha tillhört en spelman, vid namn "Danielsson". Samlingen saknar datering, men är troligen skriven under första hälften av 1800-talet. Den innehåller 25 melodier - huvudsakligen valser och kadriljer

69. KADRILJ

efter spelmannen Danielsson , Älmhult

* Olof Anderssons avskrift ingår i Smålandsmusikalierna på Musikmuseet, Stockholm. Samlingen kan möjligen vara "insorterad" under fel landskap - jfr Älmhult i Skåne.

70. VALS

efter spelmannen Danielsson, Älmhult

SVEN DONATS NOTSAMLING¹ (MÅLERÅS*)

"Spelenotbok hvaruti finnas åtskilliga dantzer, som består af Menuetter, Pollonesser och Contradantzer. Ägaren är Sven Donat." **

Följande arton melodier är hämtade från en notbok, som musikdirektör Axel Boberg erhöll från bruksägaren Frans Oskar Johansson i Målerås. Boken innehåller 237 melodier och är troligen till största delen skriven av en spelman, vid namn Sven Donat. Denne har komponerat 26 av notbokens melodier, daterade mellan åren 1783 och 1804. Notsamlingen gick sedan troligen i arv till "Petter Svensson Spelare", som står som kompositör till fem melodier, där endast en datering förekommer (1801). Det finns även andra namn i boken - bl.a. de "kända" contradans- och polonäskompositörerna Ödvald och Witzofsky, vilkas melodier även finns hos Magnus Theorin, Växjö (se nr 222 - 225). På bakkpärmarna i boken står antecknat

*Notbokens nedtecknare Sven Donat var troligen inte från Målerås. Detta samhälle grundades inte förrän 1876 i samband med järnvägens och glasbrukets tillkomst. Tidigare var Målerås endast en gård och det var dess ägare - Ekströmer, som 1876 lät anlägga järnvägen. Det står, trots detta, Målerås i rubriken, eftersom det är notbokens senast säkerställda härkomst. Den innehåller dessutom namn (Silfversparre m. fl.), som har anknytning till dessa trakter och som således ytterligare talar för att notboken åtminstone bör vara skriven någonstans i denna del av Småland.

** Inskription på pärmarna till Donats notbok.

1. Om soldaten och spelmannen Sven Donat (1755-1815) i Ormesberga, se Sven Donats notbok, utg. av Mathias Boström & Magnus Gustafsson (Smålands Musikarkiv, 2017)

"Petter Svensson Spelare 1801", vilket möjligen är det år då denne övertog boken efter Donat*. Notsamlingen gick sedan ytterligare i arv till spelmannen Pehr Jonason. År 1869 såldes den vidare "för 25 öre", innan den slutligen hamnade hos bruksägaren Frans Oskar Johansson i Målerås.

Notboken har följande innehåll : **

Contradanser	antal 46
Norske	2
Polskor	140
Kadriljer	5
Menuetter	42
Marscher	2

71. POLSKA

ur Sven Donats notbok

Temat i andra reprisen är relativt allmänt och förekommer bl.a. hos Anckarman (se 3 - 9) och i en polska från Enviken i Dalarna.

* "Petter Svensson Spelare" övertog troligen notboken innan Sven Donat avled, eftersom boken innehåller ett flertal kompositioner av Donat mellan åren 1801 och 1804.

** Många av notbokens melodier är nedtecknade i olika förstämningar. Stämningen - A E A Ciss kallar Donat "förställd efter Engelska Klockan" - jfr den gängse benämningen "Tyska klockorna" för melodier på denna stämning i vissa landskap.

72. POLSKA

ur Sven Donats notbok

Polskan är ej noterad med hänsyn till omstämningen. Melodin finns även i en variant efter Höök Olof Andersson i Västgärde, Rättviks socken. Denne spelade låten på omstämd fiol med svävande tonartsförhållande. Höök Olof hade även en text till polskan :

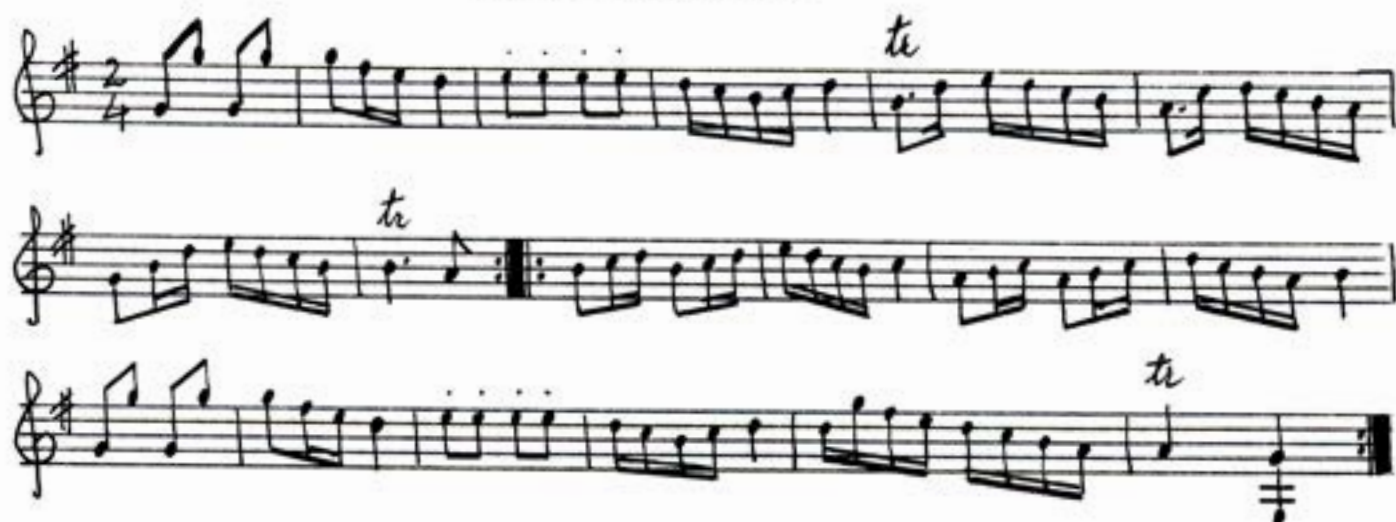
Inte har jag pengar, inte är jag pank
men en flicka har jag, som är rätt galant
å hon går aldrig ur mitt sinne

Inte har vi nål, och inte har vi tråd
men fan ger vi den, som lappen sätter på
å glassupen ta vi alla

Ägg å fläsk i far å gubb i juck i mor
sockersött i syster å dubb i subb i bror
vi skiter i gamla svärmor

73. MARSCH

ur Sven Donats notbok

74. POLSKA
ur Sven Donats notbok

Polskan kallades "Tummen På". Det saknas troligen en takt i andra reprisen. Melodin finns även i en variant efter Henrik Lönnberg från Kungsberg i Järbo socken, Gästrikland. Denne hade lärt den av Per Gustaf Florell ("Korpilambs Gustaf") (1846-1913) från Nås i Dalarna. Florell hade melodin från Järna i Dalarna, där den spelades till en gammal danslek.

75. POLSKA
ur Sven Donats notbok

Polskan finns bl.a. i varianter efter Jonas Anckarman, Djursdala och Nils Bernhard Ljunggren, Markaryd (Sv.låt.Smål.nr.219). Se även Sven Donat nr 79.

76. PÖLSKA
ur Sven Donats notbok

Poliskan är ej noterad med hänsyn till omstämningen. Melodin finns i varianter efter Petter Dufva, Werckelbäck och i Traditionar af Svenska Folkdansar (Uppland.)

77. PÖLSKA
ur Sven Donats notbok

78. CONTRADANS
ur Sven Donats notbok

79. POLSKA
ur Sven Donats notbok

Varianter - se Donat nr 75. Polskan komponerades den 28 September 1798 av Sven Donat.

80. POLSKA
ur Sven Donats notbok

Polskan är noterad med hänsyn till omstämningen. Den komponerades den 21 Februari 1803 av Sven Donat och skall enligt denne spelas "förställd efter Engelska Klockan".

81. POLSKA
ur Sven Donats notbok

Polskan är ej noterad med hänsyn till omstämningen. Varianter - se Jonas Anckarman nr 8.

82. CONTRADANS
ur Sven Donats notbok

83. POLSKA
ur Sven Donats notbok

84. PÖLSKA
ur Sven Donats notbok

Polskan är noterad med hänsyn till omstämningen. Melodin komponerades den 12 Mars 1804 och är notbokens sista komposition av Sven Donat.

85. PÖLSKA
ur Sven Donats notbok

Polskan påminner närmast om en långdans.

86. POLSKA
ur Sven Donats notbok

Polskan är en variant på temat "Strömkarlen spelar". Melodin finns även i varianter efter Pelle Fors, Rönö, Anders Fredrik Andersson, Tryserum (Sv. låt.Smål.nr. 2) samt i Wallmans Vrigstadsuppteckningar (nr 3).

87. POLSKA
ur Sven Donats notbok

Polskan är relativt allmän och förekommer i många varianter i både dur och moll. Melodin användes till dansleken "Unnarsbo Klofs" - se nr 28, jfr även Carl Johan Krej, Ålem (Sv.låt.Smål.nr.130)

88. POLSKA
ur Sven Donats notbok

Polskan komponerades den 10 Juli 1783 av Sven Donat.

PETTER DUFVA , WERCKELBÄCK¹

Följande sexton melodier är hämtade från en notbok, som nedtecknades av spelmannen Petter Dufva (1756 - 1836), Werckelbäck. Notboken är daterad 1807 och innehåller 201 melodier, varav ett tjugotal saknas i avskrift. Musikdirektör Axel Boberg erhöll 1917 notboken av spelmannen Gustaf Holgersson (se nr 115) i Västervik. Denne hade ärvt den av sin mor, som var född i Ålems socken.

Petter Dufva* föddes 1756 i Hjorteds socken. Han blev sedermera mjölnare i Kulltorps kvarn och gifte sig med Anna Catharina Sundberg (f. 1765 i Gladhammars socken). Makarna bosatte sig i Tuna socken och där föddes 1794 sonen Mattias och 1801 dottern Karin. Familjen flyttade omkring 1805 till Gladhammars socken, där de slog sig ner på torpet Sandviken. Samma år föddes det tredje barnet - sonen Anders. Omkring 1820 råkade familjen på obestånd p.g.a. skiftesreformen** och tvingades lämna Sandviken. Under några år bodde de "utom socknen", men omkring 1825 flyttade de tillbaka - nu till torpet Fågelsnäs. Sonen Anders övertog detta torp på 1830-talet när fadern blev sjuklig. Petter Dufva avled 1836 och det blev sedan dottern Karins uppgift att ta hand om familjen, eftersom brodern Anders hade blivit "ofärdig" och i behov av systers hjälp. Modern Anna avled 1846. Brodern Mattias var döv och gift med den blinda Anna Nilsdotter och de var naturligtvis i stort behov av Karins hjälp. Både Mattias och Anna avled 1869. Efter moderns död är Anders och Karin i kyrkoböckerna antecknade under rubriken "på socknen", innan de slutgiltigt slog sig ned på backstugan Lugnet i byn Rössla, Sundsholm år 1864. Anders Dufva avled därstädes 1885. I samband med Anders död flyttade Karin till socknens fattighus, där hon avled 1895.

Både Anders och Karin sjöng visor och delar av deras repertoar upptecknades av folklivsskildraren Ellen Key. Anders Dufva meddelade "att han förr i världen brukade köpa nya visor och låna, för han var så hägad till att lära dem". Karin sa om brodern - "han läser så dant, så har han så gott minne så om han vore frisk kunde han gå omkring & predika i stufverna, som andra gör". Ellen Key fick också uppgifter av Anders Dufva om lekstugorna i Gladhammars socken i början av 1800-talet :

"Vid jul & midsommar hade dom lekstugor i 8-14 dagar, ur det ena huset & i det andra till att leka & dansa. Brödkörarne till Verkebäck kommo med & byspel-männen gingo med fiolerna ur ett hus & i ett annat, i Lund, Gladhammar och

* uppgifter om familjen Dufva - Sven Bertil Jansson, Sumlen 1981. Det är inte definitivt säkerställt, att notbokens nedtecknare och den här omtalade Petter Dufva är samma person.

** Karin Dufva i handskrift genom Ellen Key - "Vi blef fattiga af landtmätardelningen...."

1. Om de olika Petter Dufva som är möjliga skapare av denna notbok - och bokhållaren Anders Petter Dufva (1794-1849) som framstår som den mest sannolike - se Magnus Gustafssons doktorsavhandling *Polskans historia* (Lund, Institutionen för musikvetenskap, 2016).

Petterslund, hela veja. Då hade di en sån vacker ton i fiolerna, men de har di inte nu". *

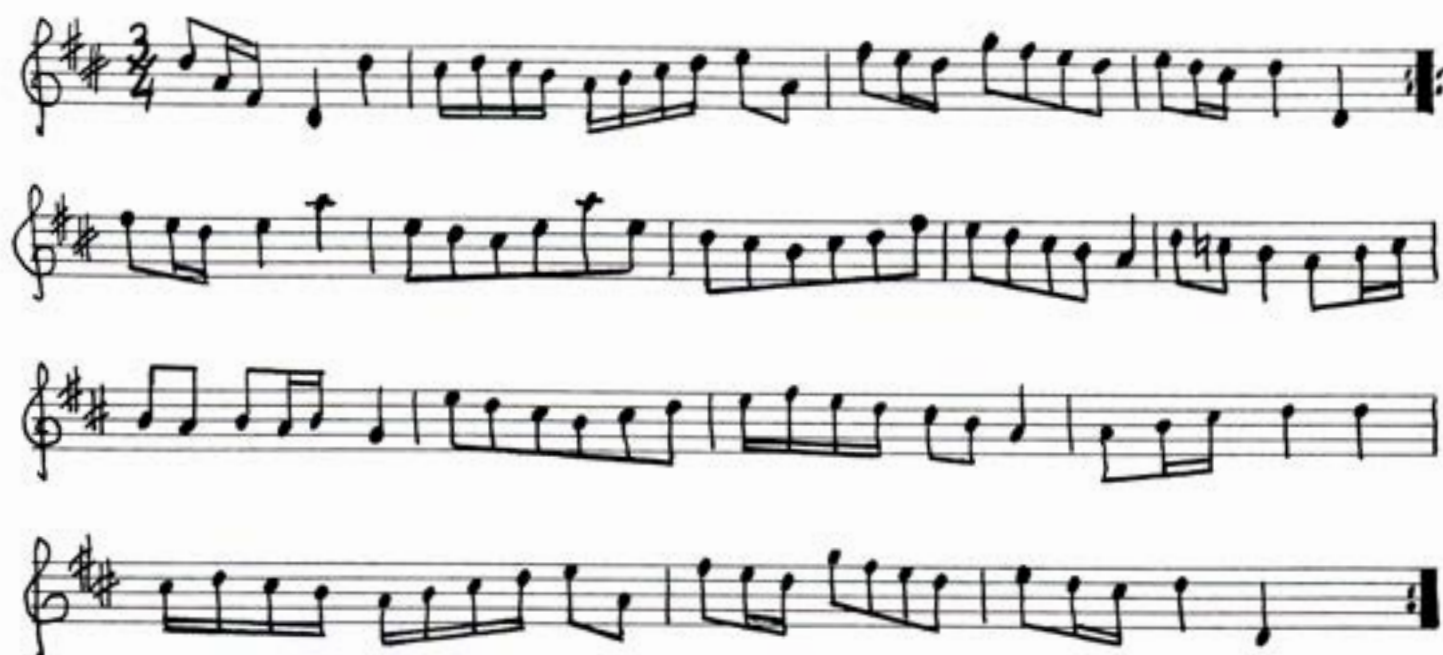
Petter Dufvas notbok innehåller nästan uteslutande polskor och man finner 1700-talets allmänna sextondelspolonäser parallellt med äldre polskor i ett mera "folkligt tonspråk". Dessutom finner man många melodier, som är påverkade av populära menuetter. Det sena 1700-talets modeåttondelspolonäs finns också företrädd. En stor del av notbokens polskor har en karaktäristisk sluttakt :

- många har också ett tonartsbyte mellan repriserna.

89. POLSKA

efter Petter Dufva, Werckelbäck

* I notboken förekommer förutom Petter Dufva två andra namn - "Måns på Långbacken" och C H Wide.

90. POLSKA

efter Petter Dufva, Werckelbäck

Polskan förekommer i många varianter.

91. POLSKA

efter Petter Dufva, Werckelbäck

Denna polska kan anses typisk för Dufvas "modepolskor".

92. POLSKA

efter Petter Dufva, Werckelbäck

93. POLSKA

efter Petter Dufva, Werckelbäck

94. POLSKA

efter Petter Dufva, Werckelbäck

95. POLSKA

efter Petter Dufva, Werckelbäck

Polskan är något vacklande i formen med ojämnt antal takter i första reprisen. Melodin finns bl.a. i en variant efter Karl Andersson, Loftahammar (se Sv.låt. Smål.nr.20). Se även Wallman nr. 227.

96. POLSKA
 efter Petter Dufva , Werckelbäck

Melodin är en variant av den s.k. "Rovpolskan" (se Fredins Gotlandstoner nr 321)
 Detta polonästema är mycket vanligt förekommande och finns bl.a. i följande
 varianter :

Carl Johan Krej , Ålem [Sv.låt.Smål.nr.127]

Viktor Svensson , Bastubo [Sv.låt.Smål.nr.199]

Carl Henrik Adolphsson , Skede [Sv.låt.Smål.nr.86]

Per Gustaf Florell [Korpilambs Gustaf] , Nås [Sv.låt.Dal.nr886]

Carl Wiktor Rulin , Lerbäck [Sv.låt.Närke nr.144]

Blomgrens handskrift 1780 , Skåne

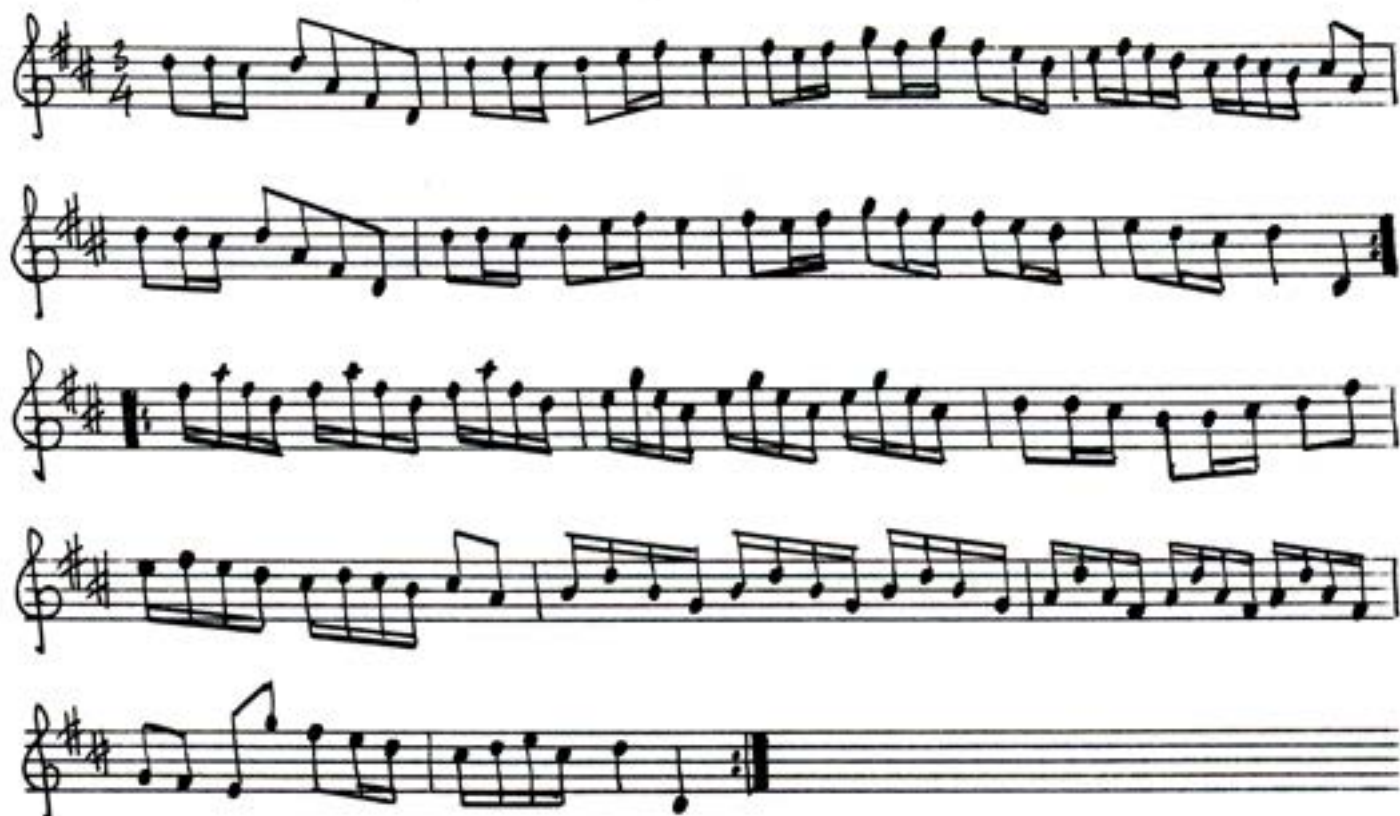
Johannes Erlandsson , Gunnarp [Sv.låt.Halland nr.224]

August Envall , Tuna (se nr 107)

Magnus Theorin , Växjö (se nr 225)

97. POLSKA

efter Petter Dufva, Werckelbäck

Polskan förekommer i många varianter i Hälsingland, bl.a. i August Nyholms handskrifter från Delsbo. Se även Anckarman nr 3.

98. POLSKA

efter Petter Dufva, Werckelbäck

Polskan förekommer bl.a. i följande varianter - Fredins Gotlandstoner nr 11, August Nyholms handskrifter, Delsbo (Sv.låt.Häls.nr. 276), se även Anckarman nr 7 och Santesson nr 191.

99. POLSKA

efter Petter Dufva , Werckelbäck

Polskan finns i en variant i Traditionar af Svenska Folkdansar (Småland).

100. POLSKA

efter Petter Dufva , Werckelbäck

Polskan finns i två betydligt mer utvecklade former i Närke efter Johan Andersson (1834 - 1915), Snavlunda och Carl Wiktor Rulin, Lerbäck. (Se även Sv.låt.Dal.nr. 348)

101. POLSKA

efter Petter Dufva , Werckelbäck

102. POLSKA

efter Petter Dufva, Werckelbäck

Polskan finns i en variant i Hylden-Cavallius samling (se nr. 117).

103. POLSKA

efter Petter Dufva, Werckelbäck

Melodin är en variant av den s.k. Norralapolskan. Tonen "d" i andra reprisens första takt står utskriven i originalavskriften, men det är tveksamt om detta är riktigt. Denna polska har också förmedlats av tvillingbröderna Allan och Anselm Hellström, Lyngsjöhagen efter Pelle Fors, Rönö. (Se Östergötlands Spelmansförbunds "Pelle Fors - häfte" nr. 44).

104. POLSKA
 efter Petter Dufva, Werckelbäck

Melodin är en variant av "Romins polska" (Se Fredins Gotlandstoner nr 275). Polskan spelades också av Nils Petter Pettersson, Stugun (Sv.låt.Jämtl.nr.617), denne hade lärt låten av värmlänningen Frykstedt.

AUGUST ENVALL, TUNA

Följande fyra melodier är tagna ur en notbok från Tuna socken. Notboken innehåller två avdelningar, varav huvuddelen troligen är skriven vid mitten av 1800-talet av klockaren August Envall, Tuna. Den andra förefaller vara äldre och saknar tyvärr uppgifter om nedtecknare. Hela samlingen innehåller sammanlagt 66 melodier - företrädesvis polskor, valser och kadriljer.

Notboken har gått i arv i den Envallska släkten i tre generationer och har

senast tillhört kantorn och rektorn Per-Inge Envall (1904 - 1965) i Tuna. Denne spelade fiol, liksom sin farfar, och delar av Per Inge Envalls repertoar har upptecknats av Gösta Klemming, Göteborg.

105. POLSKA
efter August Envall, Tuna

Polskan är sammansatt av två "enrepriserspolskor"

106. SWARP
 efter August Envall, Tuna

Swärpen är något vacklande i formen med ojämnt antal takter i första och andra repriserna. Melodin är en variant på dansleken "Vi ska ställa till en roligare dans". Swarp var en lokal benämning i gränstrakterna mellan Småland och Östergötland på Hambo-polska - Hamburska.

107. POLSKA
 efter August Envall, Tuna

Polskan saknar en takt i andra repriserna. Melodin är en variant av "Rovpolskan" - se Petter Dufva nr 96.

108. POLSKA
 efter August Envall, Tuna

Polskan är noterad med hänsyn till omstämningen. Den spelades även av Anders Fredrik Andersson, Tryserum (Sv. Låt. Smål. nr. 17) och Robert Larsson, Tuna (se nr 152).

IDA SOFIA ERLANDSSON , BÄCKEBÖ

Ida Sofia Erlandsson ("Ida i Rye") föddes 1852. Hon lärde sig i ungdomen spela fiol av fadern Jonas Ludvig Josefsson (1830-1875). Ibland gästades hemmet av en gammal kringvandrande spelman vid namn "Köhlen", som lärde ut sina förhållandevis ålderdomliga bitar till "Ida i Rye". Köhlen spelade troligen de flesta av sina melodier på förstämnd fiol.

Ida Sofia Erlandssons fiolspel uppskattades i bygden och hon spelade mycket till dans. De melodier hon en gång lärt när hon var ung, spelade hon sedan långt in på ålderdomen. "Ida i Rye" avled 1931.

Följande två melodier är upptecknade efter "Ida i Rye" av Olof Knut Ekvall ["Olle Ek"] (1877 - 1965), Säby. Denne var violonist och hade lärt sig spela av morfadern Heinrich Pönitz - konsertmästare och dirigent vid Krolloper i Berlin. Olof Ekvall var en tid verksam som violinpedagog i Tranås, samtidigt som han företog föreläsningsresor och gjorde uppteckningar av folkmusik. Han fick sitt folkmusikaliska intresse redan i barndomen, då han lyssnade till spelmännen i bygden. Olof Ekvall spelade under många år på Skansen under namnet "Olle Ek" eller "Olle på Öa"

109. RIDMARSCH
efter Ida Sofia Erlandsson, Bäckebo

Ridmarschen kallades också "Bröllopsmarsch i 3/4-takt". Melodin är en variant av en relativt allmän modepolonäs. Enligt Olof Ekvall - "uppgav Bäckebo gumman att de ridande spelmännen spelade denna marsch i takt med hästhovarnas ("trappel") tramp".

Knut Olof Ekvall (1877 - 1965), Säby.

110. DANSLEK
 efter Ida Sofia Erlandsson, Bäckebo

Text : Handskarna du gaf mej, de gick inte på mej
 vill du inte ha mej, få du låta va mej
 säg, säg om du vill ha mej, så får du mej
 så står du dej, så står du dej

NOTBOK FRÅN GLADHAMMAR

Följande polska ingår i en samling av lösa notblad, som fanns inklistrade som stöd i en gammal Gustav II Adolf - bibel från Gladhammars socken. Samlingen påträffades när bibeln renoverades. Den finns numera i Gladhammars kyrka. Förfaringsättet - att klistra in viktiga dokument e.dyl. i värdefulla biblar är ej ovanligt.

Notbladen innehåller sammanlagt ett tjugotal melodier, huvudsakligen polskor (polonäser) - samt några "öfningsstycken" för fiol. Huvuddelen är troligen nedtecknat under andra hälften av 1700-talet.

111. POLSKA
ur lösa notblad från Gladhammars socken

Melodin är en variant av "Skräddarpolskan".

FRANS GUSTAFSSON , HULT

Följande polska är hämtad från en notsamling, som nedtecknades omkring 1860 av orgelnisten och folkskolläraren Frans Gustafsson (1841 - 1906) , Hult. Denne var son till klockaren Anders Gustafsson (1798 - 1854) , Tjärstad. I Frans Gustafssons notbok finns även melodier komponerade och upptecknade efter brodern Gustaf Leonard Gustafsson (1823 - 1888) , Kisa. Denne påbörjade vid 17 års ålder en musikutbildning, som resulterade i en "directormusiciexamen". Melodier efter Gustaf Leonard Gustafsson finns förmedlade i östgötadelen av "Svenska Låtar"*.

Frans Gustafsson ansåg på 1870-talet, att hans dubbla arbete som orgelnist och folkskollärare i Hult var alltför arbetskrävande. Vid en extra kyrkostämma i Hult den 21 september 1876 konstaterades följande :

" Föredrogs åter frågan om anskaffande af ännu en examinerad lärare för församlingen och företedde ett af skolrådet för detta ändamål upprättadt förslag till reglemente för Hults församlings skola. Efter ganska långvarig överläggning, hvarunder ordföranden sökte genom tydlig beräkning visa, att kostnaden icke

* se Sv.Låt.Östergötl.nr. 417 [Karl - Gustaf Bergström, Rimforsa]. Både Frans och Gustaf Leonard finns även omnämnda som skickliga polskespelare under Fredrik W Clarin, Kisa (Sv.Låt.Östergötl.nr. 449-467).

blefve synnerligen stor mot de fördelar, som af denna anordning kunna vinnas, ville dock de vid stämman närvarande socknemännen icke bifalla nämnda reglementsförslag, utan fattade det beslut, att uppskjuta detta ärende till framtiden. Församlingens folkskollärare, vid stämman närvarande och röstberättigad, anhöll att få till protokollet anmärkt, att det öfverstiger en persons krafter, att på fyra rotar undervisa omkring 250 barn. Och skulle ofvan fattade beslut delgifvas högvärdiga Domkapitlet med anhållan om fastställande af ett af församlingen gillat förslag till reglemente för Hults skoldistrikt."

- De styrandes ovilja att lätta på Frans Gustafssons arbetsbörda medförde, att han den 1 maj 1878 flyttade till Tjärstad i Östergötland.

Frans Gustafssons notbok innehåller drygt hundratalet melodier, huvudsakligen polskor. En del av denna repertoar gick i arv till dottersonen och spelmannen Fingal Nilsson, Vallnäs (se 169-170).

112. POLSKA
efter Frans Gustafsson, Hult

Polskan finns i en variant efter Johan Dahl, Odensjö (Sv. Låt. Smål. nr. 144), se även Anckarman nr. 6. (Obs. att andra reprisen i ovanstående polska skall gå i A-dur).

JONAS HANSSON , HANGANÄS

Följande vispolska upptecknades år 1874 av CE Södling (se nr 28) efter sångaren och "folkbarden" Jonas Hansson, Hanganäs. Uppteckningen skedde i samband med en omfattande insamlingsresa, som Södling företog sommaren 1874 till Unnaryd- och Bolmsöbygden. Under denna resa gjordes bl.a. också uppteckningar efter :

"Torpardottern Märta i Tjust" på Bolmsö

"Enkan Lovisa Rask" i Unnaryd

"Gubben Tjäder" i Wernamo

"Pigan Lena Johansdotter" i Klockargården, Unnaryd

"Torparhustrun Eva på Skogen" på Bolmsö - "hon inflätar i sina visor en mängd meningslösa ord, i form av svar på olika frågor".

"Arbetskarlen Hagström" i Unnaryd - "han brukade vid påsktiden gå omkring med andra drängar om aftnar og bittida om morgnarna og sjunga, för att få ihop ägg och fläsk, hvilket användes till förtäring på ett blifvande dansgille".

"August Andren" i Unnaryd - se nr. 28.

113. VISPOLSKA

efter Jonas Hansson , Hanganäs

Text : Jag stackars dräng, fört af edre född
jag får gå ensam å sucka
blott därför att jag ha vare dum
å inte fått mig nå flicka

Ensammen dräng, går jag i säng
 ensammen kropp, får jag ta opp
 duger ej att vara ensam, ensam

Ä ingen har jag som bakar brö
 ä ingen som brygger dricka
 men varför ska jag då lida nö
 för jag int fått mig nå flicka
 Ensammen dräng, går jag i säng
 ensammen kropp, får jag ta opp
 duger ej att vara ensam, ensam

Om dagen ensam uti mitt hus
 ä lika ensam om natten
 ä när jag tänder mina ljus
 då får jag sällskap av katten
 Men ser nu på, hur de kan gå
 i ett, tu, tre, går jag på fire
 duger ej att vara ensam, ensam

Jag bjur te bröllop inom kort
 ä alla kommer för att se mig
 de går så lätt som uti ett skutt
 se nu ska fan fara i sig
 Nu ska I se, att de går an
 då också jag, ä en gifter man
 duger ej att vara ensam, ensam

ALMA HEIDENBERG , HÖGBY

Följande vispoliska upptecknades i början av 1940-talet av Nils Ståhlberg efter Alma Heidenberg, Högbys socken på Öland. Hon var född 1875 och hade lärt sina visor efter fadern - "sångaren Sjökvist", som var känd på Öland för att ha en stor visorepertoar. Nils Ståhlberg upptecknade sammanlagt tre visor efter Alma Heidenberg.

114. VISPÖLSKA
 efter Alma Heidenberg, Högby

Text : Nu så vill jag ha mig ett par nya skor
 de gamla har jag slitit sönder
 Inte vill jag ha de skorna mer igen
 å aldrig vill jag tjäna bönder
 Gråa rocka au å blåa rocka på
 bonddräng i fjol å nämndeman i år
 å nästa år så blir jag herre

Vispolskan är relativt allmän i hela Sverige. En variant finns upptecknad i Norra Vi socken i Östergötland av kronolänsmannen Per Johan Johansson (Sv. Låt. Östergötl. nr. 494).

GUSTAV HOLGERSSON , ÖSKARSHAMN

Gustav Holgersson föddes 1893 i Västervik. Han lärde sig i unga år spela fiol av fadern August Holgersson (1851 - 1916). Denne var född i Blekinge, men flyttade till Småland i samband med byggandet av Oskarshamn - Nässjöjärnvägen, där han arbetade som rallare. August Holgersson lärde sig spela fiol under detta järnvägsbygge och sin repertoar fick han från "andra spelande rallare".

Gustav Holgersson lärde sig också melodier efter sin mor, som var född i Ålems socken. Hon sjöng många gamla visor och hade i sin ägo en gammal notbok efter

Petter Dufva, Werckelbäck (se 89-104). Gustaf Holgersson övertog med tiden notboken och lärde sig melodier ur den. År 1917 lämnades den vidare till Axel Boberg för avskrift.

Under sin tid i Västervik kom Gustav Holgersson i kontakt med spelmannen J Söderberg (se Robert Larsson nr. 150-154), av vilken han lärde sig en del melodier. Vid de småländska spelmanstävlingarna i början av seklet gjorde alltid Holgersson stor succe. Vid den stora Eksjöutställningen sommaren 1912 anordnades en sådan tävling :

"Spelmanstävlingarne under lördagen hade rönt en ganska liflig tillslutning. Den äldste i tävlingen deltagande var 88 år, den yngsta en tös på 14 år. Prislistan fick följande utseende - hederspris åt gamla spelmän : General Tingstens hederspris åt J Lindberg, Eksjö 20 kr. Dessutom tilldelades hederspris åt K Roos, Jönköping 15 kr ; A Lif, Skede och J Frick, Hult hvardera 10 kr ; NP Kask, Emarp , P Karlsson, Karlstorp och S Axell, Bottnaryd hvardera 5 kr. Pristagare för fiolspel (solo) - 1:a pris - J Johansson, Torpa och G Holgersson, Västervik hvardera 25 kr. 2:a pris - AF Andersson, Tryserum , A Käll, Ädelfors och K Axelsson, Rumskulla hvardera 15 kr. 3:e pris - A Johansson, Gamleby , O Stork, Skillingaryd , PO Johansson, Svinhult , R Hellgren, Berga och G Höglind, Ingatorp hvardera 10 kr. 4:e pris - A Sjögren, Mörlunda , CA Gustafsson, Sandsjö och JW Söderkvist, Hvetlanda hvardera 5 kr. Pristagare för samspel å fiol - K Axelsson, G Höglind och PO Johansson tillsammans 5 kr. Pris för klarinettblåsning - JW Söderkvist, Hvetlanda 10 kr. Under söndagen förättades prisutdelningen på landtbruksfältet af häradshövdingen. Sedan därefter fick pristagarna låta höra sig i den ordning de fått pris. Publiken applåderade lifligt de olika prestationerna. Senare på aftonen höll kantor Fredin, Loftahammar ett synnerligen intressant föredrag om vår folkmusik. Föredraget som illustrerades med musik till två fioler, den ena trakterad af herr Fredin själf, den andra af folkskollärare LJ Sundell, hölls likaledes å landtbruksfältet och åhördes af en talrik publik som under upprepade tillfällen gaf sitt bifall tillkänna". *

Gustav Holgersson erhöll även första pris vid den av Christina Nilsson anordnade spelmanstävlingen i Växjö 1913 (se 155-159). Denna gång delade han första pris med AJ Eriksson, Glömminge. Holgersson brukade på spelmanstävlingarna alltid föredraga en "Hins polska" i sex repriser**, samt följande vals. Denna upptecknades av Axel Boberg i Ålems socken 1917. Året därpå flyttade Gustav Holgersson till Oskarshamn.

* Smålands Tidning den 8 juli 1912.

** Se Sv.Ldt.Smål.nr. 126.

115. VALS

efter Gustav Holgersson, Oskarshamn

Valsen var efter modern och kallades "Påhäktarevalsens". Enligt Gustav Holgersson "var den bra att börja danserna med". En liknande vals spelades av Karl Johan Krej, Ålem (Sv. Låt. Smål. nr. 129).

LAGE HULTENIUS , BREDÄTRA

Lage Hultenius föddes år 1900 i Gårdby socken på Öland. Han var av spelmannssläkt och både fadern och farmodern spelade fiol. Dessutom var hans farfars farfar spelman och klockare i Algutsrum och dennes melodier "hade vandrat i släkten". Lage Hultenius blev sedermera bonde i Bredätra, där han spelade mycket tillsammans med fjärdingsmannen Sundin, som också var från Gårdby. Denne hade i sin tur lärt sig spela av "Stäm - Gustaf" i Kalkstad, Ölands Skogsby. Sundins och Stäm - Gustafs repertoar bestod huvudsakligen av polketter, kadriljer och valser. Följande polkett upptecknades i början av 1940-talet av Nils Ståhlberg, som ansåg "att Lage Hultenius spelade fiol tämligen hyggligt". Under sina sista år lade Hultenius fiolen åt sidan. Han avled 1977.

Lage Hultenius

116. POLKETT
 efter Lage Hultenius , Bredsätra

Polketten var efter fjärdingsmannen Sundin och "Stäm-Gustaf".

GUNNAR-OLOF HYLTÉN-CAVALLIUS NOTSAMLING

Gunnar-Olof Hyltén-Cavallius föddes på Höretorps Westregård i Vislanda socken år 1818. Han flyttade i unga år till Växjö för studier vid läroverket. År 1834 flyttade han vidare till Uppsala, där han vid studentnationen kom i kontakt med den tidens ledande kulturpersonligheter, såsom August Blanche och Fredrik Dahlgren. Han påverkades under denna tid också av sådana män som Arvid August Afzelius (1785 - 1871) och Adolf Ivar Arwidsson (1791 - 1858), med vilka han brukade sammanträffa på Kungliga biblioteket i Stockholm.

Gunnar-Olof Hyltén-Cavallius blev chef för Kungliga Teatern 1856. Fyra år senare sökte han tjänsteledighet från detta arbete, för att istället bli *charge d'affaires* vid det brasilianska hovet. År 1864 flyttade han tillbaka till Småland - först till gården Stora Målen i Moheda socken, men redan 1866 flyttade familjen vidare till gården Sunnavik vid sjön Asnens östra strand. Här bodde han fram till sin död 1889.

GO Hyltén-Cavallius brukar allmänt betraktas som "den svenska folklivsforskningens fader" med sitt verk "Wärend och Wirdarne", som första gången utgavs mellan åren 1864 och 1868. Hans stora intresse för all folkkultur medförde, att

han också försökte dokumentera den sydsmländska folkmusiken. I detta avseende knöt han givande kontakter med musikediktören CE Södling (se nr. 28), samt med antropologen och godsägaren George Stephens på Huseby. Hyllén-Cavallius grundtanke var, att "Wärend och Wirdarne" skulle innehålla ett omfattande uppteckningsmaterial, med ett uttömmande avsnitt om den lokala folkmusiken. Detta blev nu inte fallet, eftersom uppteckningsarbetet hamnade i tidsnöd. Hyllén-Cavallius hade till sin hjälp anlitat en musikediktör J Fogelberg. Denne påbörjade sitt arbete så sent som 1859. Således var uppteckningsarbetet inte slutfört när "Wärend och Wirdarne" utgavs 1864. J Fogelberg fortsatte trots detta, att uppteckna folkmusik i ytterligare några år.

117. POLSKA

ur Gunnar-Olof Hyllén-Cavallius notsamling

Polskan upptecknades 1860 av J Fogelberg efter "spelmanen Sjökvist" från Hjortsberga socken. Beträffande varianter - se Petter Dufva nr. 102.

118. POLSKA

ur Gunnar-Olof Hyllén-Cavallius samling

Polkan upptecknades den 3 juli 1864 av J Fogelberg efter spelmannen "Johannes i Elmerdsen". Enligt Fogelberg kunde denne spelman "många bra Stenbockspolskor". Beträffande varianter - se Anckarman nr. 8. Polkan är noterad med hänsyn till omstämningen.

119. LOCKTON

ur Gunnar-Olof Hyllén-Cavallius samling

Locktonen spelades på bockhorn av lurblåsaren GM Ohlsson i Hjortsberga socken. Denne var född i Ryssby socken. Melodin upptecknades den 25 mars 1865 av J Fogelberg.

Raklur av näver från Hjortsberga socken. Smålands museum, Växjö.

Krumlur av näver från Hjortsberga socken. Smålands museum, Växjö.

Bockhorn från Ryssby socken. Smålands museum, Växjö.

Skrikhorn från Ryssby socken. Smålands museum, Växjö.

120. MARSCH

ur Gunnar-Olof Hyllén-Cavallius samling

Marschen spelades på ramlur av lurblåsaren GM Ohlsson och kallades "Wall-Jöns marsch". Den upptecknades i oktober 1864 av J Fogelberg.

121. MARSCH

ur Gunnar-Olof Hyllén-Cavallius samling

Marschen spelades på bockhorn av lurblåsaren GM Ohlsson, Hjortsberga. Den upptecknades i oktober 1864 av J Fogelberg och enligt denne "var troligen detta en gammal soldatmarsch".

122. LOCKTON

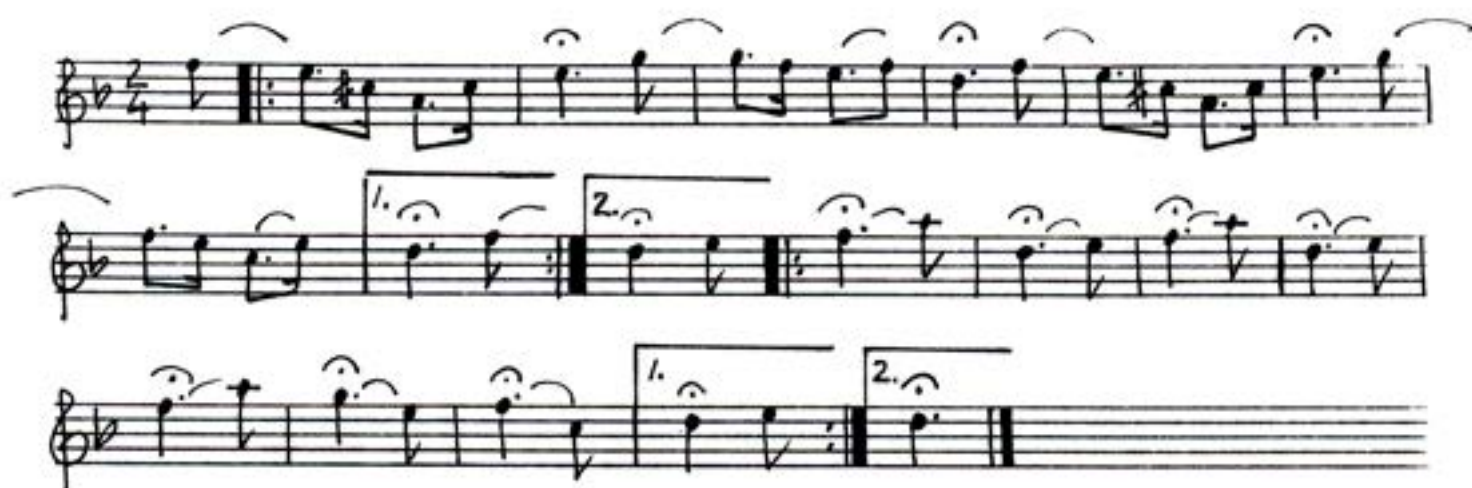
ur Gunnar-Olof Hyllén-Cavallius samling

Locktonen spelades på krumlur av lurblåsaren GM Ohlsson, Hjortsberga. Den upptecknades i oktober 1864 av J Fogelberg och enligt denne var detta "något närmast liknande en vals".

123. LOCKTON

ur Gunnar-Olof Hyllén-Cavallius samling

Locktonen spelades på bockhorn av lurblåsaren GM Ohlsson, Hjortsberga. Den upptecknades i april 1865 av musikedirektör J Fogelberg.

124. POLSKA

ur Gunnar-Olof Hyllén-Cavallius samling

Polskan upptecknades 1864 av J Fogelberg efter spelmannen "Johannes i Elmeråsen". Den är noterad med hänsyn till omstämningen.

DAVID ISAKSSON , GÖTERYD

David Isaksson* föddes 1903 i Göteryds socken. Han var åtta år när han lärde sig spela på en fiol, som fanns i hemmet. Spelmannen Anders Mårtensson (d.1912) i Gösköp visade honom hur man stämde fiolen, medan han själv lärde sig "grepp å stråkföring". David Isaksson fick sina första melodier via modern Ida, som trallade och sjöng dansbitar efter "Spele-Kalle" (d.omkr.1895) i Ljungsköp. Han kom också i kontakt med spelmannen Albin Nilsson i Hinneryd, vilken hade en stor repertoar av polkor och valser. David Isaksson blev med tiden en tämligen eftertraktad spelman "i stuerne på gillen å ihopläggningar" och han spelade då oftast ensam.

Under 1910- och 20-talet hölls lokala spelmanstävlingar i Delary i samband med den årligen återkommande bruksfesten på hösten. David Isaksson berättar följande om tävlingarna :

"Man smyckade det gamla torvtåget** å for ut till en plats strax utanför Delary. Där hölls tävlingarna å det va inta så många spelmän som tävlade - de brukade vara Spel-Jonas i Sågtorpet (se nr 128), Lavinarna (Sv.låt.Smål.nr.230-241), ja själv å Sven Andersson i Loshult (Sv.låt.Skåne nr.1-5) - han vann fö de mesta! Nån gång tror jag Bernhard Ljunggren i Markaryd (se nr 160-162) var där. Det var ofta dåligt väder vid tävlingarna så strängarna slackade å fiolerna tystnade - en del blev arga. Vid den första tävlingen erhöll jag tre riksdaler i egenskap av yngsta spelman. Domare var en orgelnist från Pjätteryd".

David Isaksson

* David Isaksson dokumenterades på band i september 1979 av Magnus Gustafsson. Uppteckningarna är gjorda från bandet.

** Torvtåget hämtade torv från en närbelägen mosse till bruket i Delary. Järnvägsspåren lades rakt ut på mossen utan slipers och förstärkningar - "på 1920-talet sjönk hela tåget i mossen, sedan blev det inte mer torv hämtat där!"

125. POLKA
 efter David Isaksson, Göteryd

David Isaksson har lärt polkan av Albin Nilsson i Hinneryd.

126. HAMBO - POLSKA
 efter David Isaksson, Göteryd

x - ibland togs pizz.. David Isaksson spelar två mycket likartade hambo-polskor - den ena efter Albin Nilsson i Hinneryd, den andra efter spelmannen "Svantas i Jammelt". Om man, enligt David Isaksson, "spelar denna hambo-polska en aning snabbare, blir det mazurka!" Beträffande varianter - se Herman Axelsson nr. 29.

ALBERT JOHANSSON , ÄLGHULT

Följande mazurka är upptecknad av Gösta Klemming efter glasblåsaren Albert Johansson (1871 - 1961) i Älgshult. Denne var född i Helleberga socken och började redan som ung pojke arbeta på olika glasbruk i trakten. Vid glasbruken fanns ofta musikkapell eller "spelgäng" (se Herman Axelsson nr. 29-33) och i denna verksamhet deltog Albert Johansson under nästan ett helt liv. Han spelade i dessa sammanhang på en s.k. "jazzfiol", med trätt i stället för klanglåda. Denna fioltyp var relativt vanlig under 1910- och 20-talet i olika populär-musikkapell - dels för att fioltonen skulle passa bättre in i den totala klangbilden, dels för att instrumentet helt enkelt skulle höras bättre.

127. MAZURKA

efter Albert Johansson , Älgshult

JONAS JOHANSSON , MARKARYD

Jonas Johansson ("Spel-Jonas") föddes 1858 på Sågtorpet - ett torp under gästgiveriet i Markaryd. Han lärde sig spela fiol av morbrodern Johannes Johansson (f.omkr.1825) i Markaryd. Denne spelade mycket till dans på gästgiveriet. Jonas Johansson lärde sig med tiden många visor, som han brukade ackompanjera på enradigt dragspel.

Spel-Jonas var en typisk gårdsmusikant och på somrarna försörjde han sig som kringvandrande spelman. Han utgjorde alltid ett uppmärksammat inslag på de större marknaderna i Skåne och Småland runt sekelskiftet 1900 :

"Han hade stark stämma och ett träben, som han ibland stampade takten med så flisorna yrde !"* Spel-Jonas menade själv - "att på marknaderna va de gött um musik au vau å en hade sina läten".** Under dessa vandringar sålde han även visor. Vintrarna tillbringade Spel-Jonas i sitt lilla torp, där han lagade klockor, dragspel m.m.. I början av seklet deltog han i de lokala spelmanstävlingarna i Delary (se David Isaksson nr. 125-126). Följande marsch upptecknades 1935 av Nils Dencker, strax innan Spel-Jonas avled.

128. BRÖLLOPSMARSCH
efter Spel-Jonas i Sågtorpet

Bröllopsmarschen var efter Johannes Johansson, Markaryd. Den är en variant av ett allmänt marschtema - Bellmans "Venus Minerva".

Text: Hör du gamla ramla, statt inte här å skramla
förr i morjon sa du veta va du å för en kar
Ja ost å brö å brännevin, de får vi väl för penningar
å sedan får vi söva uppå fleckornas arm

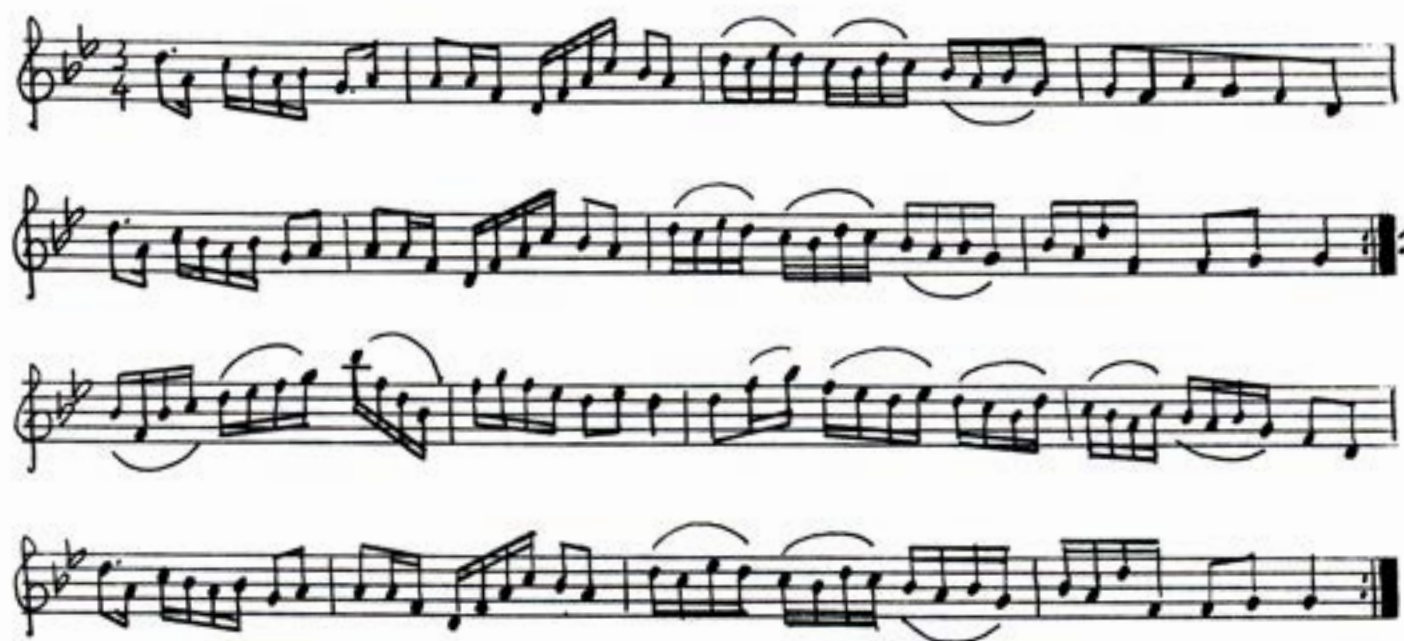
* Uppgift från David Isaksson, Göteryd (se nr. 125-126).

** Marginalanteckning av Nils Dencker.

KARL JOHANSSONS NOTBOK , TRÄSTAD

Följande fem melodier är hämtade från en notbok, funnen på Trästad gård i Blackstad socken. Boken innehåller dateringar mellan åren 1800 till 1805 och många av melodiernas kompositörer är namngivna - "Lackström", "Wiström", "Örnberg", "Kindblom" och "Törnbom". Dessa namn är ej kända från andra samtida notböcker. Samlingen innehåller polskor (polonäser), contradanser, kadriljer, långdanser, allemander, gavotter samt några enstaka valser i 3/8-takt. En del av kadriljerna och contradanserna är försedda med dansbeskrivningar enligt det tidiga 1800-talets gängse dansterminologi. Notboken tillhör Karl Johansson, Trästad gård.

129. POLSKA
ur Trästadsamlingen

Polskan finns i en liknande variant i Bagges samling, Östergötland. Se även Anders Svensson, Vrangkunge nr. 214.

130. POLSKA
ur Trästädsamlingen

Poliskan är en variant på temat : "Klang min vackra bjällra" - beträffande detta tema, se Magnus Theorin, Växjö nr. 224.

131. POLSKA
ur Trästädsamlingen

Poliskan finns bl.a. i varianter efter Johan Christian Blomgren, Hässlunda (Sv.låt.Skåne nr.477) och Gustav Elfsröm, Jät.

132. PÖLSKA
ur Trästädsamlingen

Polskan finns i en variant efter David Forsen¹, Göteborg.

133. POLSKA
ur Trästädsamlingen

Polskan är noterad med hänsyn till omstämningen.

MARI JOHANSSON , VÄRNAMO

Mari Johansson ("Mari på Gatan") föddes 1857 på torpet Gatan under Hjuls-
hammar i Värnamo socken. "Mari på Gatan" upptecknades 1931 av Nils Dencker,
som i samband med detta gjorde följande anteckningar :

"Mari på Gatan" är en originell och i fråga om småländskt folkliv, särskilt
Värnamobygdens, ofantligt kunnig gumma. Hennes minne är häpnadsväckande, hennes
villighet att berätta ovanligt stor. Det var mycket lek och dans i bygden i
Maris ungdom. Lekstugor hölls i ett par dar, om vintern, strax efter jul. Man
kom överens med en bonde att få vara i hans stuga. Traktering fördes med ; det
var mat och brännvin och ofta blev det riktiga kalas. Första gillet var ofta en
lördagkväll, så gick man hem söndagmorgon och skötte kreaturen, därpå lekte man
igen till måndagsmorgonen. Bondfolket bjöd på allt, emedan betalning för lek-
stugan ej förekom. Ibland hade kvinnfolken "spinnstuga". Då tog man spinnrockarna
med sig och hade "oppesittarkväll". Det var om vintern. Traktering utgjordes av
råg- eller kornkaffe, ibland vanligt kaffe. Man tiggde ihop ljus och satt sedan
i "na-stuvan" och stickade strumpor eller spann. Pojkarna kom ibland och hälsade
på och bjöd på kaffe eller vad de f.ö. hade. Man hade alltid brasan tänd och
gick hem, ofta pojkar och flickor i sällskap, klockan elva ; annars gick pojkar-
na innan!"

134. VISA
 efter "Mari på Gatan" , Värnamo

Visan förekommer allmänt både i Sverige och Norge.

Text : Det står en lind på min faders gård
 den bär så underliga grenar
 å blir ja inte gift i år
 så blir ja ensam å allena
 de röda rosor är så härliga
 de raska gossar är så kärliga
 å får ja inte den ja vill ha
 så är det inte nöjsamt att leva

135. STAFFANSVISA
 efter "Mari på Gatan" , Värnamo

" RIKSDAGSMAN JOHANSSON " , TOLG

Följande polska sjöngs av riksdagsmannen MN Johansson i Tolgs socken. Han hade lärt melodin av en broder, som var en framstående spelman från Lidsjö i Moheda socken. Polskan upptecknades av Axel Boberg efter korgmakaren och spelmannen Johan August Pettersson* i Tolg. Denne hade i unga år lärt polskan av "riksdagsman Johansson".

136. VISPOLSKA
efter "riksdagsman Johansson" , Tolg

Polskan är en smula reviderad i andra reprisen i förhållande till ursprungsuppteckningen.

Text : Ge den gubben lite stekta rovor
steka dem tills de bli bara skovor
smör å doppa dem i
hål å stoppa dem i
Trall

* Beträffande Johan August Pettersson - se Sv.låt.Smål.nr. 118-124.

NINUS JONASSON , KALVSVIK

Ninus Jonasson* föddes 1896 i Kalvsviks socken. Han lärde sig spela enradigt dragspel tillsammans med sina två äldre bröder Anders och Kalle. De fick sin första repertoar från föräldrarna, som båda sjöng mycket. Modern Maria brukade på danserna i ungdomen t.o.m. anlitas som "trallerska". När brödratrion spelade till dans på 1910-talet brukade de få 60 öre vardera per kväll. Under sin tid som dansspelman lärde Ninus Jonasson känna både Johan Dahl (se 52-63) och August Strömberg (se 201-212).

Ninus Jonasson höll uppe med spelandet i många år och först på allderdomen tog han fram dragspelet igen. Han började då också skriva dikter, som passade till moderns gamla vismelodier. Ninus Jonasson avled 1982.

Ninus Jonasson, Kalvsvik

137. POLKA

efter Ninus Jonasson , Kalvsvik

Polkan kallades "I min vik vid sjön Asnen". Ninus Jonasson mindes inte "om de va han själv eller nån annan jäkel, som gjort biten".

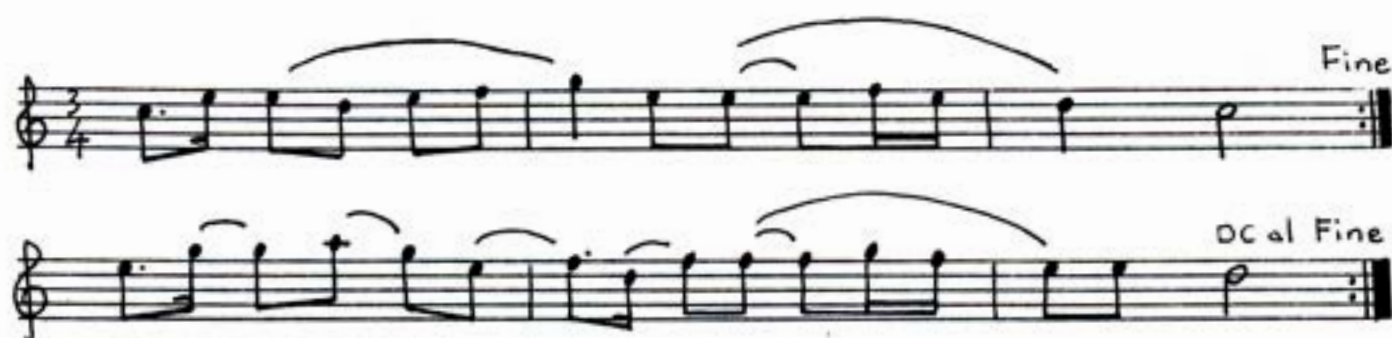
* Ninus Jonasson dokumenterades på band i juni 1980 av Magnus Gustafsson. Uppteckningen är gjord från bandet.

JOHANNES JONSSON , TOLG

Johannes Jonsson ("den blinde") ("Johannes te Lejons") (1815 - 1895) bodde i östra Tolg. Han spelade både klarinett och fiol. "Johannes te Lejons" var läromästare åt skomakaren och klarinettspelmanen Jonas Johansson* ("Jonas Soldat") i Tolg. Denne berättade, att "Johannes en gång varit på marknad i Vrigstad. På hemvägen när han kom till Bo, mötte han Christina Nilsson, som bad att få prova Johannes fiol. Hon var inte så skicklig som Johannes, men man hörde att hon hade intresse för musiken!"

138. VISPÖLSKA

efter "Johannes te Lejons" , Tolg

"Johannes te Lejons" hade lärt polskan i barndomen av en gammal gumma, som sjöng den.

Text : Mina femton år igen
 får ja aldrig mera
 Räknar ja dem en gång till
 blir de ändå flera

J P JYNKEL , KAXGÄRDE

JP Jynkel ("Spel-Jynkel") föddes omkring 1830 i Halltorps socken. I Södra Møre finns följande sägen upptecknad om honom :

"Spel-Jynkel hette en karl, liten till växten, med drömmande ögon och med tovig hår, vilken var okristligt fin på att spela fiol. Vem han var och varifrån han kom visste ingen, dock funnos de som påstod, att han räknade släktskap med Näcken. Obedd kom han och spelade och obedd gick han. Spel-Jynkel brukade komma ut ur skogen när ungdomen samlades till dans på släthällarna, så satte han sig och

* Beträffande Jonas Johansson - se Sv.låt.Smål.nr. 115-117.

kvintilerade på fiolen. Rätt som det var, slog han till med stråken och tonerna yrde fram ur strängarna. När han väl börjat ville han inte sluta, utan folk dansade tills de dånade och stöp på huvét i småskogen. Därför trodde man, att han stod i förbund med vitrorerna eller annat trollyg. När han sista gången spelade i Södra Möre-bygden på ett bröllopgille var det så förhåxande, att det ena dansparet efter det andra föllo omkull i vanmakt. Slutligen sprang en nytillkommen bonddräng fram och slog stråken ur Jynkels hand. Denne avlägsnade sig då ögonblickligen och syntes aldrig mera i Södra Möre." *

Spel-Jynkel konkurrerade om speltillfällena med Pelle Ror och "kom därför på den hämska tanken att sälja sig till den farlie om han kunne få lära sig Älva-dansen. Vid en stor midsommarfest i loge i Strömby inbjöd man bägge spelmännen, för att avgöra vilken som var bäst. Jynkel skulle börja och fick för sig att spela den nya Älva-dansen. Fiolen fick då ett sådant underligt ljud och de dansande blev så inspirerade, att ingen kunde stå stilla. Alla dansade så länge bena bar dem och till sist låg de på golvet, sparkande efter takten och kippande efter andan. Fiolen spelade högre och hämskare - så inkom en bonddräng och såg hela loggolvet fullt av sparkande ben. Han sprang då fram och skar av strängarna. Efter en stund reste sig de dansande med stor möda och huvudvärk. Dansmötet var slut". **

En annan konkurrent om speltillfällena var Nils Pettersson ("Spel-Nisse") (1823-1902) (Se Teofil Melin nr. 163-167). "En gång på 1850-talet begav sig Spel-Nisse till Värnanäs, ett större gods, för att spela på en midsommardans där. Dit kom även en annan spelman, Jynkel, i samma syfte, ty där brukade vankas bra med spel-manspengar av major Mannerkrantz, godsets ägare. Majoren föredrog Spel-Nisse och Jynkel fick snopen dra sig tillbaka." ***

* sägnen upptecknad efter Thor-Hugo Holmström.

** meddelare PE Sandgren, Päråd. (Nordiska museets frågelista - spelmän 1944)

*** efter Wilhelm Andersson, Strömby (se nr. 27)

Polkan är troligen en omformad sextondelspolka. Till melodin finns följande sägen upptecknad:

"En gång kom Spel-Jynkel till Värnamo marken. Mycket folk var samlat vid dansen och när man fick syn på Jynkel körde man bort de stadda spelmännen och satte Jynkel på spelmannskaret. Så grant, som han fick fejlan att låta den kvällen hade någon aldrig hört. Folk dansade som galna, både patroner och bönder. Till slut kom själve Horn-Petter ur hiet och började hoppa polka med bockfoten. Han gick fram till Jynkel och sade: "Nog är du fin på polka, du Spel-Jynkel. Grannare spelar inte mina smådjävlar i hiet. Nu skall vi avgöra vem som är styvast, du eller jag. Kan du spela en polka så fort att jag inte hinner stampa två gånger i marken med bockfoten på varje ton, så har du räddat din odödliga själ, men hinner jag med så blir du uti denna afton min spelman". Det tyckte Jynkel var ett gott förslag: "För att takten skall höras bättre, skall du taga mina träskor på dig!" Så drog Jynkel till med en bit, som aldrig någon hört maken till och den var för svår för Skam, som tappade träskorna i farten och vart bet. Denna polka kallas hädanefter "När Skam dansade träskorna av sig på Värnamo marken". *

MARTIN JÖNSSON , LJUNGBY

Martin Jönsson** föddes 1886 i Tingsås socken. Fadern Jöns Johansson och modern Karolina sjöng mycket visor och Martin var inte gammal när han lärt sig föräldrarnas hela visrepertoar. I ungdomen arbetade han som rallare, dels i Blekinge, dels vid det besvärliga byggandet av järnvägen mellan Alvesta och Borås. Vid den här tiden fick Martin ibland rycka in som "danstrallare", när det rädde brist på spelmän. Martin Jönsson flyttade på 1920-talet med sin hustru

* efter Thor-Hugo Holmström.

** Martin Jönsson dokumenterades på band i juli 1979 av Magnus Gustafsson. Uppteckningen är gjord från bandet.

till Södra Ljunga socken, där de köpte en liten gård. På detta lilla småjordbruk föddes och fostrades sedan en anseelig mängd barn - inte mindre än sjutton stycken!

Martin Jönsson har en stor och bred visrepertoar - alltifrån äldre ballader, över enkla danstrallar till sekelskiftets populära skillingtryck.

140. TIGGARMARSCH
efter Martin Jönsson, Ljungby

Tiggarmarschen sjöngs även av "riksdagsman Johansson", Tolg (se nr. 136).

Text : Skänk en slant åt gubben, nådigaste herre
gumman min ä sjuk å ätta barn ja har
lam i högra sidan å dess mycke värre
skänk en slant åt gubben, han e blott å bar
Skäms att tigga, han gick mej stolt förbi
Sämst i hela världen är blott tiggeri
Men själve kongen tigger utå rikets ständer
å ur folkets fickor tas en million
varför skulle ja, som står på nödens brant
skämmas att tigga utå er en liten slant

ADA KARLSSON , DREV

Ada Karlsson* föddes 1897 i Grännastämman by, Drevs socken. Fadern Isak Bång (1856 - 1938) var en framstående fiol- och flöjtspelman, dessutom hade han en stor visrepertoar. I hemmet bodde även mormodern Maria Persson (1830 - 1902). Hon var född i Gårdsby socken och kunde förhållandevis många ålderdomliga visor. Mormodern var mycket angelägen om, att Ada skulle lära sig alla de visor som sjöngs i hemmet.

Ada Karlsson gifte sig sedermera med spelmannen och snickaren Oskar Karlsson (1893 - 1978) från Tegnaby socken. Denne hade lärt sig spela av fadern Karl-Johan Johansson, som var en välkänd fiol- och klarinettspelman i Tegnaby. Oskar och Ada bodde en tid efter giftermålet både i Katrineholm och Mariannelund innan de 1943 återvände - först till Drev, sedan till Växjö.

Delar av Ada Karlssons visrepertoar är gammal och hennes sångteknik och intonation bär spår av en ålderdomlig tradition. I synnerhet visorna efter mormodern Maria framfördes med så mycket melismer och sublimes intonationsvariationer, att de i notskrifts- och uppteckningssammanhang är mycket svåra att ge rättvisa. Delar av detta har därför tyvärr utelämnats, för att notbilden skall bli mera "överskådlig"**. Ada Karlsson avled 1981.

141. VISA

efter Ada Karlsson , Drev

Visan finns i en variant i pastorsadjunkten Levin Christian Wiedes vissamling från Vikbolandet, Östergötland - nr. 223, "Ack, hör du lycklig Landtman".

Text : Landtmannen han plöjer sin åker å sin äng :
 när aftonen är inne får han vila i sin säng :
 Men stackars den sjöfarande, som plöjer böljan blå :
 i köld å i oväder skall han alltid redo stå :
 Nu tänker jag på vännen min, ack om hon vore här :
 hon skulle mig uppvärma å torka mina klär :

* Ada Karlsson dokumenterades på band i maj 1979 av Magnus Gustafsson. Uppteckningarna är gjorda från bandet.

** I övrigt hänvisas till dokumentationsbanden.

142. VISA
 efter Ada Karlsson , Drev

Text : Å bladen di gulna mot hösten
 å löven di falla snart au
 men ja får behålla den trösten
 som aldri fö mej gaur i kvau

Den trösten att vi skola leva
 tills dagen å natten dör ut
 å glada till fridshuset ila
 när timglaset har runnit ut

Dit längtar min ande från gruset
 dit gaur mina tankar alltjämt
 jag längtar till fadern i huset
 då barnen sitt möte har stämt

ALFRED KARLSSON , VISLANDA

Alfred ("Sme") Karlsson* föddes 1888 i Tutaryds socken. Han lärde sig spela fiol av Gustaf Karlsson ("Gusten i Prästboda") (f.1820) i Tutaryd. Denne spelade melodier, som enligt tradition "ingen kunne förstå sig på, ty de lot så konstigt mä kvicke toner". Gustaf Karlssons barn var religiösa "å tyckte de va så tråkit mä far att han skulle hålla på mä de då speleriet!"

Alfred Karlsson flyttade med tiden till Vislanda, där han blev smedlärning. Efter några år kunde han starta en egen smedja där han huvudsakligen lagade vagnar

* Uppteckningen är gjord från ett band inspelat 1960 med Alfred Karlsson, Vislanda och Erik Lindahl, Piggaboda. Melodin har även upptecknats av Gösta Klemming, Göteborg.

och skodde hästar. Många gånger var det svårt att få den lilla smedjan att gå ihop och då tvingades han ta extra-arbete vid de närbelägna torvmossarna. Detta är också bakgrunden till att han inte kunde ta ledigt från smedjan, för att deltaga i Christina Nilssons spelmanstävling i Växjö 1913.

Smeⁿ Karlsson var mycket "allmänmusikintresserad" och något av en uppfinnare inom instrumentvärlden. Han lät bl.a. bygga en cello av en sockerlåda - på detta instrument spelade han sedan till stumfilmerna på den första biografen i Vislanda. Han lät även konstruera en "ackompanjemangsapparat", som spelades med fötterna - således kunde han "kompa" sitt eget fiolspel på piano eller orgel. Med hjälp av denna apparat höll han följdriktigt ofta "enmanskonserter" i Vislanda. Enligt uppgift* funderade han också mycket över utvecklingen av oliktoniga till liktoniga dragspel och då främst "basarnas" placering :

"Han lärde svenska folket hur de skulle sätta basarna på de femradiga dragspelen. De stal det från han när han satt därhemma. Han hade skrivit ut ideerna om hur man skulle ta greppen å hur de skulle vaⁿ. Så kom det så kallade herrar å besökte honom å stal det. Strax dök de upp i Gyllings och Jularbos dragspelsskola."

Alfred Karlsson var också initiativtagare till orkesterföreningen i Vislanda och fungerade under många år som dess ledare. I orkestern spelade han ofta Ess-kornett. Ibland var t.o.m. den enkle smeden från Vislanda rådgivare åt pedagogen Karl Nygren på Klosters röstskola.

Johan Dahl och Alfred Karlsson träffades bara en gång. I början av seklet spelade den äldre Dahl på en dans i Blådinge. Smeⁿ hade vägarna förbi på sin cykel och stannade för att lyssna på den gamle spelmannen. Efter en stund tog han fram sin fiol och började "kompa" på sitt karaktäristiska vis. Dahl yttrade då - "Varför har inte vi träffats förr?" Detta var en av Johan Dahls sista dansspelningar och det blev aldrig något mer tillfälle till samspel mellan Smeⁿ Karlsson och Dahl.

Alfred Karlssons repertoar utgjordes huvudsakligen av polkor, schottisar, valser och mazurkor. Han hade en ganska "kärv" spelstil med många s.k. överkast med stråken. Smeⁿ Karlsson spelade mycket tillsammans med Klas Blom (se nr. 42) i Färanäs. En del av hans tradition har gått i arv till dragspelaren Ingvar Fohlin, Alvesta.

Alfred Smeⁿ Karlsson (t.v.) och Ingvar Fohlin (t.h.).

143. VALS
 efter Alfred Karlsson , Vislanda

AXEL KARLSSON , BLANKAHOLM

I slutet av 1940-talet upptecknade Gösta Klemming, Göteborg följande vispolska efter sångaren Axel Karlsson i Blankaholm. Denne var född 1872 och hade en relativt stor repertoar av företrädesvis enklare vispolskor.

144. VISPÖLSKA
 efter Axel Karlsson , Blankaholm

Text : Få jag komma upp i sängen te dej , vännen så fager å så fin
 få jag komma i sängen te dej , vännen så fin

Under min säng där står en pall, kliv opp på den å akta din ball
 under min säng där står en pall, vännen så fin

FABIAN KARLSSON , VÄCKELSÅNG

Gustav Fabian Karlsson (1894 - 1971) föddes i Boaryd, Väckelsånga socken. Hans intresse för hembygdsvård och folkkultur vaknade tidigt och följdriktigt blev han 1932 en av initiativtagarna till bildandet av Väckelsånga hembygdsförening. Samma år började han sända in uppgifter till Folklivsarkivet i Lund och Nordiska museet i Stockholm. Med tiden blev det en anseelig mängd information, som Fabian Karlsson delgav de olika arkiven och museerna - mer än 2000 sidor om fester, seder, musik, talesätt, sägner, jordbruk, vägväsende, jakt och fångstredskap m.m.. Dessutom nedtecknade han mer än 11000 dialektord för Landsmålsarkivets räkning.

Fabian Karlsson spelade fiol och gjorde även uppteckningar av folkmusik, som gick tillbaka på två storspelmän i denna trakt - "Kuska-Massen" i Nöbbele och klarinettisten Hägerstrand i Linneryd :

Magnus Jonasson - Ekengren ("Kuska-Massen") (1821 - 1904) bodde i backstugan Sjöbacken vid Mörtsjön i Värnlanda rote, Nöbbele socken. Enligt Fabian Karlsson var han "en onyttig stackare, som ej ville veta av riktigt arbete. Men spelade gjorde han bra. Han vandrade från gård till gård spelandes för födan och kanske han någon gång även fick en päng. Han hade hustru och barn, men dessa bekymrade han sig ej mycket om. När man sade till honom att han skulle arbeta så hustru och barn slapp svälta svarade han: "Å di reda sej nock å blia de fö svauara, sau taa ja fio-len å spela en bit fö dom!" "Ja men de bli di väl inte mätta au" - menade man då. "Nää, de kan väl hända, men då tiå de te minstingens en stond!" - svarade Kuska-Massen".

Kuska-Massen levde alltså i ett stridigt och olyckligt äktenskap med sin hustru Johanna Göransdotter. Det berättas, att "Kuska-Massen var mycket liten, smal och spenslig, emedan hans hustru däremot var stor och kraftig. För att inte bli äten ur huset lät han bygga en matkällare med en så smal ingång, att hustrun omöjligt kunde passera. I denna matkällare tillbringade han sedan sin tid med att dricka brännvin, spela och äta!" Hans tyranniska sinnelag gentemot hustrun gick så långt, att major Charpentier på Brunnsmåla "hotade honom med bössan om han inte bättrade sig". År 1870 lämnade Johanna Göransdotter och barnen honom för alltid. Kuska-Massens melodier, och den del av traditionen som Fabian Karlsson kom i kontakt med, gick i arv till Karl Svensson ("Kalle i Sjöhagen") (1891 - 1979) i Nöbbele socken. Denne var känd som "en go å gla spelman, som ofta tog en tantolini bak lagårn när han var på gott humör!"

Klarinettisten Hägerstrand bodde i Korrö, Linneryds socken. Det berättas, att "han var en styv spelman, som t.o.m. kunde få döda ting att dansa. En gång spelade han på ett julagille i Vinnamåla, och då spelade han så bra att det började knirka och skrika i stolarna. Till sist började de också att röra på sig". Hägerstrand avled troligen någon gång på 1930-talet.

145. POLKA
 efter Fabian Karlsson , Väckelsång

Polkan var troligen efter klarinettisten Hägerstrand i Linneryd.

146. SCHÖTTIS
 efter Fabian Karlsson , Väckelsång

Schottisen var efter Kuska-Massen i Nöbbele. Den är allmän och förekommer i många varianter.

147. POLKA

efter Fabian Karlsson , Väckelsång

Polkan var troligen efter Kuska-Massen i Nöbbele. Den spelades i en annan variant av Johan Dahl, Odensjö och runt Åsnen går den under namnet "Johan Dahls polka".

148. MAZURKA

efter Fabian Karlsson , Väckelsång

Mazurkan var troligen efter Kuska-Massen i Nöbbele.

SVEN KARLSSON , DALSEBO

Följande lockton ingår i en samling uppteckningar, som Gösta Klemming gjorde efter spelmannen Sven Karlsson i Dalsebo, Vena socken. Denne hade lärt sig spela av fadern Johan Erik Karlsson (1830 - 1910), Dalsebo. Fadern var en framstående spelman i Vena socken vid mitten av 1800-talet.

149. LOCKTON

efter Sven Karlsson , Dalsebo

Text : Kosit , kosit
kositera kom hem
Trall

ROBERT LARSSON , SPÄNGENÄS

Robert Larsson (1864 - 1936) föddes i Spängenäs, Tuna socken. Han var son till den kände "Düsseldorff-målaren" Marcus Larsson (1825 - 1864) och ärvde av denne ett folkloristiskt intresse, som främst kom att avspeglar sig inom den folkliga musikens område, även om Robert Larsson också var verksam som målare. Han var en god violonist och ägnade mycket tid åt uppteckningar av andra spelmän i trakten - företrädesvis J Söderberg, Västervik , Pelle Jansson, Tuna och Anders Norman, Östrahult. Uppteckningarna samlade han i en notbok, som innehåller ett brokigt urval av äldre folkmusik blandat med det sena 1800-talets modemusik. Notsamlingen innehåller sammanlagt 96 melodier och utgör närmast en provkarta över varierad 1800-talsmusik - polskor,

landsvägstrallar, locktoner, visor, marscher, kadriljer, valser, polkor, renländare, fransäser, polka-mazurkor, hambo-polkor, schottisar, mazurkor, galopper och "pellekatter".

Notboken innehåller även kompositioner av AF Berg och CA Hagman.

150. LOCKTON

efter Robert Larsson , Spångenäs

Text: Sötera , sötera
kosötera, kom mi ko

151. LANGPOLSKA

efter Robert Larsson , Spångenäs

Melodin upptecknades av Robert Larsson efter spelmannen J Söderberg i Västervik. Beteckningen "långpolska" är något tveksam, melodin påminner närmast om en hambo.

152. POLSKA
 efter Robert Larsson , Spångenäs

Polskan är noterad med hänsyn till omstämningen. Den upptecknades av Robert Larsson efter J Söderberg, Västervik.

153. VISA
 efter Robert Larsson , Spångenäs

154. POLKA - MAZURKA
 efter Robert Larsson , Spångenäs

Polka-mazurka kom som modedans år 1859 - den blev dock inte populär förrän på 1880-talet. Dansen innehöll tre turer (två mazurkaturer, som omväxlades med polkaomdansning), vilka var och en fick stor betydelse för tretaktsmusikens och dansens utveckling under slutet av 1800-talet:

1:a turen blev med tiden en självständig dans - hambo-mazurka.

2:a " utvecklades via hambo-polka till hambo.

3:e " polkaomdansning i tretakt blev hambo-polkett (lokala benämningar gubbstöt, rompedarra m. fl. - ibland finner man ju även beteckningen mazurka för detta danssätt.)

CARL LINDQVIST , VIRESTAD

Carl Lindqvist föddes 1839 i Virestads socken. Han lärde sig tidigt spela fiol och på 1850-talet var han den självklare spelmannen på lekstugorna i Virestad. Han flyttade sedan till Vislanda socken, där han arbetade som målarlärling. Carl Lindqvist blev med tiden en framstående kyrkmålare, som sådan var han f.a. verksam i Skåne. Han fick då möjlighet att spela tillsammans med många framstående skånska spelmän. Under sin tid i Virestad spelade Carl Lindqvist mycket med Christina Nilsson ("Stina i Snugge") (1843 - 1921), som då bodde i Lövhult. Hon föddes på torpet Sjöabol eller "Snugge" i Vederslövs socken. Redan som mycket liten gjorde hon små framträdanden i hållstugan på Nöbböle gästgiveri, som låg ett stenkast från Snugge. Mot slutet av 1840-talet fick föräldrarna Jonas Nilsson och Stina-Cajsa Göransdotter problem med att klara uppehållet på det lilla torpet och 1848 tvingades man sälja det till grevarna Hamilton på Huseby. Samma år flyttade familjen till Lövhults Sibbagård i grannsocknen Skatelöv. Efter flyttningen till Lövhult började "Stina"

Carl Lindqvist, Virestad

mer regelbundet uppträda med brodern Carl på gästgiverierna i Gottåsa och Nöbbele. Hon nådde snabbt en viss berömmelse och blev snart ett uppskattat inslag på de större marknaderna i Småland. Hon uppträdde då ofta med kända småländska spelmän, såsom Johan Dahl, Blinde-Janne, Håkan Johansson, Carl Lindqvist m.fl.. År 1854 uppmärksammas Christina Nilsson för första gången på allvar av Nils Rudolf Munch af Rosenschiöld och fyra år senare får hon möjlighet att studera musik och sång i Halmstad. Redan 1860 reser hon till Paris, för att fullända sina musikstudier. Hon debuterar som Violetta i Verdi-operan La Traviata - gör succé och blir snart världsberömd. Samma år 1865 gör hon på sommaren ett kort besök i hembygden och framträder i Skatelövs kyrka :

"Först skrek hon te så vi hoppade i bänkarna. Sen sjöng hon så grant, det va rakt som en jordhumla å sen bytte hon röst igen å pep som en agnamus. Å klockarn sa, att så fint kunne ingen sjunga i Sverige. De ä bara i Paris." - för denna målande recension står en skjutsdräng från Nöbbele gästgiveri.

Christina Nilsson behöll, trots de stora framgångarna inom den klassiska musiken, intresset för den folkliga musik hon ursprungligen hade spelat och sjungit. Hon lät bl.a. den franske tonsättaren Ambroise Thomas komponera in Näckens polska (se Berg-

Christina Nilsson tillsammans med systern Anna-Catharina.

ström nr 34) i Ofelias stora vansinnesscen i operan Hamlet. När hon 1897, två år efter sin återkomst till Sverige, återser Snugge ställer hon till med dans och samlar samtidigt alla de gamla spelmännen med Johan Dahl i täten. Följdriktigt anordnar hon i samband med 70-årsdagen 1913 en stor spelmanstävling i Växjö :

"* efter J Erikssons, J Dahls, J Wristels, A Fredriksons, J Theanderssons, K Roos och J Johanssons framträdanden kommo turen till Magni Johansson från Orraryd, som under lifligt bifall drog några låtar, hvarpå följde en halftimmes rast. Efter dess slut uppträdde först Henrik Adolphsson från Skede och därefter JA Petersson från Nyhem, Tolg. Så kom turen till JW Söderqvist från Hvetlanda, hvilken först föredrog en gammal treflig slängpolska, varmt bifallshälsad. Ännu starkare ljödo applåderna efter en därpå följande gammal kadrilj med lediga, taktfasta rytmer. Sin kulmen nådde bifallet efter några på skalmeja föredragna bitar, som inhöstade sin mästare jämväl varmt erkännade af Christina Nilsson. Carl-Gustaf Göransson från Aryd

* citatet hämtat ur Smålandsposten 1913.

framkallade också starka applåder. Axel Käll från Ädelfors började en vemodig gammal låt, hvarpå följde en treflig Smålands-vals, båda dhörda med odeladt nöje. Priset tog han dock med en icke alls illa föredragen begravningshymn från sin morfars morfars tid, hvilken t.o.m. renderade honom en särskild eloge från Christina Nilsson. Sitt eget kapitel förtjänar Gustaf Holgersson från Ålem. Han föredrog först en gammal vals, kallad Påhäktarevalsens, som i alldeles särskild grad fängslade publikens intresse och därför ock belönades med de mest intensiva applåder. Så föredrogs, likaledes förträffligt, ännu ett par gamla musikaliska skatter. I "Strömkarlens polska" briljerade Holgersson, ännu blott en yngling, med en för en allmogespelman ovanligt säker och uppdrifven teknik, parad med en rutin och säkerhet i öfrigt, som skvallrade om att den unge mannen arbetat duktigt för att uppöfva sina synnerligen vackra musikaliska anlag. Det blef därför ingen överraskning, när det sedan tillkännagafs, att Holgersson hade eröfvat första priset. Han förtjänade det ärligt. Kommo så sist i den långa raden Oskar Stork från Skillingaryd, med en polska och en kadrilj, flickan Rut Hellgren från Berga, samt utom täflan - Tage Engdahl från Norrköping, alla tillvinnande sig varmt och välförtjänt bifall från den, trots det långa programmet, ännu ej trötta publiken. In i det sista var intresset för de uppträdande de allra varmaste, ej minst från grevinnans sida.

Nu hade de alla de täflande uppträdt och prisnämnden, bestående af utom grevinnan de Casa Miranda musikdirektörerna A Boberg, Malmö och E Larsen, Wexiö, höll en stunds öfverläggning. Herr Boberg tillkännagaf därefter täflingens resultat, och pristagarna fingo ur Christina Nilssons hand mottaga de eröfrade prisen - för dem alla säkerligen dyrbara minnen från en sällsynt lyckad och angenäm högtidsdag. Första pris eröfrades af Gustaf Holgersson, Ålem och Johan Eriksson, Glömminge, hvilka erhöello 30 kronor hvardera. Andra pris - 20 kronor - fingo Johan Dahl, Odensjö, Maria Samuelsson, Viarestad och Janne Johansson Wristel, Gränna. Tredje pristagare blefvo Oskar Stork, Skillingaryd, CG Göransson, Åryd, August Fredriksson, Wexiö och JV Söderqvist, Hvetlanda, hvilka ur grevinnans hand fingo mottaga 15 kronor. Fjärde pris - 10 kronor - eröfrades af Henrik Adolphsson, Skede, JF Theandersson, Kosta, Karl Roos, Jönköping, Jonas Johansson, Tolg och JA Petersson, Tolg. Femte pristagare slutligen blefvo Magni Johansson, Orraryd, Rut Hellgren, Berga och Axel Käll, hvilka fingo hvar sin femma som uppmuntran".

Följande melodier efter Carl Lindqvist och Christina Nilsson upptecknades av professor Yngve Laurell. Denne var prästson från Västergötland och föddes i Rångedala 1882. I samband med etnologiska studier lärde han sig att dokumentera musik på fonografrullar av etnografen EV Hornbostel i Berlin. Efter en resa till Australien började han 1913 spela in svensk folkmusik på sin fonograf. Inspelningarna gjordes huvudsakligen på Skansen, men Yngve Laurell bevistade även lokala spelmanstävlingar. Verksamheten pågick fram till 1920-talets början och kompletterades också med traditionella notuppteckningar. Yngve Laurell blev 1921 professor

i Peking och stannade där fram till 1947. Han skänkte 1972 samtliga kvarvarande fonografrullar till Svenskt Visarkiv. Yngve Laurell avled 1975.

Deltagande spelmän vid spelmanstävlingen i Växjö 1913, uppställda framför Stads-
hotellet. Med på bilden är [ej i nämnd ordning] :

August "Blinde" Fredriksson, Växjö , Vilhelm Söderqvist, Vetlanda , Tage Engdahl,
Norrköping , Maria Samuelsson, Virestad , Rut Hellgren, Berga , "Blinde-Janne" Johan-
son, Gränna , Johan Eriksson, Glömminge , Karl Roos, Jönköping , Jonas Johansson,
Tolg , Johan Theandersson, Kosta , Henrik Adolphsson, Skede , Gustaf Holgersson,
Oskarshamn , Johan Dahl, Odensjö , August Pettersson, Tolg , Axel Käll, Äldfors ,
Magni Johansson, Orraryd , Oskar Stork, Skillingaryd och Carl Göransson, Äryd.

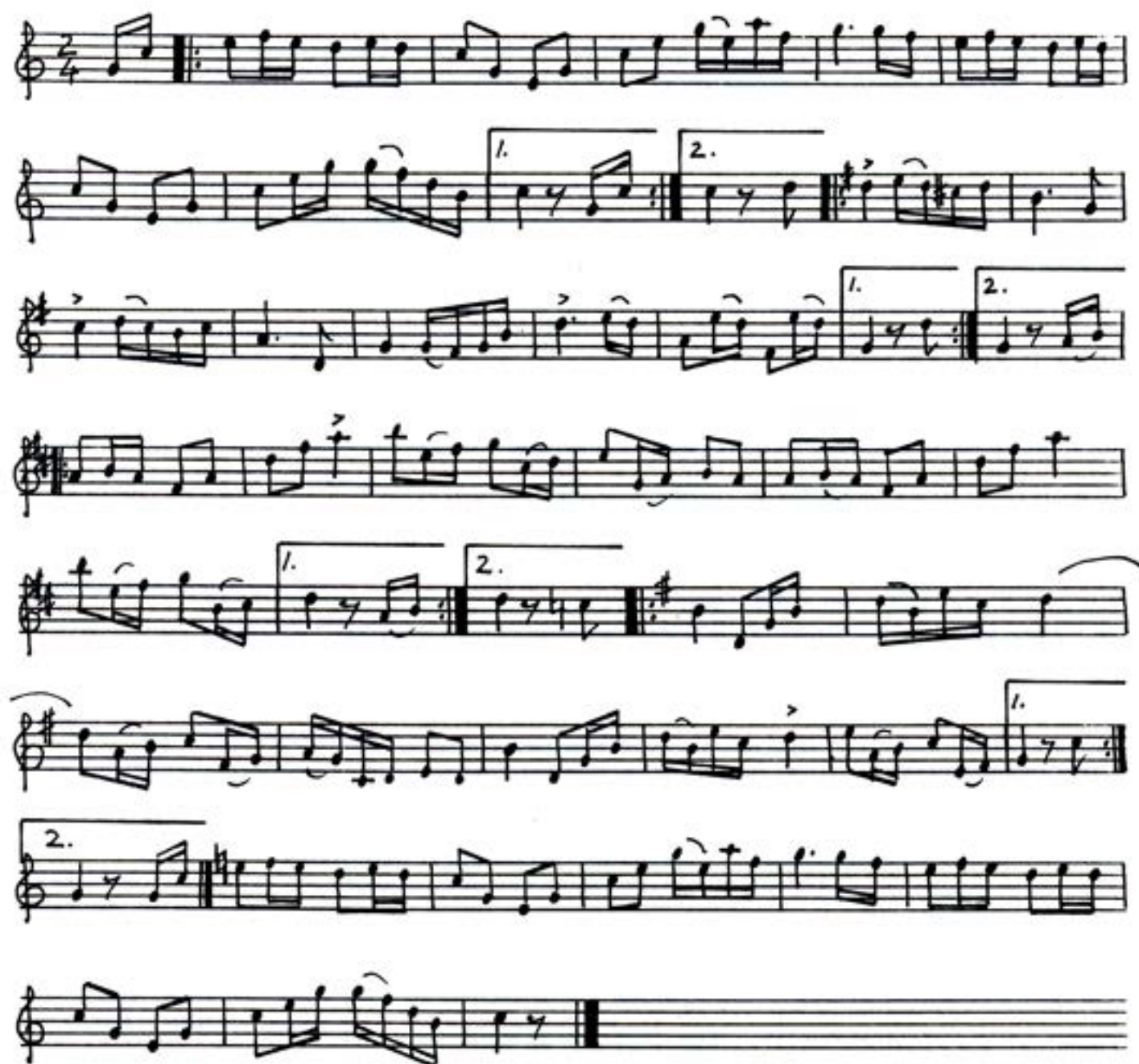
155. VISA

efter Carl Lindqvist, Virestad och Christina Nilsson, Lövhult

156. BRUDMARSCH FRÅN VIRESTAD

efter Carl Lindqvist, Virestad

Enligt Yngve Laurell spelades den som brudmarsch i vanligt gångbart tempo. I hastigare tempo blev den till kadrilj och spelades på lekstugorna i Virestads socken omkring 1860.

157. MARSCH

efter Carl Lindqvist, Virestad

158. VISPÖLSKA

efter Carl Lindqvist, Virestad och Christina Nilsson, Lövhult

efter Carl Lindqvist, Virestad och Christina Nilsson, Lövhult

Visan sjöngs av Christina Nilsson och Carl Lindqvist på "Värnamo marken".

Text : Vad batar det dig, att du klagar å gråter
 Jag blir väl ej mätt, att blott se på dig
 Men skaffa dig försvar å bli en bra kar
 så får du mig nog sedan av mor å far

NILS BERNHARD LJUNGGREN , MARKARYD

Nils Bernhard Ljunggren föddes 1880 i Örkelljunga, Skåne. Året därpå flyttade familjen till Hishults socken i Halland, där föräldrarna övertog ett hemman. I ungdomen lärde sig Ljunggren skomakeriyrket och som sextondring började han spela fiol. Hans läromästare var spelmannen och skräddaren "Albin i Hishult" (ca 1820 - 1900), vilken bar på traditionen efter storspelmannen Anders Bredal (1801 - 1871) i Åmot.

År 1903 flyttade Ljunggren till Markaryd och kom där i kontakt med spelmännen Johannes Svensson (d.omkr. 1900) och Per Ekman i Hannabad, av vilka han lärde sig en del melodier. Med tiden började Ljunggren även blåsa klarinett och hans läromästare på detta instrument var Christoffer Ekelund ("Korken") i Gångvad. Han kom också i beröring med "spelsyskonen" Petter Kungs Otto Johansson och Petter Kungs Neta, vilka hade sina bitar efter fadern Petter Kung från Våxtorps socken i Halland.

Nils Bernhard Ljunggren övergav med tiden skomakeriyrket och började i stället ägna sig åt fiolbyggeri, träsnideri och skulptur. Tillsammans med spelmannen Hjalmar Thorsjö deltog han i början av seklet i ett stort antal spelmanstävlingar och stämmor. Olof Andersson gjorde följande anteckning vid upptecknandet av Ljunggren 1929 :

"Ljunggren har en god och omväxlande repertoar. Hans polskor utmärka sig för en fast byggnad, och några av dem utgöra goda exempel på fullt utvecklade sextondelspolskor."

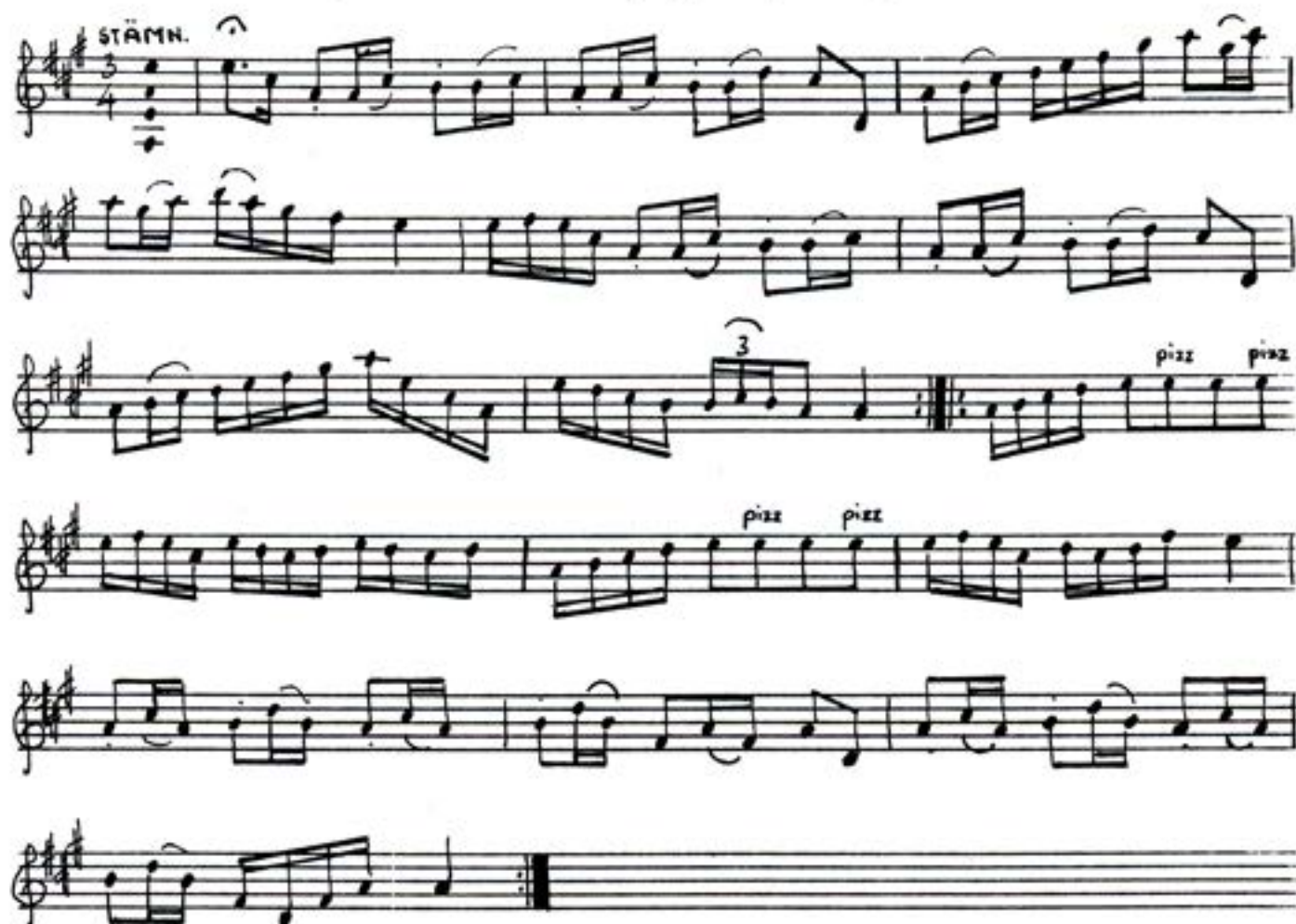
Anders Bredal (1801 - 1871) i Åmot spelade både fiol och klarinett. Liksom om många andra framstående spelmän gick om honom sägnen, att han lärt sig spela av näcken.* Bredal var alltid på bröllop och i andra sammanhang iförd hög hatt. Han

* Folke Swedenfors, "Gränsbygden"

betingade det höga arvudet av tio riksdaler för att framträda. Ofta begärde han emellertid först denna summa och gick sedan ned till åtta "för gammal vänskaps skull". Det berättas, att Bredal var mycket glad i starkvaror och innan han började spela begärde han alltid en sup att "hälla i klarinetten". Då supen serverats lät han den förstås gå den vanliga vägen. Om någon påpekade, att styrketåren ju var avsedd för instrumentet, svarade alltid Bredal, att den med tiden nog hamnade där ändå. Det var vanligt då en lekstuga började lida mot sitt slut, att man gjorde sig lustig på Bredals bekostnad och trakterade denne så att han "krabbade" (kvaddade) hatten. Legenden att övernaturliga makter var med i Bredals spel, hade denne ingenting emot att uppehålla. Då brännvinet började verka på kalasen och sinnena blev mottagliga brukade Bredal stämma upp Stenbockspolskan. Man trodde ju då, att ingen kunde sitta stilla och att bord och stolar omsider började dansa. För att stoppa detta fanns endast en utväg, nämligen att skära av en sräng på fiolen. Bredal hade alltid någon av de närvarande, som var i maskopi med honom, att rusa fram och stoppa spelet på detta sätt. Anders Bredal var känd vida omkring. När han dog var han smält legendarisk och i många drängkammare skall sucken "den som kunne spela som Bredal kunne" ha uppstigit från nybörjare, som gjorde de första försöken på fiolen."

160. POLSKA

efter Nils Bernhard Ljunggren, Markaryd

Polskan är noterad med hänsyn till omstämningen. Melodin är en av Anders Bredals Näckapolskor. Polskan finns i en variant i Rosvalls notbok (se nr. 188).

Bilden är tagen vid en spelmansträff, i samband med ett kungabesök i Markaryd vid mitten av tjugotalet. De fyra dräktklädda spelmännen är en förstärkt Källnatrio från Skåne. Övriga spelmän är : (bakre raden från vänster) Carl Lavin, Frans Lavin, Hjalmar Thorsjö, Nils Bernhard Ljunggren (mittersta raden från vänster) Oskar Lavin, Axel Pettersson, Petter Kungs Neta, Nils Gustaf Lavin, Petter Kungs Otto.

161. POLSKA

efter Nils Bernhard Ljunggren, Markaryd

162. POLSKA

efter Nils Bernhard Ljunggren, Markaryd

Samma Bredal-polska finns i en annan variant i Sv.låt.Smål. nr.228.

TEOFIL MELIN , SÖDERÅKRA

Bokhållaren Teofil Melin (1877 - 1963) Norra Tång, Söderåkra var en allsidig musiker, som under många år var verksam i orkesterföreningen i Torsås. Han spelade fiol, altfiol och orgel. I barndomen kom han i kontakt med många av de äldre Torsås-spelmännen. Längre fram gjorde han ur minnet uppteckningar av deras melodier, parallellt med att han dokumenterade den del av traditionen som fanns kvar i Södra Möre.

Nils Pettersson* ("Spel-Nisse") (1823 - 1902), Östra Karsbo spelade både fiol

* beträffande "Spel-Nisse" - se även JP Jynkel nr. 139.

och klarinett. Enligt Teofil Melin fraserade han sina melodier olika, beroende av vilket instrument han spelade på. Spel-Nisse spelade mycket ihop med Petter Pettersson ("Petter på Lund"). Denne var född 1846 i Blekinge och spelade fiol, dragspel och klarinett. Han var en av Pelle Rors främsta lärjungar. Petter Pettersson fick anställning som spelman vid kyrkbygget i Ås socken 1869. Han blåste marscher när arbetarna bar byggnadssten på bårar uppför landgången till muren. Det berättas, att "han ställde sig framför bårarlaget och kommenderade - Division, framåt marsch! - varefter han med militärisk kläm vände sig mot kyrkan och så började den mödosamma marschen upp mot murkrönet". Spel-Nisse och Petter på Lund var de självklara spelmännen på alla större bröllop, lysningsgillen och slätteröl i Torsdistrakten vid mitten av 1800-talet.

Harald Persson* ("Tånghults Paganini") (f.1924) är en av de sista traditionsbärarna efter Torsds- och Gullabospelmännen. Hans främsta läromästare var "Anders Ställmakare", som "låg i sängen och spelade på sin svarta fiol innan han dog i TBC". Harald Persson hade även kontakt med Bastubospelmännen - Per Karlsson, Viktor Svensson, Fritjof Johansson och Gottfrid Andersson. Dessutom lärde han en del melodier efter Sven Thorholm och Elving Ericsson i Gullabods, samt efter urmakaren Edvart Johansson i Troxhult. Så gott som samtliga dessa spelmän brukade delta i de lokala spelmanstävlingarna i Gullabo under 1920- och 1930-talet. Harald Persson spelar, vid sidan av sin äldre repertoar, även nyare musik och han är en skicklig jazzviolonist.

Teofil Melin gjorde även uppteckningar efter spelmännen Oscar Olsson, Bidalite och Anders Pettersson, Lönnemåla. Vidare upptecknade han visor efter Hanna Andersson, Karsbo och Lotta Pettersson, Torsds. Beträffande spelmännen i Södra Möre - se även JP Jynkel (nr139) och Wilhelm Andersson (nr27).

163. SPEL-NISSES VALS efter Teofil Melin, Söderåkra

Valsen spelades på klarinett av Nils Pettersson, Östra Karsbo.

* Harald Persson dokumenterades på band i juli 1980 av Magnus Gustafsson och Lena Krook.

efter Teofil Melin, Söderåkra

Visan sjöngs troligen av Hanna Andersson i Karsbo.

Text : Det var en lördagsafton, jag skull gå till min vän
jag knackade på dörren, men jag slapp inte in
där satt så många herrar och rökade cigarrer
stövlarna de knarra och alla ville ha min lilla flicka
till sin vän

Det var en annan afton, jag skull gå dit igen
jag knackade på dörren, men jag slapp inte in
där satt så många herrar och rökade cigarrer
stövlarna de knarra och alla ville ha min lilla flicka
till sin vän

165. HAMBO - POLSKA

efter Teofil Melin, Söderåkra

166. MARSCH FRÅN GULLABO
 efter Teofil Melin , Söderåkra

Marschen spelades av Harald Persson, Tånghult. Vid dokumentationen 1980 spelade han den som polkett. Harald Persson hade lärt melodin av Edvart Johansson i Troxhult.

Harald Persson , Tånghult.

167. SPEL-HANSSONS VALS
 efter Teofil Melin , Söderåkra

Valsen spelades av Oscar Olsson, Bidalite.

J P MOSESSON , KLOCKETORP

Efter spelmannen JP Mosesson från Klocketorp i Djursdala socken finns en notbok bevarad. Denna är daterad 1822 och innehåller huvudsakligen polskor av polonästyp, vilka till största delen tycks vara komponerade av JP Mosesson. Denne hade även en bror som spelade fiol.

Bröderna Mosesson spelade mycket tillsammans med klockaren Jonas Anckarman (1798 - 1874) i Djursdala. Denne tecknade också ned sin repertoar i notböcker - nr. 3 - 9.

168. POLSKA

efter JP Mosesson , Klocketorp

FINGAL NILSSON , VALLNÄS

Följande två melodier spelades av lantbrukaren och häradsdomaren Fingal Nilsson (1890 - 1970) Högskögle, Vallnäs. Denne inhämtade sina första musikaliska kunskaper hos morfadern Frans Gustafsson, Tjärstad (se nr. 112), som lärde honom spela fiol. Morfadern försökte även lära Fingal noter, men detta misslyckades och melodi-inläringen fick ske på gehör. Han ärvde dock morfaderns notbok.

Fingal Nilsson spelade även enradigt dragspel och var ofta anlitad som dansspelman i bygden strax efter sekelskiftet. Han spelade ofta tillsammans med Gottfrid Gustafsson i Mariannelund. Under några år efter denna period ägnade han inte mycket tid åt spelet, men på 1940- och 50-talet var han delvis aktiv i Smålands spelmansförbund. Han lärde sig då även noter. Fingal Nilsson hade även förhållandevis många visor på sin repertoar.

169. VISA
 efter Fingal Nilsson , Vallnäs

Text : Å du åkahöcker si jag är fälle inte sjuker
 å ä du inte sjuker, jag orkar fälle gå
 Hej ta lua lej, hej ta lua lej
 lycklig den som ogifter vore
 Då gick ho efter spinnerocken, satte sej te spinna
 å när ho hade spunnit te garnen, de va sju
 Hej ta lua lej, hej ta lua lej
 Lycklig den som ogifter vore

170. VISPOLSKA
 efter Fingal Nilsson , Vallnäs

Text : Kan jag inte få bli Klubbalotta måg, Klubbalotta måg i Åryd
 Jo vass, vass jo vass, vass, de kan du fälle få

KARL NILSSON , ASA

Följande fyra melodier upptecknades av Erik Johannesson efter spelmannen Karl Nilsson, Asa. Denne föddes 1882 på Brogårdh i Asaryd, som brukades av föräldrarna Nils-Fredrik Svensson och Anna-Lovisa Carlsdotter. Karl Nilsson var helt självlärd på fiolen, men inhämtade vissa musikaliska kunskaper från klockaren Granlund i Asa.

Karl Nilsson arrenderade en tid Ruskatorps soldattorp, innan han slutligen slog sig ner på torpet Backen under Asa säteri.

171. VELEROJAN

efter Karl Nilsson , Asa

Velerojan var en dans, som enligt Karl Nilsson tillgick på följande sätt :

"dansparen dansade i ring runt stugan - under första reprisen marsch - under den andra sväng, som i polka. När melodien spelades slut, byttes flickor och den närmast efterföljande stiger fram ett steg".

172. LORVSEN

efter Karl Nilsson , Asa

Lorvsen var den lokala benämningen på hambo-polkett.

Text : Gossarna vill ta konten på mig, mamma vad skall jag göra
 tolv skilling ha de bjudit åt mig, men jag vill ha tjuufyra
 Vänt, vänta lite, vänt, vänta lite
 kanske de bjuder trettiosex, det kan väl inte skada

173. FARMORS VALS

efter Karl Nilsson , Asa

Klockaren Granlunds farmor brukade sjunga valsens när hon spann.

174. VALS

efter Karl Nilsson , Asa

Valsen spelades i en variant av Daniel Spets, Kalvsvik (se - Sv.låt.Smål.nr. 145).

KARL OLIN , BORGHOLM

Följande vals upptecknades av Nils Ståhlberg på 1940-talet efter fyrmästaren och spelmannen Karl Olin (1882 - 1976) i Borgholm. Denne spelade fiol, dragspel och munspel. Karl Olin arbetade som fyrmästare på Kapelludden och ansågs på sin tid som en stor profil i Borgholm. Han spelade mycket tillsammans med skräddaren Fredrik Nilsson i Glömminge.

175. UPPFÖRSBACKEVALSEN

efter Karl Olin , Borgholm

Valsen var efter Fredrik ("Skräddar Fredrik") Nilsson i Glömminge.

ANDERS PERSSON , BROTORP

Följande polska är hämtad ur en notbok, som nedtecknades av bonden och spelmannen Anders Persson (1811 - 1893) i Brotorps by, Hallingebergs socken. Denne hade en bred repertoar, som både innefattade det tidiga 1800-talets modemusik och äldre folkliga melodier. Anders Persson gifte sig 1843 med Maria Sofia Joensdotter, som var en duktig vissångerska. Notboken gick med tiden i arv till sonen och hemmansägaren August Andersson (1852 - 1933), som också spelade fiol. Denne var känd i socknen som "en go å gla" spelman". Han spelade, liksom fadern, huvuddelen av sina melodier på förstämmd fiol. August Andersson arbetade, vid sidan av jordbruket, mestadels vid sågen på Ankarsrums bruk.

176. POLSKA

efter Anders Persson , Brotorp

Polskan är en variant av en relativt allmän modepolonäs. Se Ida-Sofia Erlandsson, Bäckebo nr. 109.

MAGNUS PERSSON , VIRESTAD

Magnus Persson (1832 - 1922) föddes i Fagranäs, Västra Torsås socken. I ungdomen flyttade han till byn Degersnäs i Virestads socken, där han med tiden blev ägare till flera gårdar. Magnus Persson lärde sig spela av Bengt Jonsson ("Spel-Bengten") (1796 - 1865), som hade en förhållandevis ålderdomlig melodirepertoar. Denne spelade mycket tillsammans med den kringvandrande spelmannen Hansa Luring ("Hansa-Schven") (1775 - 1840). Enligt traditionen spelade Luringen alltid på Sigfridsmässomarknaden ("Sefframäss") i Växjö. En del av hans melodier hamnade även hos spelmannen Sven Andersson (1839 - 1926) i Loshult*.

Magnus Persson spelade också mycket tillsammans med klockare Hörberg (1797-1876), vilken var släkt med målaren och spelmannen Pehr Hörberg (1746 - 1816),

* se Sv.låt.Skåne nr.2. Beträffande Sven Andersson - se även David Isaksson nr. 125 - 126.

och med Per Bengtsson ("Eringa-Petter") (1822 - 1859). Denne var också lärljunge till Spel-Bengtén och avled genom fall under en ritt. Magnus Persson brukade under 1850-talet ackompanjera Christina Nilsson vid de större marknaderna. Det berättas, att "han var en skicklig och uppskattad spelman, som anlätades mycket på midsommardanser och bröllop, vilka de senare kunde pågå i tre dagar".

Magnus Persson deltog tillsammans med Håkan Johansson, Västra Torsås vid spelmanstävlingen i Lund 1907.

177. POLSKA

efter Magnus Persson , Virestad

Polskan upptecknades 1903 av Knut Håkansson och är noterad med hänsyn till omstämningen. Beträffande polsketyp och varianter - se Jonas Anckarman nr.8.

Text : Stackars lille Annersa Schven
 han har ingen enda vän
 utom Gud i himmelen
 Trall

KARL PETTERSSON , DEGERHAMN

Följande polka upptecknades av Nils Ståhlberg efter spelmannen Karl Pettersson. Uppteckningen gjordes på 1940-talet på Strömmens gård i Degerhamn. Karl Pettersson spelade företrädesvis dragspel och hade "en mindre repertoar av polkor och valser".

178. GRÄSGÅRDSPÖLKAN
 efter Karl Pettersson , Degerhamn

Polkan spelades mycket på Gräsgård vid sekelskiftet.

PER - AUGUST PETTERSSON , GÄRDSLÖSA

Per-August Pettersson föddes 1881 i Jordsläta, Öland. Han flyttade med tiden till Gärdslösa, där han lärde sig spela enradigt dragspel. Morfadern (f.1820) var fiolspelman i Jordsläta och lärde honom många melodier. Per-August Pettersson hade också en läromästare i morbrodern Fredrik Jonsson, som spelade både fiol och dragspel. Denne avled omkring sekelskiftet.

Per-August Pettersson upptecknades på 1940-talet av Nils Ståhlberg.

179. KVARNPÖLSKAN
 efter Per-August Pettersson , Gärdslösa

Till denna polska dansades det mycket när Per-August Pettersson var liten.

Text : Vädret blåser i kvarna, har ni sett Pell Pers
 när de inte blåser, står han där å fräs

Sven-August Pettersson* föddes 1892 i Sjötorp, Vislanda socken. I fyraårsåldern fick han ett munspel och på detta brukade han ackompanjera fadern Petter Månssons religiösa visor. Han lärde sig samtidigt dansbitar av en farbroder, som bl.a. spelade fiol, orgel och kornett. Med tiden lärde han sig även spela tvåradigt dragspel och fick då främst melodier via spelmännen "Lassa-Nesse" och "Sibbe på Skaen" i Vislanda. Den sistnämnde var från Björkemon och hade en mycket ålderdomlig repertoar. Han brukade spela tillsammans med gästgivaren Salomon Törnqvist i Gottåsa Westregård. Dessa var de självklara spelmännen vid alla "bröllop, barndop, gästbud, midsommarlekar, jullekstugor & bjudningar i Vislanda socken vid mitten av 1800-talet". Sibbe på Skaen dog omkring år 1900. Lassa-Nesse föddes 1871 och var delvis lärlunge till "Sibbe". Han spelade huvudsakligen enradigt dragspel. Enligt Sven-August var Lassa-Nesse "den kraftigaste och mest storrövade karl" han någonsin sett.

Sven-August Pettersson har under sitt liv varit en verklig mångsysslare. Enligt hans egna ord har han "arbetat med så möe som finns under solen, utom korgmakare". Följaktligen har han bl.a. arbetat som mjölnare, sågare, skogshuggare, stenarbetare, postbörare och enpikare. I samband med dessa arbeten företog han ibland regelrätta arbetsvandringar långt utanför Småland. Det myckna arbetet gav ingen tid över åt spel - "jag spelade dagligen när jag var tjugo, sen höll jag inget munspel i truten förrän jag var sexti !" På äldre dagar har dock Sven-August Pettersson ägnat mer tid åt sitt munspel och sin vissång.

Sven-August Pettersson, Lönnashult.

* Sven-August Pettersson dokumenterades på band i juni 1980 av Magnus Gustafsson. Upppteckningen är gjord från bandet.

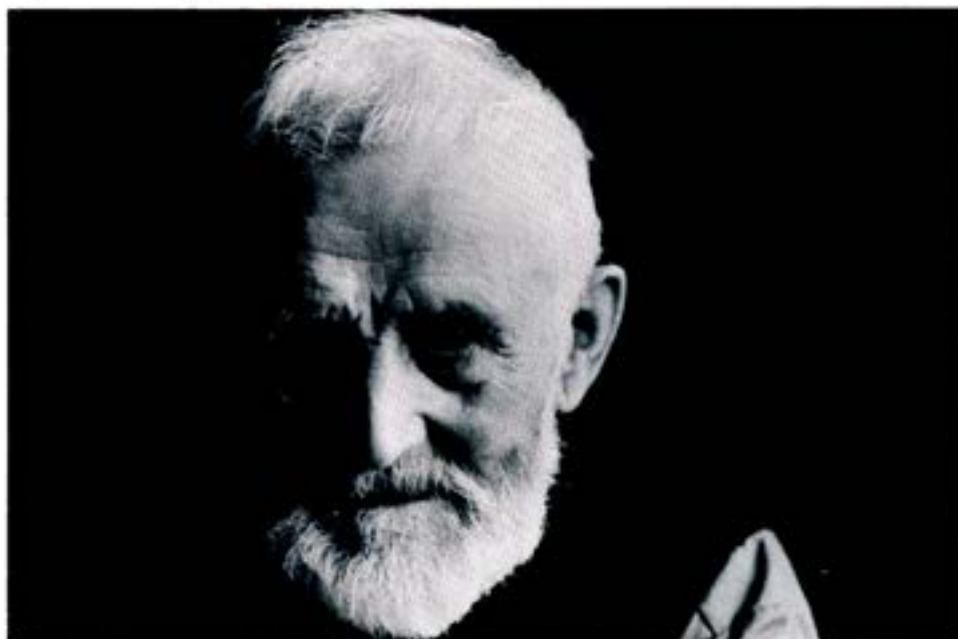
180. HAMBO - PÖLSKA

efter Sven-August Pettersson, Lönashult

Sven-August Pettersson lärde sig hambo-polskan av en ung vacker flicka i ungdomen. Melodiuppteckningen är här delvis anpassad till en dragspelsvariant efter Ninus Jonasson, Kalvsvik (se nr. 137).

Text : Om jag en gång en man skall ha
 på honom vissa krav jag ställer
 han får ej vara alltför ung
 å inte alltför gammal heller
 Från tjugoett till förti år
 jag räknar bästa åldern vara
 å om han nådet skägg skall ha
 på överläppen bör det sitta

MÄSTER PLUT , VÄSTERVIK

Följande polska upptecknades 1871 av CE Södling efter skrädderiarbetaren Mäster Plut i Västervik. Melodin ingår i en samling bestående "af bortåt ett halft hundratal visor efter den ryktbar vordne folkbarden Plut", som Södling upptecknade 1871 - 1873. Mäster Pluts egentliga namn var Anders Magnus Andersson. Han föddes 1812 i Blackstads socken och avled 1888 på Västerviks fattighus. Folklivsskildraren Ellen Key besökte 1876 Mäster Plut och gjorde följande anteckning vid besöket :

Mäster Plut bor i Ljungheden vid Westervik i en rucklig stuga, Vesterås. Han vill ej veta av skällenamnet, utan heter Andersson, sade han. Han har ett regelbundet, säkert en gång vackert ansigte, lång och har ett sjömanslikt gungande sätt att föra sig. "Det är inte så liksigt att höra nu, som då ja va ung å hade tänder, de ä inte mot hva de ha vatt, sade han. Då han fått höra att gått särskilt så sade han sig gärna vilja sjunga - gick in i stugan, tog sig en halfva och en sockerbit och begynte, sittande med huvudet stödt i handen och ganska egna grimaser, samt en viss falsk patos, som alltmer försvann ju mer lifvad han blef. Han frågade hvad jag ville ha och då vi båda kommo öfverens om att kärleksvisor voro bäst, sjöng han flera sådana. En alldeles ljuvligt vemodig om den otrogna fästmon, som Södling höll för att ha en mycket förnäm melodi och en sån där som en flicka med sin gosse här om qvällen grät öfver, förståret som inte "en ann gör". En annan om en fogel i bur, "som di sjöng i stadshuset, men de va lögn att di hade de rätta tonerna. De hörde jag allt! Noter är inte så bastanta, som de ä att sjonga". Han hade ej frågat mycket efter sin sång, men när Södling sade att han skulle skriva utet, "blef han håget å viserna, som vatt frågångna kom igen allihopa". Då han var ung "tog han vid dem så snart", sade han, efter en a två gånger. Han var inte så vär fallen, men annars trodde han att ingen karl, men kanske någe fruntimmer i stan öfvergick honom i sång. Polskor, bland andra "bondens och satans", sjöng han så fötterna stampade af sig sjelfva och han höll på länge. Till slut orkade han ej, men menade att "det dock var så mycket, att hon hade hört gubben". Nu har han sån lust att gå upp till Stockholm och tacka dem som hjälpt honom, samt sjunga för kungen.

181. SVANPÖLSKA
 efter Mäster Plut, Västervik

Enligt CE Södling var "denna polska en af de ädlaste perlorna inom vår sköna, förhistoriskt anborna musik". En annan svanpölskevariant spelades av Pelle Fors (se Sv.låt.Östergötl.nr.334).

CARL RETZMAN , LOFTA

Carl Retzman ("Ristman") föddes i slutet av 1700-talet. Enligt traditionen hade Ristman från födseln ett vanställt ansikte och bar därför alltid en mask av nåver. Detta bidrog naturligtvis till att han gjorde starkt intryck på sin omgivning som spelman. Ristman levde huvudsakligen som kringvandrande spelman i Tjustbygden och fick därigenom många lärjungar. Den mest framstående av dessa var Petter Magnus Johansson ("Pelle Fors"), som föddes 1815 i Västra Eds socken i Småland. Pelle Fors flyttade i slutet av 1840-talet till Vikbolandet i Östergötland, där han försörjde sig som kringvandrande spelman och skomakare. Han avled på fattighuset på Rönö 1908.

En del av Ristmans melodier har dessutom förmedlats till senare tid via Fredrik Konrad Lindström (1880 - 1963) Hässelstad, Lofta socken och Nils Olsson, Sjögestad*.

* se Sv.låt.Östergötl.nr. 366.

Konrad Lindström lärde sig spela av fadern, som i sin tur var elev till klockaren och målaren Karl-Oskar Thore'n i Ukna socken. Denne var en av Ristmans lärljungar. Carl Retzman avled troligen någon gång på 1870-talet.

182. POLSKA
efter Carl Retzman , Lofta

Polskan upptecknades av PA Flack 1865 och ingår i en samling notböcker från Södra Vi socken.

183. NILS PERSAS VALS
 efter Carl Retzman , Lofta

Valsen spelades av Fredrik Konrad Lindström (1880 - 1963), Hässelstad och var enligt denne "en typisk Ristmanvals".

SS ROSEN , HULT

Följande tre melodier är hämtade från en notbok, som tillhörde klockaren SS Rosen i Hults socken. Notboken började troligen nedtecknas år 1842 och innehåller ett tjugotal melodier, företrädesvis polskor och angläser. Huvuddelen av melodierna är daterade 1848 och flera tycks vara "componerade af Wennerberg och Bergstrand i Hult". Notboken finns på Kalmar läns museum.

184. ANGLÄS
efter SS Rosén, Hult

185. VALS
efter SS Rosén, Hult

186. PÖLSKA
efter SS Rosén, Hult

Polskan spelades bl.a. i en variant av Anders Petter Nordblom, Malexander.

CARL ROSVALL, VIMMERBY

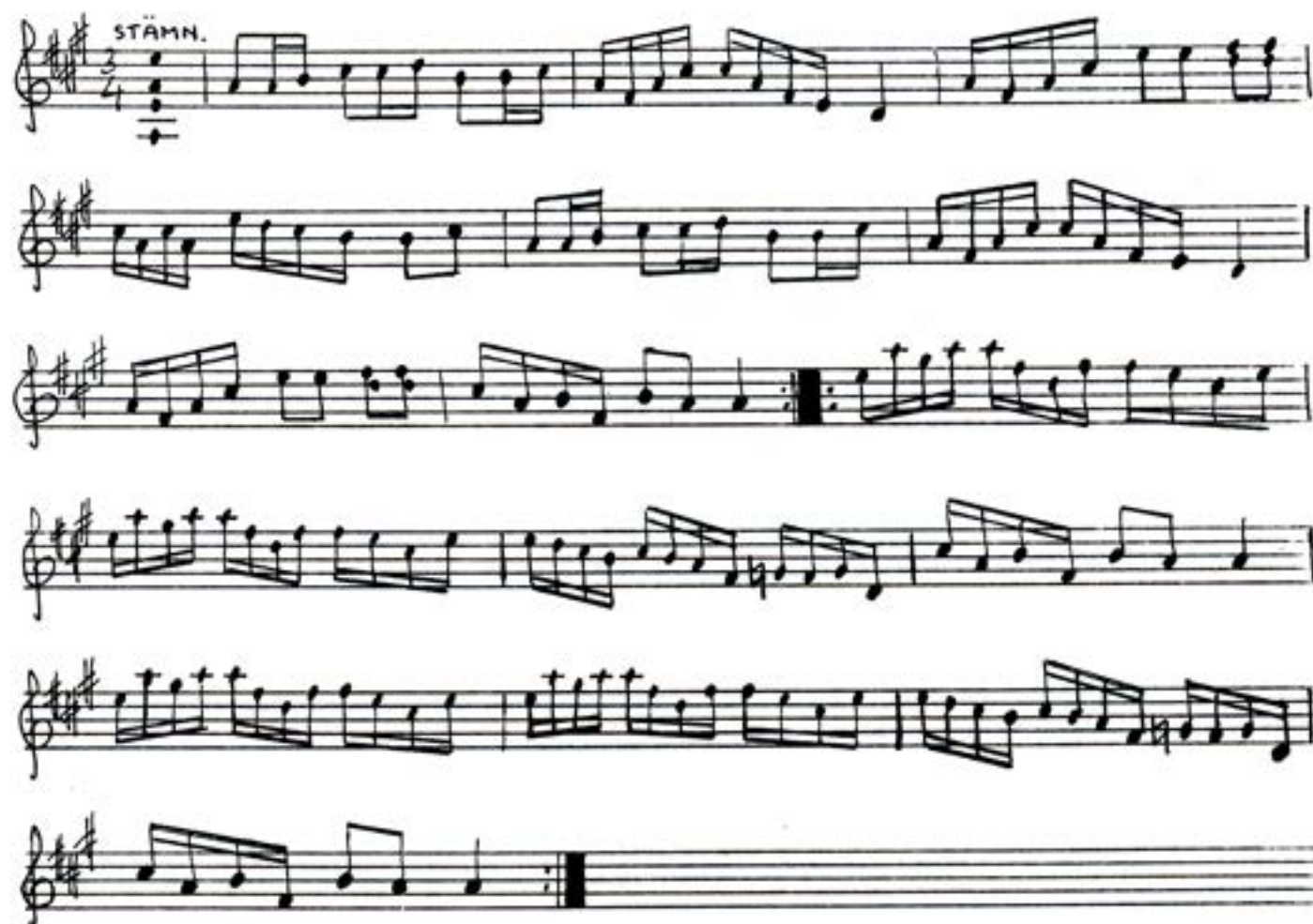
Följande två melodier är hämtade från en notbok, som har tillhört musikföreläsaren Carl Rosvall i Vimmerby. Denne ärvde boken av sin far, som troligen var "orgelnist" i Hycklinge församling i södra Östergötland. Notboken är troligen påbörjad år 1842. Den innehåller drygt 50 melodier, huvudsakligen polskor och valser.

187. PÖLSKA
ur Carl Rosvalls notbok, Vimmerby

188. POLSKA

ur Carl Rosvalls notbok, Vimmerby

Polskan är noterad med hänsyn till omstämningen. Den spelades i en annan variant av Nils-Bernhard Ljunggren ("Anders Bredals Näckapolska"), Markaryd - se nr. 160.

"SANTESSON" , SÖDRA VI

Följande fem melodier ingår i en samling notböcker, som sommaren 1918 skickades till Olof Andersson för avskrift. Samlingen kom från "en spelman Santesson i Södra Vi". Det har varit svårt att få klarhet i vem denne Santesson var, som sände notböckerna till Olof Andersson. I östgötadeln av Svenska låtar finns en Johan Axel Santesson (f. 1868)* från Flytthem, Horns socken. Denna plats ligger ju ej så långt från Södra Vi, varför det alltså kan röra sig om samma person. Samlingen innehåller huvudsakligen polskor och valser.

* se - Sv.låt.östergötl.nr. 485 - 493.

189. POLSKA
efter Santesson, Södra Vi

152

190. VALS
efter Santesson, Södra Vi

191. PÖLSKA
efter Santesson, Södra Vi

192. VALS
efter Santesson, Södra Vi

193. POLSKA
efter Santesson, Södra Vi

AXEL SJÖLANDER, GRÖNADAL

Axel Sjölander* föddes 1896 i Grönadal, Yttre Källehult, Tingsås socken. Fadern Karl Sjölander var smed och en skicklig fiolspelman. Han härstammade från Älmeboda socken och hade lärt sig spela av sin far Fredrik Sjölander, som var bonde i Tjugosjö, Ljuder. Även Axel Sjölanders farfars far var spelman. Denne arbetade en tid som skollärare i Hovmantorp.

Axel Sjölander började spela enradigt dragspel när han var åtta år och på detta instrument debuterade han som dansspelman. I nioårsåldern började Axel träna i smyg på faderns fiol när denne var iväg på smedarbete. Han blev snart så pass skicklig, att han fick en egen fiol att öva på. Axel gick först i smedlära hos sin far, men p.g.a. en skada i armen bytte han tidigt yrke och började som skomakarlärling i Yttre Källehult. Han försörjde sig sedan hela livet på sitt lilla skomakeri i Grönadal.

Med tiden lärde sig Axel även spela femradigt dragspel. Under 1920- och 30-talet spelade han i många danskapell. Han spelade dessutom mycket till dans med spelmannen Karl-Magnus Olsson (1837 - 1927), Ramsberg. Enligt dennes lärljunge Ivar Andersson ("Ivar i Ulvaboda") [f. 1899] var "Karl-Magnus den skickligaste spelmannen i denna delen av sydsvenska höglandet. År 1860 köpte han gården Trehörna - den största gården i Urshults socken och strax därefter gästgiveriet Möllekulla. Efter den dagen spelade han bara fiol och drack gökar. Pigor och drängar fick sköta gårdarna. Fem år senare var han slut som storbonde och flyttade till Ramsberg. Där bodde han sedan och bara spelade på sin fiol, som han kallade Britta-Stina". Karl-Magnus Olsson deltog vid den första spelmanstävlingen i Växjö 1910.

Axel Sjölander lärde sig bygga fioler av fadern. Under årens lopp byggde och reparerade han drygt 50 fioler. Efter sin aktiva period som dansspelman levde

* Axel Sjölander dokumenterades på band 1977-1979 av Magnus Gustafsson. Uppteckningarna är dels gjorda från bandet, dels av Gösta Klemming vid ett besök på 1950-talet.

Axel ett undanskymt liv under knappa förhållanden i sin lilla skomakarstuga i Grönadal. Under slutet av sin levnad blev Axel Sjölander mycket uppmärksam för sitt eleganta spelsätt. Hans speltekniska tradition med en mycket driven stråkföring, mjuk tonbildning och ett klangrikt spel har mycket att säga om äldre tiders folkliga sätt att använda fiolen. Axel Sjölander avled 1981 och fick då sin käraste ägodel - fiolen - med sig i graven.

Axel Sjölander, Grönadal.

194. MAZURKA
efter Axel Sjölander, Grönadal

195. SCHÖTTIS

efter Axel Sjölander, Grönadal

Axel Sjölander hade lärt schottisen av Karl-Magnus Olsson i Ramsberg, som i sin tur hade den efter Johan Dahl i Odensjö.

196. POLKETT

efter Axel Sjölander, Grönadal

197. ENGELSKA
 efter Axel Sjölander , Grönadal

Engelskan var efter fadern Karl Sjölander (f.1848).

GOTTHARD SJÖMAN , VENTLINGE

Följande tre melodier upptecknades av Nils Ståhlberg 1944 efter fiolspelmannen Gotthard Sjöman (1869 - 1960), Ventlinge. Denne hade lärt sig spela av fadern Nils Petter Sjöman, som var klockare och jordbrukare i Ventlinge. Han sysslade även med äderlätning och "hade ett utländskt intyg om goda kunskaper i detta, som ansvarsfullt bevarades".

Sjöman hade, förutom fiolbitarna, även folkliga koraler på sin repertoar. Dessa hade han huvudsakligen lärt efter klockare Kronholm i socknen. Ventlinge kyrka fick orgel först 1885, därefter försvann koralerna omgående.

Gotthard Sjöman spelade mycket till dans i ungdomen. Under en tid emigrerade han till Amerika. Vid återkomsten blev han "bonde, fiskare och fornsamlare". Enligt Nils Ståhlberg var Sjöman "en man med ett otroligt minne".

198. PÖLKETT
 efter Gotthard Sjöman, Ventlinge

Polketten var efter fadern Nils Petter Sjöman.

199. HAMBO - POLSKA
 efter Gotthard Sjöman, Ventlinge

Hambo - polskan var efter spelmannen, skomakaren, stenhuggaren och gardisten Frisk från Grönhögen i Ventlinge.

200. KÖRSBLEKING
 efter Gotthard Sjöman , Ventlinge

Gotthard Sjöman lärde sig körsblekingen av modern 1877 då han var åtta år.

AUGUST STRÖMBERG , JÄT

August Strömberg föddes 1860. Fadern Petter-Ola (1826 - 1891) och modern Petter-Olas Anna (1828 - 1903) spelade båda fiol i ungdomen, men ägnade sig senare mest åt att tralla dansbitar och visor. August Strömberg blev följderiktigt tidigt intresserad av musik och hans första instrument blev en flöjt utan klaffar. Detta var ett vanligt folkmusikinstrument i Jät under 1800-talet och i Strömbergs barndom fanns det tre skickliga flöjtister i socknen - Gustaf Elfström, Gustaf Johansson och Petter Skön. August ville även lära sig spela fiol, men föräldrarna hade inte råd att skaffa honom något instrument. I besvikelsen över detta "gick han ut i vedboen å spände revgarn mellan stolparna å spela med hartzat tagel på dessa"*. Strömbergs högsta önskan var att få bli regementsmusiker vid I 11 i Växjö. Han försökte värva sig ett flertal gånger, men blev aldrig antagen p.g.a. att inte kunde noter. Dessutom hade han "lärt sig avigt på flöjten och när han fick en ny flöjt fick klaffarna tas bort, eftersom de var i vägen". Strömberg blev istället skomakare och kom, trots allt, i kontakt med regementet i Växjö. Han fick nämligen "ett mycke dåligt betalt" arbete som regementsskomakare. Denna syssla upprätthöll han både på regementet

* enligt uppgift från Ninus Jonasson, Kalvsvik.

och i skomakarstugan i Jät, men även i Värnamo - i vars närmaste omgivningar III hade övningar vid den här tiden.

Under en vistelse i Danmark 1884 lärde han sig spela fiol, samtidigt som han lärde noter och indelning. Vid återkomsten till Jät påbörjades ett gigantiskt uppteckningsarbete. Åsnenbygden hade vid den här tiden en rik folkmusiktradition och Strömberg såg nu som sin mission att dokumentera så mycket som möjligt av denna. Följaktligen besökte han ett otal spelmän runt Åsnen. Han började också komponera melodier i gammal stil - en verksamhet som han sedan med flit ägnade sig åt under återstoden av sitt liv. Med tiden blev nästan det "folkmusikaliska förrådet" uttömt och hans uppteckningsiver övergick därmed till att omfatta all slags folkkultur. Således dokumenterade han, förutom musik, även talesätt, sägner, gåtor, tydor, danslekar, lekar m.m.. Detta enorma uppteckningsarbete resulterade i fyra utgivna nothäften, samt hundratal fullskrivna folioformatsark, vilka skickades till Uppsala landsmålsarkiv.

Man kan naturligtvis fråga sig vad som var drivfjädern bakom detta imponerande arbete - en ledtråd får man kanske i detta brev till spelmansvännen Simon Gustafsson i Hovmantorp :

Jät den 7 dec 1934

Ärade kollega i änglarnas språk

Jag sänder härmed hela mitt kvarvarande lager av noter, som jag fått som betalning för kompositioner jag gjort. Tag hela klabbet för 10 kronor. Du ser nog att det är billigt om du jämför med räkningen. Men du gör som du vill och tycker. Jag spelar nu endast hemma, lite ibland. Jag komponerar en del saker som jag ämnar sälja eller framträda med, kanske i Köpenhamn. Så har jag också skrivningen för arkivet i Uppsala om vårt språk och vår dialekt, samt om gamla seder och bruk här i trakten, vidskepelser och dylikt. Har det inte hörts någon musik från Abbakuseberget ? Jag har komponerat en marsch, som jag i fantasin tänkt mig kunna passa vid någon festtillställning där hos trollen. Det är ju inte så länge sedan man hörde klingande ljud därinne, påstås det från Nöbbele - men fan tro't, sa Rällingen.

Jag hälsar dig och kamraterna

August Strömberg

- Strömberg hade, som framgår av brevet, en konstant dålig ekonomi. Landsmålsarkivet betalade en blygsam summa per fullskrivet ark och här ligger nog en av orsakerna till det myckna uppteckningsarbetet. Dessa slantar utgjorde säkert ett välkommet tillskott i en fattig skomakarkassa. Detta får dock inte förringa det intresse och den stora kunskap som låg bakom Strömbergs arbete.

I jämförelse med Johan Dahl blev Strömberg aldrig betraktad, som en stor dansspelman. Han var istället "det stora originalet", varom det gick otaliga

fantastiska historier :

"Strömbergs hustru gav sin man i uppdrag att åka till marknaden i Växjö, för att inhandla nödvändiga varor, bl.a. jäst. Väl framme gjorde August sina inköp och kom snart i lag med marknadsspelmännen. Dessa ville bestämt, att han skulle följa med till nästa marknad i Värnamo. Strömberg var inte sen att övertalas. Det blev många marknader för hans del - ett år senare kom han tillbaka till Jät, slängde jästen på bordet och frågade hustrun :

- Ha ja` vatt länge ?"

"På somrarna kunde Jät-borna ibland höra flöjttoner ute på Asnens vatten. Om man då tittade noga kunde man se August och hans hustru fiska - d.v.s. hustrun skötte drorna och garnen, medan Strömberg låg tillbakalutad i fören på ekan och spelade på sin flöjt. Ibland frågade Jät-borna :

- Vaffö hjälpe du inte käringen mä fisket, August ?

Varpå han alltid svarade :

- Räcke dä inte mä att ja` spela fö` fisken !"

August Strömberg uppträdde gärna med sin fiol under vanliga danskvällar runt 1940. Han bad då alltid att få spela en gammal bit, när den ordinarie dansorkestern hade paus. Dansungdomen brukade vid den här tiden betrakta honom, som "den gamle konstige gubben med vadmalsrock och stora mustascher, vilken försökte få alla att lyssna på sitt fiolspel". Föga kunde de väl ana, att den gamle gubben i framtiden skulle bli en av Smålands absolut mest kända spelmän. August Strömberg avled 1947.

201. VISPOLSKA

efter August Strömberg , Jät

Text : Hej, nu dansar jag med Sara
 så länge träskorna vara
 när de går sönder så får vi flera
 sedan dansar vi väl mera
 Trall

202. HAMBO - POLSKA
 efter August Strömberg, Jät

Hambo-polskan var efter fadern Petter-Ola. Den är en variant av en relativt allmän visa - "Gubben gick åt hasselskogen ut..."

TALESÄTT I JÄT
 efter August Strömberg

"Känn ätte vau i sin bäm"

- Du som ä så kveckå te å si, å räkna opp så mönna fel hos din nästa, känn ätte i din ejen bäm å undersök hos de sjelver - kanske då ä nået då mä, män då vell du väl inte tas mä.

"Dä behövs inte en halvdraen aonge fån han vet ete"

- Nå då ä så sällan ja har nånna ärane dit, utom nå ja vell laona pängar. Där fö nå ja kommd, så behöva ja inte en halvdraen aonge, fö han vet va ja vell.

"Slå vigge i mase"

- De ä inte farlit mä pojken, han ä ingen dumbom. Men han vell bara gau å slå dank å roa se förästen. Fö sjötttsingen, han ä ju pau di sjötttna å inte lärt nåenting, å inte vell han lära se nånting hållå. Han kan ingenting, inte så möe som slå vigge i mase.

"Den han ä mensann inte gjord i fästau"

- Då ä en präktig kar, rättvis å redi på alla sätt. Då ä han inte gjord i fästau - (farstun).

203. SCHOTTIS FRÅN ÖSTRA TORSÅS
 efter August Strömberg, Jät

Text : Tåla de Janne ! Tåla de Janne ! Så ska du få då du ba me om ::
 Hela mitt hjärta å halva min själ, då ska du få fö du dansa så väl ::
 Tåla de Janne ! Tåla de Janne ! Så ska du få då du ba mä om ::
 Hela min träsko å halva min käng, då ska du få fö du läg i min säng ::

204. VISVALS
 efter August Strömberg, Jät

Visvalsen sjöngs av fadern Petter-Ola.

205. LEK

"Banka läder"

efter August Strömberg, Jät

Text : Banka, banka läder med stora långa bräder :

Leken tillgick på följande sätt :

"Alla stå i en vid ring, hållande varandra i händerna. En är utanför ringen och springer rundt omkring ringen, under det alla sjunga ovanstående text. Han som springer slår nu en i ryggen med handen - då skall den ge sig iväg och springa, men åt motsatt håll. När dessa två mötas hälsa de på varandra tre gånger, varefter de springa förbi varandra. Den som först kommer fram till öppningen, där den stod som blev bankad, får ställa sig där - den andre får fortsätta och banka lädret på någon annan".

Leken var allmän i Jät på 1860-talet.

206. MAZURKA

efter August Strömberg, Jät

Strömberg hade lärt mazurkan av spelmannen och möbelsnickaren Johan Jäng (f.1828) i Väckelsång.

207. LEK

Ranka, ranka rävaskalla
 efter August Strömberg, Jät

Text : Ranka, ranka rävaskalla , räven är inte hemma
 han ä uti Långasjö å slakta feta galtar

Leken tillgick på följande sätt :

"En plats är anvisad åt räven, men han är icke närvarande - han håller sig undan än så länge. Medan räven är borta göras omkring fåren på följande sätt - alla fåren stå i ring. Den längste av pojarna, eller storväxt stark flicka, går omkring fårringen tre gånger hållande en käpp högt upp i luften och säger :

- Göra, göra gårdsgård så höger som så, att icke räven skall taga mina får !

Den som gått nu och gårdat kring fåren är herden eller herdinnan. Den skall gå före i fårraden och alla fåren efter denne, hållande varandra i en rad. Nu gå de ett stycke under tiden de sjunga ovanstående melodi. Så vänder de och går till rävens bo. Då hälsar herden :

-Goddag räv !

Räven frågar :

- Hurdant är vädret idag ?

- Solsken och vackert väder !

- Det är inte mitt väder, säger räven.

Då går herden ytterligare en sväng med sina får och komma igen till räven, hälsa som förut och räven frågar :

- Hurdant är vädret idag ?

- Snöslaskigt och lett väder !

- Då är det mitt väder, säger räven.

Så springer han upp och börjar sin jakt på fåren. Det kan inte vara länge innan han kan taga något får beroende på herdens storlek, styrka, vighet och vana. Räven måste dock taga alla fåren. Då han tagit ett får, biter han det och fåret lägger sig då på marken och ligger stilla - så pågår tills alla fåren är bitna. Allra sist lyckas han med list bita herden och då är leken slut.

208. SÖRGMARSCH
 efter August Strömberg, Jät

209. POLSKA
 efter August Strömberg, Jät

Strömberg hade polskan efter bleckslagaren och flöjtisten Gustaf Johansson i Jät.

210. HAMBO - POLSKA
 efter August Strömberg, Jät

Text : Nu så vill jag sjunga en liten visa, en liten visa som jag gjort ny
 den ska jag sjunga för min lilla Lisa, mitt hjärtas vän här i våran by
 På lördagskvällen vi stämde möte, alltmed varandra vid Aggabro
 på ekebacken och i dess sköte, där ska vi bygga, där ska vi bo
 Trall

LYCKÖNSKAN PÅ DIVERSEHANDLARENS BRÖLLOPSDAG
 efter August Strömberg, Jät

Brudgum och bruden, vilka i skruden, täcka nu stå
 Önskas allt nöje, fågnad och löje, tills de bli grå
 Russin och mandel, blive er handel, varje minut
 Socker, citroner, ostron, lemoner, hagel och krut
 Barnskor och trummor, ing-fär, kard-mummor, muskot, kanel
 samt apelsiner, olja och viner, men till en del
 Sviskon, korinter, pärlor och flintor, målaregull
 Bollar och speglar, klingor och deglar, kardor och ull
 Sträkar, fioler, träpistoler, rävspel och schack
 Kropp, antimonium, hartz, koloonium, svart och röd lack
 Bladguld och lurar, kanarieburar, risgryn och snus
 Bjällror och klockor, skridskor och dockor, pottor och krus

Häktor och hakar, kruthorn och stakar, nycklar och lås
 Luntor och svampar, skruvar och stampar, linfrö att sås
 Nålar och knappar, rivjärn och tappar, knivar och band
 Saffran och krikon, nötter och fikon, peppar och sand
 Nappar och flaskor, snörliv, brevtaskor, kaffe och thé
 Kapris, oliver, även det bliver gurkor kanske
 Röd och svart krita, mäst av den vita, redgarn och tråd
 Tvål, pomeranser, såpa essanser, sirap också
 Allt vad vi hava från ön Java, Ceylon med fler
 Allt vad kan fraktas, önskas och traktas, finnes hos er
 Allt vad kan höras, nämnas och röras, kommer till bron
 Allt skall man hinna, träffa och finna, hos er i bon
 Således stoppad, staplad och proppad, önskas er bod
 der skola ramla, slamra och skramla, vikter och lod
 Gruvliga bråtar, tolvdalersplåtar, uti var vrå
 Pänningepåsar, flickor och gossar, hågar derpå

211. GAMMAL VALS FRÅN TÄVELSÅS

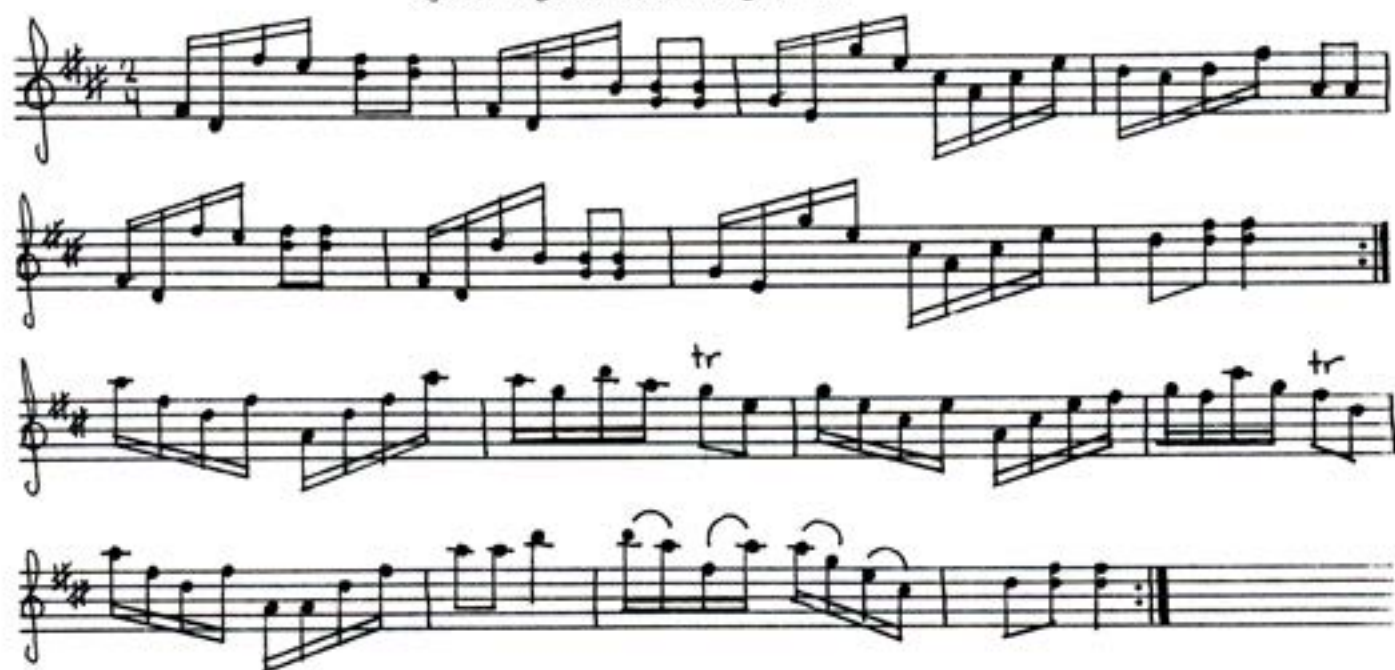
efter August Strömberg, Jät

Valsen var troligen efter Petter-Olas Anna och var nog ursprungligen en långdans. En variant spelades bl.a. av Johan Eriksson, Glömminge (se Sv.låt.Smål.nr.245).

Text : Ä dä du älla ja, som dansar så bra :
 Kom flicka mä brännvin, kom länsman mä stämning
 kom du min lilla flicka ä valsa mä mäj
 Trall

212. SCHOTTIS
 efter August Strömberg, Jät

Strömberg hade lärt schottisen av spelmannen Magnus Andersson i Eskilskulla, Urs-hults socken. Denne använde melodin till dans under perioden 1880 - 1900.

ALFRED SVENSSON , ÖVERUM

Följande hambo-polska spelades av tegelslagaren Alfred Svensson (1857 - 1933) i Överum. Det berättas, att "Alfred Svensson bodde ovanpå vagnbodarna vid Överums herrgård på gamla dag. Han hade sin fiol hängande på väggen och trots att han på sin ålders höst var ganska döv kunde man förmå honom att ta ner fiolen från väggspiken och spela någon gammal bit. På den tiden var emellertid vagnbodarna fulla av väggloss. När Svensson då strök med stråken mot strängarna kunde det hända, att små kryp började springa fram mellan f-hålen på fiolen."

När det på sin tid blev aktuellt med motbok, så skulle förstås Svensson skaffa ett nykterhetsintyg av brukspastorn så även han kunde köpa de eftertraktade dryckerna. När han dock förvägrades ett sådant intyg, svarade Svensson:

- Det här kan pastorn få fan för!

Alfred Svensson var läromästare åt spelmannen Gustaf Eriksson i Hagaberg, Törnsfalls socken.

213. HAMBO - POLSKA
efter Alfred Svensson, Överum

Hambo-polskan spelades även av Gustaf Eriksson, Törnsfall. Den är en variant av "Tegelslagarns polska" i G-dur.

ANDERS SVENSSON , VRANGKUNGE

Följande två polskor upptecknades av CE Södling efter "en gammal halvblind bondspelman" vid namn Anders Svensson (1794 - 1880) i Vrangkunge. Södling gjorde uppteckningarna under en vistelse hos GO Hylltén-Cavallius på Sunnanvik under 1870-talet. Vrangkunge är en fortfarande delvis oskiftad by i Skatelövs socken.

214. POLSKA
 efter Anders Svensson, Vrangkunge

Polskan är något vacklande i formen - det saknas en takt i andra och tredje repriserna. En fullständig variant finns i Bagges samling, Östergötland. Beträffande varianter - se även Trästadssamlingen nr. 129.

215. POLSKA

efter Anders Svensson, Vrangkunge

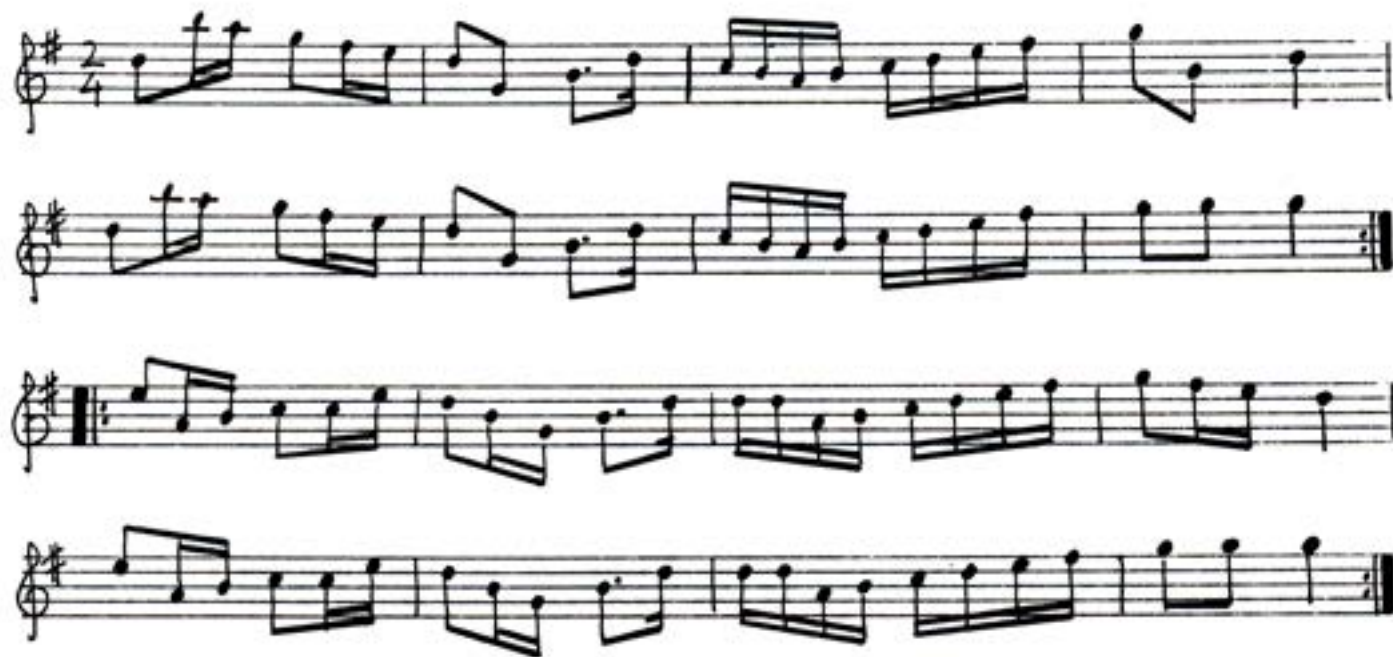
Polskan är noterad med hänsyn till omstämningen och var ursprungligen upptecknad i 5/8 - dels takt av Södling. Denna rytmisering förekommer f.a. i äldre polske-former från Värmland, Västerdalarna och Norge. Nedtecknade 5/8 - delspolskor från Småland är mycket ovanligt.

ARTUR SVENSSON, PERSNÄS

Följande schottis upptecknades av Nils Ståhlberg på 1940-talet efter spelmannen Artur Svensson (f.1904) Lundeby, Pernäs socken. Denne hade sin melodi-repertoar från spelmannen August Nilsson (f.1864) Högtomta, Gärdslösa socken. Enligt Artur Svensson kunde denne otaliga visor och danslekar.

216. SCHÖTTIS

efter Artur Svensson, Persnäs

Schottisen var efter August Nilsson, Högtomta.

GUNNAR SÖRNGÅRD , BILLA

Gunnar Sörngård* föddes 1910 i Hätteboda, Urshults socken. I unga år skaffade han sig en fiol "för 7.50 från Ahlen & Holm". Hans mål var att värva sig som regementsmusiker, men intresset rönt dock ingen förståelse från fadern, som menade "att han skulle hålla se te jorden & inte hålla på må såna dumheter". Gunnar fick följaktligen inte vara inomhus och träna på sin fiol, utan hänvisades till en sten utanför boningshuset.

Gunnar Sörngård är helt självlärd på fiolen, men han inhämtade samtidigt vissa musikaliska impulser via spelmannen Bengt Hägg i Dunshult. I ungdomen spelade Gunnar lite till dans i föreningssammanhang. Under senare år har han bitvis varit aktiv i Värends Spelmansgille.

217. HÄGGA - BENGTENS POLKA

efter Gunnar Sörngård , Billa

Polkan spelades av Bengt Hägg i Dunshult.

* Gunnar Sörngård dokumenterades på band i maj 1978 av Magnus Gustafsson och Bengt Löfberg. Uppteckningarna är gjorda från bandet.

218. SCHOTTIS

efter Gunnar Sörngård, Billa

Schottisen kallades "Ola Månssons jorapsalm" och trallades av Gunnar Sörngårds far. Denne hade lärt den av Ola Månsson i Aramon, som brukade tralla den när han hoppade omkring på stenarna i sin åker och sopade ner utsädet i jorden.

KARL TÖRNBLAD, TÖRSLUNDA

Karl Törnblad föddes 1879 i Oskars socken. I ungdomen arbetade han som stenarbetare, men tvingades sluta p.g.a. sjukdom och flyttade därmed till en liten stuga vid "kvarnarna" i Torslunda socken på Öland. Karl Törnblad upptecknades av Nils Ståhlberg på 1940-talet, som då gjorde följande marginalanteckning: "Törnblad är en utmärkt fiolist och har efter allt att döma varit en god brölloppsspelman, men han minns ej så många melodier".

Karl Törnblad hade större delen av sin repertoar efter skräddaren och spelmannen Fredrik Nilsson i Glömminge.

219. MARSCH

efter Karl Törnblad, Torslunda

Marschen var efter Fredrik Nilsson i Glömminge.

220. VISPOLSKA
 efter Karl Törnblad, Torslunda

Vispolskan "sjöngs av en gumma från Oskars socken, som också kunde skinnkompass, ryska polskan och kryssbleking".

Text : Femton käringar dansa på e`hista

Trall

Ändan syntes bara på den sista, trall, ändan syntes bara på den sista

221. SOLUNKEN
 efter Karl Törnblad, Torslunda

Solunken påminner till vissa delar om "Grisapolskan" efter Johan Eriksson, Glömminge (se Sv.låt.Smäl.nr. 257).

MAGNUS THEORIN , VÄXJÖ

Följande fyra melodier är hämtade från en notbok, som nedtecknades av spelmannen och organisten Magnus Theorin, Växjö. Denne var född 1753 och notboken påbörjades troligen vid mitten av 1780-talet. Den äldst daterade melodin är en polonäs, komponerad av Lars Hager 1787. Huvuddelen av bokens melodier är daterade 1791 - 1792 och är till stor del kompositioner av Eklin och Ödvall. Dessa finns även företrädde i Sven Donats notbok. Genom pärminskriptioner kan man följa notbokens vidare öden :

1807 övertas notboken av en spelman, vid namn Nils Gudmundsson. Denne lämnar troligen den vidare till spelmannen Håkan Ohlsson, som möjligen var bosatt i Benestad.

1829 hamnar boken hos Johan Gummesson i Kårestad, Furuby socken.

1831 intygar en son till Magnus Theorin skriftligt i pärmen, att dennes far verkligen skrivit notboken. Denna hamnar sedan på underliga vägar i Skåne hos "Ola Spelman" i Borrestad, Östra Sönnarslövs socken.

1890 övertas boken slutligen av storspelmannen Ola Andersson (1845 - 1927) i Veback, Huaröd. Året efter övertagandet skriver han i pärmen :

"Denna bok är 99 år och 10 månader den 13 oktober 1891 - innehållet är ej användbart för denna tid". Detta hindrade dock inte att Ola Andersson hämtade samtliga sina melodier från notboken vid spelmanstävlingen i Lund 1907. Denne har dessutom nedtecknat delar av sin egen repertoar i slutet av boken.

222. POLSKA

efter Magnus Theorin , Växjö

Polskan saknar en takt i första reprisen, en fullständig variant finns bl.a. i August Nyholms handskrifter från Delsbo, Hälsingland. Även nästkommande polska - nr 223 - kan sägas vara en variant av denna melodi.

223. POLSKA
 efter Magnus Theorin, Växjö

Många av polskorna i Magnus Theorins notbok innehåller samma karaktäristiska slut-takt, som även återfinnes hos Petter Dufva, Werckelbäck. Beträffande varianter - se föregående polska.

224. POLSKA
 efter Magnus Theorin, Växjö

Detta polsketema är mycket allmänt förekommande - det var på detta tema som Zacharias Topelius skrev texten "Klang min vackra bjällra". Temat förekommer både i äldre vispolskeformer och i utvecklade polonäser, men även i 1800-talets hambo-polskor. Här följer en mera omfattande variantsamling, för att ange bredden på ett av våra vanligaste polsketeman: *

1. Abraham Hagholm, Godegård (Sv.låt.Östergötl.nr. 246)
2. Carl-Gustaf Åstrand, Falla (Sv.låt.Östergötl.nr. 474)

* variantsamlingen är till vissa delar hämtad ur "Östgotapolskan" nr. 4 1979.

3. Notsamling från Trästad (se nr. 130)
4. Johan Dahl, Odensjö (Sv.låt.Smäl.nr. 156)
5. Carl Carlsson Lärka, Västrum (Klemming - 30 Småländska låtar nr. 6)
6. CG Axelsson, Floda (Sörmlandslåten nr. 2 1975)
7. "Polska från Tystberga" (Sörmlandslåten nr. 2 1975)
8. Anders Gustaf Rosenbergs notsamling, Sörmland nr. 54, 114 och 123
9. Traditionar af Svenska Folkdansar I:32, III:10, IV:8
10. Svante Gustaf Waennerberg, Roglösa (Sumlen 1976 nr. 9, 18)
11. Carl Wiktor Rulin, Lerbäck (Sv.låt.Närke nr. 46)
12. Carl-Gustaf Holmberg, Närke (Sv.låt. Närke nr. 367)
13. Erik Danielsson, Närke (Sv.låt.Närke nr. 389)
14. Per Gustaf Florell, Näs (Sv.låt.Dal.nr. 885)
15. Erik Olsson, Myssjö (Sv.låt.Jämtl.nr. 363)
16. Jon Andersson, Norra Finnskoga (Sv.låt.Värml.nr. 176)
17. Pols fra Österdalen, Norge (Sumlen 1977)
18. "Norsk polske" (Sumlen 1977)
19. Julius Bagges notsamling, Östergötland nr. 12
20. Julius Bagges notsamling, Sörmland - Uppland nr. 43
21. "Polska från Gammalkil", Östergötland
22. August Fredin - Gotlandstoner nr. 276 (flera varianter)
23. Nils Andersson - "Teckningar och toner", Skåne (flera varianter) (Dybecksvisan)
24. Emil Söderqvist, Flen (Sv.låt.Sörml.nr. 57 och 63)

225. POLSKA

efter Magnus Theorin, Växjö

Melodin är en variant på den kända "Rovpolskan", beträffande varianter - se Petter Dufva nr. 96.

JOHAN HAQVIN WALLMANS NOTSAMLING

Johan Haqvin Wallman föddes 1792 i Linköping. Efter studier i Uppsala återvände han år 1822, som lektor i historia, till födelsestaden. Fjorton år senare blev han kyrkoherde i Slaka socken, Östergötland. Wallman ägnade ett stort intresse åt insamling av folkdiktning, dialekter och fornföremål. Således företog han flera resor, för att insamla folkloristiskt material:

"De Provinser jag under min Resa till större eller mindre del genomreste, voro Calmare, Cronobergs, Jönköpings och Elfsborgs läner - Blekinge, Skåne och Halland. Af dessa undersöktes Cronobergs län mäst, hvilket jag i fyra riktningar genomreste...."

- från dessa resor finns en reseberättelse bevarad - "Topographica Smolandie". Den finns numera inbunden och delvis paginerad på Linköpings stifts- och landsbibliotek. Topographica Smolandie innehåller, ur musikalisk synpunkt, 32 polskor upptecknade i "Wrigstad, Komstad, Hvetlanda, Tuna och Bottnaryd".

226. NECKENS POLSKA FRÅN BOTTNARYD

ur Johan Haqvin Wallmans notsamling

Wallman skriver - "orgelnisten i Bottnaryd lemnade melodien till den orten gängse Neckens polska, samt en annan melodi komponerad af en bonde helt nyligen, till en nidvisa öfver hans tjufviska gårdoman, som hade röfvat. Gästgivaren i Grönhult försäkrade, att i hela socknen fanns ingen person, som kunde några gammeldags visor, om de än derigenom kunde lösa sig ifrån stockstraff".

Näckens polska var allmänt förekommande i f.a. Småland och Västergötland. Det var på denna melodi som Arvid August Afzelius (1785 - 1871) skrev texten om - "Djupt i havet på demantehällen...". Beträffande varianter - se Johan Fredrik Bergström nr. 34. Denna "Näckens polska" får inte förväxlas med allmän förekommande "Näckapolskor" på A E A Ciss - stämning.

227. POLSKA FRÅN HVETLANDA
ur Johan Haqvín Wallmans notsamling

228. POLSKA FRÅN HVETLANDA
ur Johan Haqvín Wallmans notsamling

"VISOR FRÅN VEDERSLÖV"

Följande vispoliska ingår i en samling upptecknade visor, från Vederslövs socken. Samlingen finns i avskrift från omkring 1930 av Olof Andersson. Originalen skickades till dansforskaren Tobias Norlind.

229. POLSKA FRÅN VEDERSLÖV

Polskan användes till "fyrmanapolska". Den finns upptecknad i en variant av Gusraf Wetter efter Axel Edvard Bolling ("Grännakungen") (f. 1876).

JOHAN WETTER , GRÄNNA

Följande sex melodier upptecknades mellan åren 1919 och 1922 av Gustaf Wetter (1901 - 1976) efter fadern Johan Wetter. Denne föddes 1869 i Ekeberga, men flyttade senare till Knopparp i Gränna socken. Johan Wetter var byggnadssnickare och spelade fiol, flöjt och dragspel. Han spelade i ungdomen mycket till dans vid "vägskäl, landsvägsbroar, lekstugor och loadanser". Johan Wetter fick huvuddelen av sin repertoar från "Blinde-Janne" (1843 - 1926), men han lärde sig också melodier efter många andra Gränna-spelmän, såsom Kalle Ljungberg, "sergeant Rönn", "Holmgren" och "Kuskamågen".

År 1909 flyttade Johan Wetter med hustru och åtta barn till Trands, där han sedan bodde fram till sin död 1936.

230. HAMBO - PÖLSKA
 efter Johan Wetter , Gränna

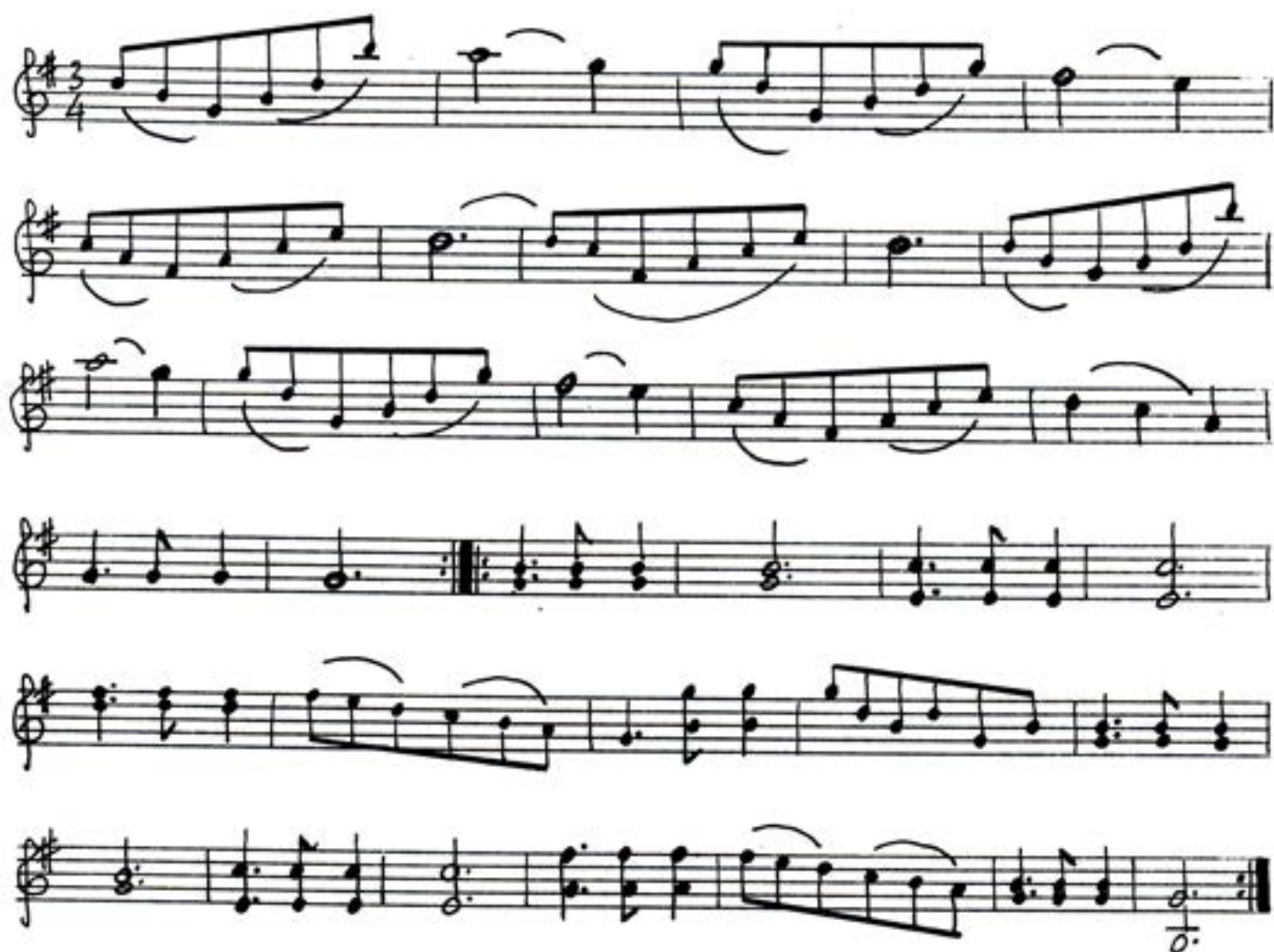
231. DANSLEK
 efter Johan Wetter , Gränna

Text : Inte får ja~väl för Nötekulla flecker :
 För Greta-Brita, Maja-Stina, lilla Kajsa
 Frida & Inga-Lisa, vackra Sara, Anna, Charlotte

Nötekulla är en gård i Adelövs socken.

232. EBBESSONVALSEN
 efter Johan Wetter , Gränna

Valsen var efter klockare Ebbesson i Gränna.

233. HUSKVARNAMARSCHEN
 efter Johan Wetter , Gränna

Marschen var efter Blinde-Janne i Gränna.

234. VISPOLSKA
 efter Johan Wetter , Gränna

Text : Dava käring hon bor i köket
 Trall
 Hon skiter i farstun å pissar i köket
 Trall

PER WICKENBERG , TINGSRYD

Följande tre melodier sjöngs av bälgmakaren och lantbrukaren Per Wickenberg (1876 - 1955) i Tingsryd. Han hade lärt huvuddelen av sina visor och dans-trallar av fadern - bonden och fiolspelmanen Frans Wickenberg. Denne spelade mest "nyare musik", men hade även en äldre repertoar efter Tingsdåsspelmannen "Klockarns Gösse", som "brukade spela marscher i kyrkan innan kyrkorgelns tid." Frans Wickenberg spelade även med klockaren Lindblom i Södra Sandsjö. Det berättas, att "dessa en gång var bjudna på kalas till herrgården på Örmobruk. Lindblom, som blev litet påstruken, bröt upp först för han skulle spela i högmässan morgonen därpå. När så det övriga sällskapet gick till kyrkan på söndagsmorgonen funno de Lindblom ligga och sova i en backe strax intill vägen. Nå, man väckte honom och fick upp honom för nu var det bråttom. Lindblom sa :

- Vi simulerar tandvärk, ge mig en klut att binda om huvudet !

Det fick Lindblom och han tog sig med vännernas hjälp till kyrkan och upp till orgeln. Nu kände han sig säker där han satt vid sitt instrument och den dagen blev det en alldeles särskilt stark bas i psalmerna. Nu var det emellertid offergång i kyrkan den söndagen och när männen gick fram klämde Lindblom i med en

gammal marsch. Gubbarna sträckte på sig och tänkte på de stolta dagar då de exerceade beväring och de gingo taktfast fram till Herrens altare. När så kvinnorna gingo fram, spelade Lindblom en liten vals och det var inte utan att gumorna tog några nätta danssteg på kyrkgången. Det sades ha blivit ett särdeles rikt offer den dagen i Södra Sandsjö kyrka." Frans Wickenberg lärde sig även många visor efter sångaren och knekten Kraft i Kroksjöbo. Det berättas, att denne "lärde många visor på Kronobergshed. När han sjöng tog han nästan spjörn mot marken för att klara de högsta tonerna. Knekten Kraft var mycket noga med disciplinen. Frans Wickenberg var en av rotebönderna - när knekten Kraft mötte honom gjorde han halt, front emot och honnör. Till Per Wickenberg och hans bröder brukade han bara säga :

- Godda på er pojklumlar !

Kraft var en stor och kraftig karl och när han sjöng lät det som en tjugo kvarters föreningstjur."

Per Wickenberg lärde även visor efter sångarna "Kalle i Genesmåla" och "Gössa-Kallen". Den sistnämnde "var ett original, som gick barfota året om. Han brukade gå till Växjö och köpa brännvin, som han vid hemkomsten beskärde (spädde med vatten) och sålde." Per Wickenberg kom också i kontakt med klockaren Hultgren i Tingsås och Johan Andersson ("Johan på Tuna") ("Johan i Tuana"). Denne var född 1820 på Tuna Bengtsgård i Ryssby socken. Johan på Tuna var en kringvandrande spelman, som spelade mycket på Kronobergshed och i Tingsryds - Urshultsbygden. Det berättas, att "han kunde spela Älvaleken så att alla måste dansa - en gång spelade han nästan ner hela danssällskapet i Kroksjön". Enligt traditionen, "försvann Johan på Tuna vid ett besök i Väckelsång och lär inte ha begravts på någon kyrkogård".

235. VALS

efter Per Wickenberg , Tingsryd

Valsen var efter fadern Frans Wickenberg. Den finns i en liknande variant efter Johan Eriksson, Glömminge (se Sv.låt.Smål.nr. 265).

236. VISA
 efter Per Wickenberg , Tingsryd

Visan var efter fadern Frans Wickenberg.

Text : Å minns du när vi sutto uti den grönan lund
 du lovade mej kärlek mä hand å mä mund
 emellan våra hjärtan där knötos kärleksband
 men dem har du taget å givet till en ann

Om alle berg å dalar kunde vittna mot dig
 allt för den stora falskhet du buret mot mig
 för all min uppriktighet mot dig min lilla vän
 så haver du mej lönat mä falskhet igen

Om någon önskar veta vem visan diktat har
 det den stackers heren, som ensam suckar kvar
 Som mycket här fått lida allt för sin kärleks skull
 men du var den vackraste flicka som trampat på mull

237. VISA
 efter Per Wickenberg , Tingsryd

Visan sjöngs av "Kalle i Genesmåla", Södra Sandsjö socken omkring 1890

Text : Det var en söndagsmorgon när klockan slagit sju
 då gångar sig Herr Olof till liten Karin sin
 hon gråter efter honom uti lönndom

Först knackar han på fönstret allt mäd fingrar två
 stig upp o liten Karin drag regelen ifrå
 hon gråter efter honom uti lönndom

Så knackar han på dörren allt mäd sin högra hand
 stig upp o liten Karin, jag är din fästeman
 hon gråter efter honom uti lönndom

Stig upp o liten Karin drag kläder uppå dig
 ty himmelens klockor de klämta efter mig
 hon gråter efter honom uti lönndom

Sig gångar liten Karin bort till Herr Olofs graf
 hon sitter där och gråter till dess hon svimmar av
 hon gråter efter honom icke mera

SVEN VIESLANDER , VÄXJÖ

Följande två melodier är hämtade från en notbok, som nedtecknades av organisten och fiolisten Sven Vieslander i Växjö. Boken har följande inskription :

"Kadriljbok till Violiner Primo et secundo, Wexiö i maj 1813"

- notboken påbörjades alltså 1813 och innehåller det tidiga 1800-talets typiska modemusik - kadriljer, polonäser, valser, angläser och ecossäser. Huvuddelen är kompositioner med nedtecknad andrastämma av Sven Vieslander och fadern Nils Vieslander. Denne fungerade bl.a. som läromästare åt "Johan Svensson Spelare" i Tegna-by (se Bergström, Tolg).

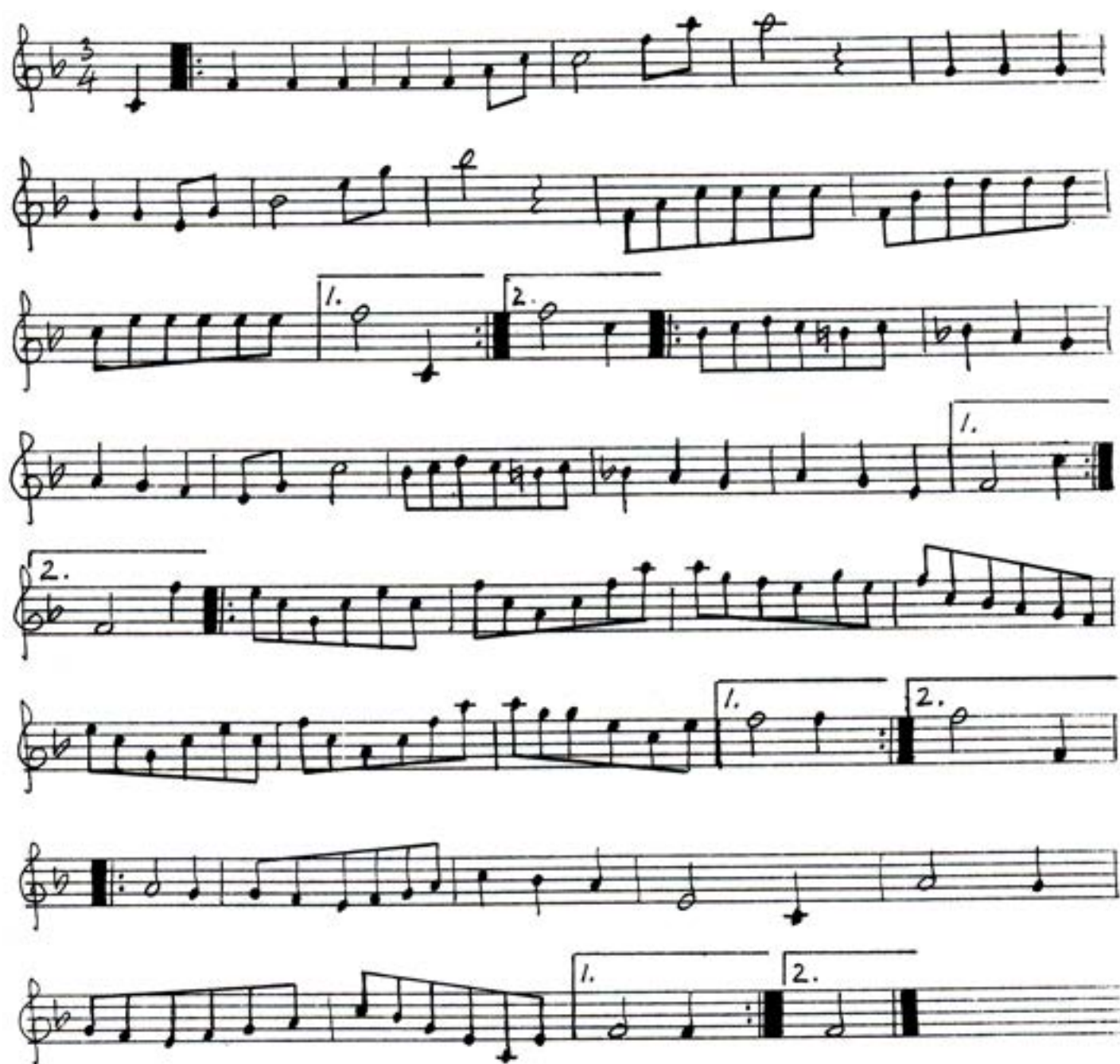
Notboken övertogs 1838 av gästgivaren och spelmannen Aron Törnqvist i Gottåsa. Denne spelade ihop med klockare Björkman från Skatelöv, "när det skulle vara riktigt fint på kalasen". Möjligen spelade de då notbokens melodier i två stämmor. Aron Törnqvist var läromästare till Petter Dahl (1818 - 1870) från Kalkatorp i Vislanda socken. En del av notbokens melodier vandrade alltså hela vägen från Vieslander till Johan Dahl i Odensjö. Detta sammanhang var inte klarlagt för Axel Boberg när denne upptecknade Dahl - han gjorde nämligen följande marginalanteckning vid en av Dahls kadriljer :

- Är Dahl skåning ?

Boberg tyckte sig känna igen en del av Dahls melodier från Ola Anderssons* repertoar. Denne hade nämligen lärt många melodier ur Växjö-spelmannen Magnus Theorins notbok (se Theorin). Sven Vieslander och Magnus Theorin hade alltså delvis samma repertoar.

* Ola Andersson, Vebäck Huaröd (se Sv.låt. Skåne nr. 291 - 310).

238. VALS
 efter Sven Vieslander, Växjö

239. ANGLÄS
 efter Sven Vieslander, Växjö

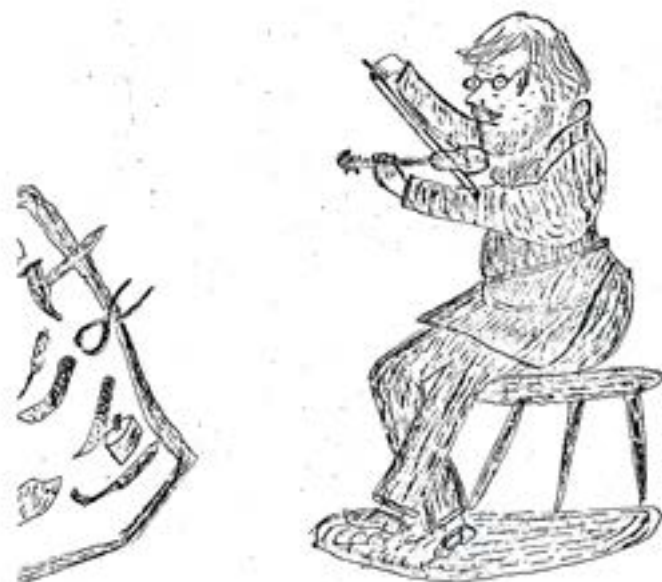
Följande två melodier upptecknades av fiolisten, hembygdsforskaren m.m. Carl Wiking i Kråksmåla. Denne var född 1874 och kom tidigt i kontakt med folkmusiktraditionen i bygden. Hans främste läromästare och meddelare var Wilhelm Svensson (f. 1865) i Kimramåla, som kunde många melodier och historier efter de äldre spelmännen i Kråksmåla och Älghult. Carl Wiking ärvde fiolen av farfadern Jan Nilsson (f. 1775) i Krokshult. Denne var son till riksdagsmannen och fiolisten Nils Bengtsson (f. 1740) i Björkebo. Jan Nilsson lärde sig vid femton års ålder spela fiol mot faderns vilja. Han spelade sedan mycket till dans och började i samband med detta supa omåttligt. Det berättas, att "den gamle riksdagsmannen sa följande om sonens spel och superi :

- Jag har intet bett Gud så mycket tillhoppa för alla mina öfriga barn, som jag har bett för min pojke Jan. Mätte han få kraft att sluta med sitt spel och superi innan han stupar i fördärvet, för dit bär det om intet Gud gör ett under med pojken".

Det verkar som om faderns böner till sist vann gehör, för vid 25 års ålder gifte sig Jan Nilsson och genomgick samma år "en djup andlig väckelse". Fiolen hamnade i en mörk skrubbe på vinden, där den långt senare återfanns av sonsonen Carl Wiking.

Carl Wiking var ingen framstående dansspelman, men han blev med tiden en av Nordiska museets flitigaste uppgiftslämnare och meddelare i Småland. Han kryddade ofta sina folktraditionsuppgifter med mycket fantasifulla beskrivningar och teckningar. Om spelmanstraditionerna i Kråksmåla - Älghult - Vena har han bl.a. meddelat följande :

Byskomakaren och fiolspelmanen Konrad Johansson ("Spelare Konrad i Vrånghult") (1860 - 1940) var delvis läromästare till Carl Wiking. Enligt denne "var han en styv gehörsspelare med en klämmig stråkföring när han spelade sina uråldriga danser på sin fejdla".

"Gamle sagesmannen Konrad Johansson spelar den åldriga Moringen. OBS ! Konrad är i skomakarstugan".

Lantbrukaren och fiolspelmanen Per Gummarsson (1814 - 1901) lärde sig spela fiol av sin far. Denne hade bytt till sig en fiol 1807, "då han exercerade bevärning under den stora ofreden. Med tiden lärde sig Per Gummarsson också spela flöjt. Hans melodier gick i arv till sonen och sedermera lantbrukaren Johan Persson [d.1916] i Bölemåla. Enligt Carl Wiking var denne "en god fiolist". Johan Persson blev i sin tur läromästare åt sonen Gusten Johansson i Kråksmåla, som alltså även han spelade fiol.

Smeden Per Svensson (f.1810) i Thorshult var fiolspelman och enligt traditionen hade han "en natt låtit Necken stämma fiolen vid Alsteråns utlopp i sjön Allgunnen. Därmed kunde han spela Elvadansen så att t.o.m. döda ting kunde röra sig". Enligt Carl Wiking "var han den styvaste fiolisten i Handbörds härad på sin tid. Vid de större brölloppen i trakten spelade han tillsammans med Jonas Stolt i Högsby, som då spelade klarinett. När dessa båda spelade - va då musik som hette duja !" Per Svensson spelade på 72 s.k. större kronbröllop under sin levnad. Hans tradition gick i arv till sonsonen Carl-Arvid Skönvid, som övertog farfaderns fiol. Per Svensson var samtida med "Spelar Modig" (f.1800) i Vena socken, som också "hade låtit Necken stämma sin fiol". Följaktligen "kunde ingen i deras omgivning tävla med dem i fiolspel".

Mjölaren och smeden Axel Storm ("Tutare Axel i Uvahult") (1850 - 1934) var klarinettspelman. Enligt Carl Wiking "spelade han gärna folkliga koraler och psalmer med stor inlevelse - den gamle nedlade en så oförklarlig känsla i sin musik, att jag förnam något vått i ögonvrårna". Axel Storm hade själv tillverkat sin klarinett. Han hade utverkat en intressant överenskommelse med bönderna i Uvahult - mot löfte att spela vid vissa tillfällen, fick han utan kostnad bo i en liten stuga vid bygatan. Denna stuga var en sorts allmänning, som ägdes av bönderna gemensamt.

"Tutare Axel i Uvahult spelande klarinett i sin trädgårdstäppa".

Esaias Emanuelsson ("den vandrande juden") (f.1851) var en kringvandrande spelman från Vena socken. Enligt Carl Wiking "bar han alltid fiolen i en skinnpåse, men sköta stråken kunde han, så det var intet lätt att slå honom på fingrarna". När han företog sina vandringar utmed vägarna vintertid brukade han skriva med en käpp i snön - "Väl konstförfarne fiolspelaren Esaias Emanuelsson".

Sälgpipa från Krokshult.

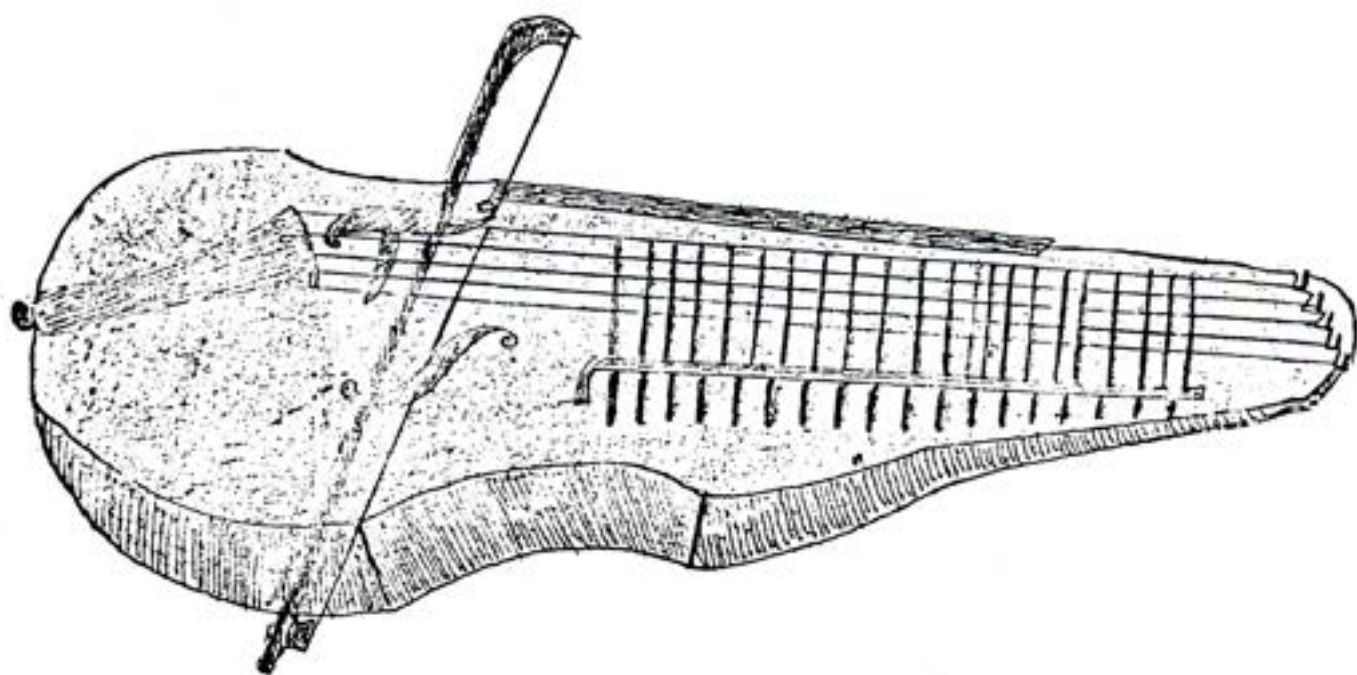
Flöjt av svarvad masurbjörk från Kräksmåla kyrkby.

"170-årig fiol från Furdåkra".

Aldrig flöjt av masurbjörk med mässingsklaffar från Bölemåla i Krdks-
måla socken.

"Ferla - sett i unga år hos en bonde i Krokshult, Älghults socken -
gåta om ferla : Krokigt vuxet, krokigt täljt, döt i ett fårhus eller
filat i ett stall. Ligger i bondens knä och sjunger".

240. POLSKA
 efter Carl Wiking, Kråksmåla

Slängpolska enligt Carl Wiking.

241. SKÄNKLÄT
 efter Carl Wiking, Kråksmåla

Text : Munsjör lossar på sin pung
 här är raska drängar
 ge en slant till speleman
 för han har nöttit strängar
 Hej hå, här är lust och ro
 Munsjör lossar på sin pung
 han sparar inga pängar
 han ger en rasker speleman
 som gnider sina strängar
 Hej hå, här är lust och ro
 Munsjör skall få dansa mer
 viss att jag får råda
 jungfrun ska få vara med
 tack ska i ha, i båda
 Hej hå, här är lust och ro

Munsjör = monsieur. Första versen är efter Carl-August Månsson, Jonsberg (Östergötland).

Fyrpolska enligt Carl Wiking.

TRYCKTA KÄLLOR

- Afzelius, Arvid August och Åhlström, Olof. Traditionar af Swenska Folkdansar 1814 - 1815.
 Allvin, O. Beskrifning öfver Westbo härad.
 Anderék, Eric. Pjätteryd i gången tid.
 Andersson, Nils och Olof. Svenska Låtar 1922 - 1940.
 Andersson, Nils. Skånska melodier 1896 - 1916.
 Andersson, Olof. Låtar och spelmän från östra Småland och Öland. Röster i Radio nr 15, 1942.
 Andersson, Olof. Spelmanslåtar i södra Småland. Röster i Radio nr 4, 1942.
 Andersson, Olof. Pelle Ror. Hembygden nr 4, 1944.
 Andersson, Olof. Hur Svenska Låtar kom till, 1963.
 Bagge, Julius. 46 polskor från Östergötland, 1879.
 Bagge, Julius. Svenska polskor från Gotland, 1879 - 1880.
 Bagge, Julius. Upplandspolskor, 1880.
 Bringéus, Nils Arvid. Unnarydsborna - Lasse i Lassabergs anteckningar om folklifvet i södra Unnaryd vid 1800-talets början, 1967.
 Bråkenhielm, Per. Skirö, en liten smålandssocken - del 5.
 Dencker, Nils. Småländska folkmusiktraditioner. Göteborgs handels- och sjöfartstidning, 1936.
 Ehlert, Kurt. Tema med variationer. Östgötapolskan nr 4, 1979.
 Eneström, J E. Finnvedsbornas seder och lif.
 Fors, Pelle. Låtar efter Pelle Fors spelade av Albin och Anselm Hellström. Östergötlands spelmansförbund, 1977.
 Fredin, August. Gotlandstoner, 1909 - 1933.
 Geijer, Erik Gustaf och Afzelius, Arvid August. Swenska folkvisor från forntiden, 1814.
 Gustafsson, Ossian. Musiklivet i Kisa under ett sekel.
 Gustafsson, Magnus. Insamling av småländsk folkmusik. Smålåtar nr 13, 1981.
 Göth, J A. Kronobergs läns högland.
 Haak, Viktor. Innan sägnerna dö. (ca 1920)
 Hofrén, Manne. Tryserumsklockarens jullekar och dansvisor. Kalmar läns årsbok, 1959.
 Hylltén-Cavallius, Gunnar-Olof. Wärend och Wirdarne, 1864 - 1868.
 Hylltén-Cavallius föreningen - årsböcker.
 Hylltén-Cavallius, Nils. Fabian Karlsson - en hembygdsvårdare med eget museum. Smålands-posten, 1964.
 Jersild, Margareta. Tre polskesamlingar från början av 1800-talet. Särtryck ur Sumlen, 1976.
 Johansson, Sven-Erik. Biografi över Axel Sjölander. Smålands spelmansförbunds låtpärm, 1978.
 Klemming, Gösta. 50 småländska låtar, 1965.
 Klemming, Gösta. 30 småländska låtar, 1976.
 Klemming, Gösta. Smålands folkmusik, 1971.
 Knutz, Anders. En bok om Vena och Hultsfred.
 Krook, Lena och Liljedahl-Nordlinder, Eva. Folkmusik och folklig dans i Blekinge, 1978.
 Ling, Jan. Levin Christian Wiedes vissamling - en studie i 1800-talets folkliga vis-sång, 1965.
 Ling, Jan. Svensk folkmusik, 1978.
 Ljunggren, Nils Bernhard. Folklåtar och gammelspelmän. Smålänningen, 1925.
 Nilsson, J. En spelemän, hantverkare och folkmusikupptecknare av kärnfriskt smålands-virke. Värnamo Nyheter, 1945.
 Paulsson, Bo. Fingrarna hittar ju rätt ändå, sa Carl Lavin, 1982.

- Qvistgaard, A. Småländska archivet I - Framlidne kandidatens Herr Samuel Krooks tahl om Urshults pastorats inbyggares seder 1749. Hyltén-Cavallius föreningens årsbok, 1922.
- Qvistgaard, A. Bröllopsmusik i Varend. Hyltén-Cavallius föreningens årsbok, 1923.
- Rosenberg, Anders Gustaf. 100 Svenska danspolskor förnämligast från Sörmland och Östergötland, 1882.
- Rosenberg, Anders Gustaf. 160 Svenska danspolskor från Uppland, Östergötland, Dalarna, Sörmland och Jämtland.
- Smålands Allehanda. Spelmanstäflan i Jönköping, 1908.
- Smålandsposten. Spelmanstäflan i Växjö, 1910.
- Smålandsposten. Christina Nilssons spelmanstävling i Växjö, 1913.
- Smålandstidningen. Eksjöutställningen och spelmanstävlingen, 1912.
- Sumlen, 1976. Noter efter Waennerberg, Roglösa.
- Sumlen, 1977. Polsdanser från Österdalen.
- Sumlen, 1981. Ellen Key och folkets visor, Sven-Bertil Jansson.
- Sundell, Lars-Johan. På Förstukvisten (nothäfte), 1915.
- Stolt, Jonas. Byskomakarens Jonas Stolts minnen, 1972.
- Strand, Bror. Folklåtar från södra Varend efter framstående spelmän, 1926.
- Strand, Bror. Gamla spelmanslåtar från Urshult, 1925.
- Strand, Bror. Ur en spelmans gömmor, 1928.
- Strömberg, August. Gamla spelmanslåtar från Kinnevalds härad (två häften). Utan tryckår.
- Strömberg, August. Småländska låtar, 1936.
- Strömberg, August. 39 allmogelåtar från Kinnevalds härad, 1939.
- Ståhlberg, Nils. Smålands folkmusikaliska arv. Värnamo hembygdsförenings årsskrift 1937.
- Ståhlberg, Nils. Visa och låt på Öland. Öland del 2, 1949.
- Swedenfors, Folke. Gränsbygden, 1949.
- Sörmlandslåten nr 2, 1975.
- Tornehed, Stig. Christina Nilsson minnen i det småländska landskapet. Småländska strövtåg genom fem sekler, 1976.
- Walén, Stig. Die schwedische Hummel, 1952.
- Wetter, Gustaf. Låtar och spelmän från Sommabygder och Grännatrakter. Från Sommabygd till Wätterstrand, 1963.
- Wetter, Gustaf. Fragment av folkmusik. En bok om Frinnaryds socken.

OTRYCKTA KÄLLOR

- Anckarman, Jonas. Notböcker. Kungliga biblioteket, Stockholm.
- Andersson, Blenda. Uppgifter om Johan Dahl, Ernst Olsson och Sibbe på Skaen - frågelista 113, spelmän. Nordiska museet, Stockholm.
- Andersson, Nils. Originaluppteckningar och spelmansbiografier. Folkmusikkommissionens samlingar, Musikmuseet, Stockholm.
- Andersson, Olof. Originaluppteckningar och spelmansbiografier. Folkmusikkommissionens samlingar, Musikmuseet, Stockholm.
- Andersson, Ragnar. Banddokumentation och uppteckningar 1980 (Magnus Gustafsson). Smålands spelmansförbunds samlingar.
- Andersson, Wilhelm. Uppgifter om spelmännen i Torsås. Kungliga biblioteket, Stockholm.
- Arnman, A. Originaluppteckningar. Musikmuseet, Stockholm.
- Axelsson, Herman. Banddokumentation och uppteckningar 1980 (Magnus Gustafsson). Smålands spelmansförbunds samlingar.
- Bergström, Johan Fredrik. Notböcker. Privat ägo - Sixten Andersson, Odenslanda.
- Boberg, Axel. Originaluppteckningar, avskrifter och spelmansbiografier. Folkmusikkommissionens samlingar, Musikmuseet, Stockholm.
- Bruce, Ernst. Intervju 1982 (Magnus Gustafsson).
- Bruce, Ernst. Uppteckningar och anteckningar. Kungliga biblioteket, Stockholm.
- Dahl, Johan. Notböcker. Privat ägo - Gustav Nilsson, Odensjö.

- Dahlgren, Andreas. Jullekar passande till dans och tidsfördrif. Hornska arkivet, Kungliga biblioteket, Stockholm.
- Danielsson. Notsamling (avskrift). Musikmuseet, Stockholm.
- Danielsson, Jenny. Uppgifter om Petter-Olas och Petter-Olas Annas fiolspel i ungdomen, frågelista 113, spelmän. Nordiska museet, Stockholm.
- Dencker, Nils. Uppteckningar från resor i Småland 1931 och 1935. Uppsala Landsmålsarkiv.
- Donat, Sven. Notbok (avskrift). Musikmuseet, Stockholm.
- Dufva, Petter. Notbok (avskrift). Musikmuseet, Stockholm.
- Eklin. Notböcker. Växjö stifts- och landsbibliotek.
- Ekvall, Knut Olof. Originaluppteckningar. Musikmuseet, Stockholm.
- Envall, August. Notbok. Kungliga biblioteket, Stockholm.
- Flack, P A. Uppteckningar efter Carl Retzman (Segerhammars samling). Musikmuseet, Stockholm.
- Fohlin, Ingvar. Banddokumentation 1980 (Magnus Gustafsson). Smålands spelmansförbunds samlingar.
- Fredin, August. Originaluppteckningar. Musikmuseet, Stockholm.
- Gladhammarsnotboken (Gustaf II Adolf bibel). Gladhammars kyrka.
- Gustafsson, Frans. Notbok (delavskrift). Kungliga biblioteket, Stockholm.
- Gustafsson, Magnus. Nöbbele gästgiveri, 1981.
- Holmström, Thor Hugo. Uppgifter om spelmannen JP Jynkel. Kungliga biblioteket, Stockholm.
- Hyltén-Cavallius, Gunnar-Olof. Uppteckningar i Hjortsberga socken 1859 - 1865 (Fogelberg). Smålands museum och Svenskt Visarkiv (diverse kopior).
- Håkansson, Knut. Uppteckningar efter Magnus Persson. Delar publicerat i "Den svenska folktonen", Göteborgs handels- och sjöfartstidning, 1929.
- Isaksson, David. Banddokumentation och uppteckningar 1979 (Magnus Gustafsson). Smålands spelmansförbunds samlingar.
- Jonasson, Ninus. Banddokumentation och uppteckningar 1980 (Magnus Gustafsson). Smålands spelmansförbunds samlingar.
- Jönsson, Martin. Banddokumentation och uppteckningar 1979 (Magnus Gustafsson). Smålands spelmansförbunds samlingar.
- Karlsson, Ada. Banddokumentation och uppteckningar 1980 (Magnus Gustafsson). Smålands spelmansförbunds samlingar.
- Karlsson, Alfred. Egen bandinspelning 1960.
- Karlsson, Fabian. Uppgifter om spelmän och dans i Väckelsång och angränsande socknar - frågelista 111 och 113. Nordiska museet, Stockholm.
- Karlsson, Gustav. Uppgifter om spelmän i Tryserum - frågelista 113. Nordiska museet, Stockholm.
- Key, Ellen. Visor och anteckningar efter bl.a. Karin Dufva och Mäster Plut. Kungliga biblioteket, Stockholm.
- Klemming, Gösta. Uppteckningar, spelmansbiografier och avskrifter. Kungliga biblioteket, Stockholm.
- Larsson, Robert. Notsamling. Kungliga biblioteket, Stockholm. (Delar av samlingen i privat ägo - Elis Ottosson, Hultsfred.)
- Laurell, Yngve. Uppteckningar (kopior). Svenskt Visarkiv, Stockholm.
- Ljunggren, Nils Bernhard. Uppteckningar efter Anders Bredal. Kungliga biblioteket, Stockholm.
- Ljungkvist, Aron. Banddokumentation 1978 (Magnus Gustafsson). Smålands spelmansförbunds samlingar.
- Melin, Teofil. Uppteckningar och spelmansbiografier. Kungliga biblioteket, Stockholm.
- Mosesson, JP. Notsamling (avskrift G Klemming). Kungliga biblioteket, Stockholm.

- Nilsson, Fingal. Noter. Kungliga biblioteket, Stockholm. Egen bandinspelning, tro-
ligen 1950-talet.
- Nilsson, Gustav. Banddokumentation 1980 (Magnus Gustafsson). Notböcker efter Johan
Dahl.
- Nilsson, Karl. Notsamling (delvis upptecknad av Erik Johannesson). Uppsala Landsmåls-
arkiv.
- Nilsson, Verner. Banddokumentation 1980 (Magnus Gustafsson). Smålands spelmansförbunds
samlingar.
- Olsson, Karin. Uppgifter om spelmännen i Vislanda - frågelista 113. Nordiska museét,
Stockholm.
- Persson, Anders. Notsamling (avskrift). Musikmuseét, Stockholm.
- Persson, Harald. Banddokumentation 1980 (Lena Krook och Magnus Gustafsson). Smålands
spelmansförbunds samlingar.
- Pettersson, Herman och Magnusson, Oscar. Notböcker och anteckningar. Sankt Sigfrids
museum, Växjö.
- Pettersson, Sven-August. Banddokumentation och uppteckningar 1980 (Magnus Gustafsson).
- Rosén, SS. Notbok. Kalmar läns museum.
- Rosvall, Carl. Notbok. Kungliga biblioteket, Stockholm.
- Sandgren, PE. Uppgifter om Torsåsspelmännen - frågelista 113. Nordiska museét, Stock-
holm.
- Santesson, J. Notsamling (avskrift). Musikmuseét, Stockholm.
- Sjölander, Axel. Banddokumentationer och uppteckningar 1977 - 1979 (Sven-Erik Johans-
son och Magnus Gustafsson). Smålands spelmansförbunds samlingar.
- Sundell, Lars-Johan. Uppgifter och uppteckningar efter spelmän i Tjust och Ydre. Musik-
museét, Stockholm.
- Ståhlberg, Nils. Originaluppteckningar och spelmansbiografier. Uppsala Landsmålsarkiv.
- Swedman, CW. Costumes of Sweden (delar opublicerade), 1823.
- Södling, Carl Eric. Originaluppteckningar och spelmansbiografier. Musikmuseét, Stock-
holm.
- Södling, Carl Eric. Den svenska folkmusikens historia. Linköpings stifts landsbiblio-
tek.
- Sörngård, Gunnar. Banddokumentation och uppteckningar 1978 (Bengt Löfberg och Magnus
Gustafsson). Smålands spelmansförbunds samlingar.
- Theorin, Magnus. Notbok. Smålands museum, Växjö.
- Trästadsnotsamlingen - privat ägo - Karl Johansson, Trästad. (Kopior Kungliga biblio-
teket, Stockholm.)
- Wallman, Johan Haqvin. Topographica Smolandie. Linköpings stifts landsbibliotek.
- Wetter, Gustaf. Uppteckningar efter Johan Wetter 1919 - 1922. Uppsala Landsmålsarkiv.
- Wetter, Gustaf. Uppteckningar vid spelmanstävlan i Växjö 1924. Uppsala Landsmålsarkiv.
- Vieslander, Sven. Notbok. Musikmuseét, Stockholm.
- Wiking, Carl. Uppgifter om spelmän och dans i Kråksmåla, Älghult och Vena - frågelista
111 och 113. Nordiska museét, Stockholm.

SPELMANS - OCH PERSONREGISTER

- Abrahamsson, Johan. (Djursdala ?). sid. 3
 Adolphsson, Carl Henrik. Skede. sid. 72, 122-124
 Afzelius, Arvid August. sid. 89, 179
 Albin i Hishult. Hishult. sid. 127
 Alin, (klarinettblåsare). Öland. sid. 1-2
 Alin. Skåne. sid. 1
 Anckarman, Jonas. Djursdala. sid. 3-6, 13, 59, 61, 64, 73, 83, 91, 134, 141
 Anders Ställmakare. Gullabo. sid. 131
 Andersson, Anders Fredrik. Tryserum. sid. 7-13, 66, 79, 87
 Andersson, August. Brotorp. sid. 140
 Andersson, Axel. Nybygden. sid. 14
 Andersson, Erik. Algutsrum. sid. 13-14
 Andersson, Gottfrid. Bastubo. sid. 131
 Andersson, Hanna. Torsås. sid. 131-132
 Andersson, Håsk Olof. Rättvik. sid. 60
 Andersson, Johan (Johan på Tuna)(Johan i Tuana). Ryssby. sid. 185
 Andersson, Johan. Snavlunda. sid. 74
 Andersson, Jon. Norra Finnskoga. sid. 178
 Andersson, Karl. Loftahammar. sid. 71
 Andersson, Magnus. Eskilskulla. sid. 169
 Andersson, Nils. sid. 35, 178
 Andersson, Ola. Huaröd. sid. 176, 187
 Andersson, Olof. sid. 35, 57, 151, 181
 Andersson, Ragnar (Ragnar i Nybygden). Nybygden. sid. 14-17
 Andersson, Sixten. Odenslanda. sid. 26
 Andersson, Sven. Loshult. sid. 95, 140
 Andersson, Wilhelm. Strömby. sid. 18-19, 107, 131
 Andrén, August. Unnaryd. sid. 19-20, 84
 Arnman, A. Varberg. sid. 7
 Arwidsson, Adolf Iwar. sid. 89
 Asklund, Emil. Torsås. sid. 18
 Axell, S. Bottnaryd. sid. 87
 Axelsson, CG. Floda. sid. 178
 Axelsson, Herman. Lessebo. sid. 21-25, 96-97
 Axelsson, K. Rumsquilla. sid. 87

 Bagge, Julius. sid. 99, 171, 178
 Bengtsson, Nils. Björkebo. sid. 189
 Bengtsson, Per (Eringa - Petter). Virestad. sid. 141
 Berg, AF. sid. 118
 Bergstrand (klockare Bergstrand). Hult. sid. 148
 Bergström, Johan Fredrik. Tolg. sid. 25-30, 36, 121, 179, 187
 Bergström, Johannes. Tegnaby. sid. 25, 28
 Bergström, Karl-Gustaf. Rimforsa. sid. 82
 Bergström, Katarina. Tolg. sid. 26
 Björkman (klockare Björkman). Skatelöv. sid. 40, 187
 Blanche, August. Stockholm. sid. 89
 Blom, Edvin. Blädinge. sid. 31
 Blom, Johan Samuelsson. Blädinge. sid. 31-32
 Blom, Karl. Blädinge. sid. 31
 Blom, Klas. Blädinge. sid. 31-32, 112
 Blomgren, Johan Christian. Hässlunda. sid. 100
 Blomgren, Erik Vilhelm. Sjösås. sid. 32-34
 Boberg, Axel. sid. 35-36, 40, 58, 68, 87, 104, 123, 187
 Bohlin, Karl. sid. 19
 Bolling, Axel Edvard. Gränna. sid. 181
 Bredal, Anders. Åmot. sid. 127-128, 130, 151
 Bruce, Ernst. Vimmerby. sid. 37-39
 Bång, Isak. Drev. sid. 110

Carlsdotter, Anna-Lovisa. Asa. sid. 137
 Charpentier (major Charpentier). Brunnsmåla. sid. 114
 Clarin, Fredrik. Kisa. sid. 82

 Dahl, Elin. Odensjö. sid. 40, 47, 50
 Dahl, Johan. Odensjö. sid. 14, 40-51, 83, 105, 112, 116, 121-124, 156, 160, 178, 187
 Dahl, Petter. Kalkatorp. sid. 40, 46, 50-51, 187
 Dahlgren, Andreas. Tryserum. sid. 52-56
 Dahlgren, Fredrik. Stockholm. sid. 89
 Dahlström (skjutskarlen Dahlström). Kalb. sid. 56
 Danielsson (spelmannen Danielsson). Älmhult. sid. 57-58
 Danielsson, Erik. Götlunda. sid. 178
 Dencker, Nils. sid. 98, 102
 Donat, Sven. (Målerås). sid. 6, 20, 58-67, 176
 Dufva, Anders. Gladhammar. sid. 68
 Dufva, Karin. Gladhammar. sid. 68
 Dufva, Mattias. Gladhammar. sid. 68
 Dufva, Petter. Verckelbäck. sid. 3, 6, 62, 68-76, 78, 87, 90, 177-178

 Ebbesson (klockare Ebbesson). Gränna. sid. 183
 Ekelund, Christoffer (Korken). Gångvad. sid. 127
 Ekengren, Magnus Jonasson (Kuska-Massen). Nöbbele. sid. 114-116
 Eklin. Växjö. sid. 176
 Ekman, Per. Hannabad. sid. 127
 Ekströmer. Målerås. sid. 58
 Ekvall, Knut Olof (Olle Ek). Säby. sid. 80
 Elfström, Gustaf. Jät. sid. 100, 159
 Emanuelsson, Esaias (Den vandrande juden). Vena. sid. 191
 Engdahl, Tage. Norrköping. sid. 123-124
 Envall, August. Tuna. sid. 72, 76-79
 Envall, Per-Inge. Tuna. sid. 77
 Ericsson, Elving. Gullaboås. sid. 131
 Eriksson, Anders Johan. Glömminge. sid. 13-14, 87, 122-124, 168, 175, 185
 Eriksson, Gustaf. Törnsfall. sid. 170
 Erlandsson, Ida Sofia (Ida i Rye). Bäckabo. sid. 79-81, 140
 Erlandsson, Johannes. Gunnarp. sid. 72
 Eva på Skogen. Bolmsö. sid. 84

 Flack, PA. sid. 147
 Florell, Per-Gustaf (Korpilambs Gustaf). Nås. sid. 61, 72, 178
 Florsen i Burs. Burs. sid. 2
 Fogelberg, J. Växjö. sid. 90-91, 93-94
 Fohlin, Ingvar. Alvesta. sid. 31, 112
 Fors, Pelle. Rönö. sid. 6, 66, 75-76, 146
 Forséni, David. Göteborg. sid. 101
 Fredin, August. Loftahammar. sid. 1-2, 5, 7, 73, 87, 178
 Fredriksson, August (Blinde Fredrik). Växjö. sid. 122-124
 Frick, J. Hult. sid. 87
 Frisk, August. Vederslöv. sid. 42
 Frisk (gardisten Frisk). Ventlinge. sid. 158
 Frykstedt (värmlänningen Frykstedt). sid. 76

 Granlund (klockare Granlund). Asa. sid. 137-138
 Gudmundsson, Nils. Växjö. sid. 176
 Gummarsson, Per. Kråksmåla. sid. 190
 Gummesson, Johan. Kårestad. sid. 176
 Gustafsson, Anders. Tjärstad. sid. 82
 Gustafsson, Frans. Hult. sid. 5, 82-83, 135
 Gustafsson, Gustaf Leonard. Kisa. sid. 82
 Gustafsson, Magnus. Växjö. sid. 14, 21, 95, 105, 108, 110, 131, 143, 154, 173
 Gustafsson, Petter. Åfors. sid. 21-24
 Gustafsson, Simon. Hovmantorp. sid. 160

Gylling. sid. 112
 Göransdotter, Johanna. Nöbbele. sid. 114
 Göransdotter, Stina-Cajsa. Snugge. sid. 120
 Göransson, Carl-Gustaf. Åryd. sid. 122-123
 Gössa-Kallen. Tingsryd. sid. 185

 Hager, Lars. Växjö. sid. 176
 Hagholm, Abraham. Godegård. sid. 177
 Hagman, C A. sid. 118
 Hagström, (arbetskarlen Hagström). Unnaryd. sid. 84
 Hagström, (spelgubben Hagström). Tegnaby. sid. 25, 28-29
 Hamilton. Huseby. sid. 120
 Hansson, Gustav. Nättraby. sid. 47
 Hansson, Jonas. Hanganäs. sid. 84-85
 Heidenberg, Alma. Högby. sid. 85-86
 Hellgren, Rut. Berga. sid. 87, 123-124
 Hellström, Albin. Lyngsjöhagen. sid. 75
 Hellström, Anselm. Lyngsjöhagen. sid. 75
 Hjertkvist, P M. Tolg. sid. 29
 Holgersson, August. Oskarshamn. sid. 86
 Holgersson, Gustav. Oskarshamn. sid. 68, 86-88, 123-124
 Holmberg, (klockare Holmberg). Bottnaryd. sid. 27
 Holmberg, Carl-Gustaf. Ringkarleby. sid. 178
 Holmgren. Gränna. sid. 181
 Holmström, Thor-Hugo. sid. 107-108
 Horn, Gustav. Fogelvik. sid. 52
 Hornbostel, E V. Berlin. sid. 123
 Hultenius, Lage. Bredsätra. sid. 88-89
 Hultgren, (klockare Hultgren). Tingsås. sid. 185
 Hultman, O. Djursdala. sid. 3
 Hyltén-Cavallius, Gunnar Olof. Sunnanvik. sid. 19, 75, 89-94, 170
 Håkansson, Knut. Göteborg. sid. 141
 Hägerstrand, (klarinetlisten Hägerstrand). Linneryd. sid. 114-115
 Hägg, Bengt. Dunshult. sid. 173
 Höglind, G. Ingatorp. sid. 87
 Hörberg, (klockare Hörberg). Virestad. sid. 140
 Hörberg, Pehr. Virestad. sid. 140

 Isaksson, David. Göteryd. sid. 25, 95-96, 98, 140

 Jakobsson, (Jakob). Glömminge. sid. 13-14
 Jansson, Pelle. Tuna. sid. 117
 Jansson, Sven Bertil. sid. 68
 Joensdotter, Maria Sofia. Brotorp. sid. 140
 Johannes i Elmeråsen. Hjortsberga. sid. 6, 91, 94
 Johannesson, Erik. Asa. sid. 137
 Johansdotter, Lena. Unnaryd. sid. 84
 Johansson, A. Gamleby. sid. 87
 Johansson, Albert. Älghult. sid. 97
 Johansson, Anna (Anna i Smedstorp). Ankarsrum. sid. 37
 Johansson, Edvart. Troxhult. sid. 131, 133
 Johansson, Frans Oskar. Målerås. sid. 58-59
 Johansson, Fritjof. Bastubo. sid. 131
 Johansson, Gustav. Jät. sid. 159, 166
 Johansson, Gusten. Kråksmåla. sid. 190
 Johansson, Håkan. Västra Torsås. sid. 121, 141
 Johansson, Janne (Blinde-Janne). Gränna. sid. 17, 121-124, 181, 183
 Johansson, Johannes. Markaryd. sid. 98
 Johansson, Jonas (Jonas Soldat). Tolg. sid. 106, 122-124
 Johansson, Jonas (Spel-Jonas i Sågtorpet). Markaryd. sid. 95, 98
 Johansson, Jöns. Tingsås. sid. 108
 Johansson, Karl. Trästad. sid. 99-102

Johansson, Karl-Johan. Tegnaby. sid. 110
 Johansson, Karolina. Tingsås. sid. 108
 Johansson, Konrad (Spelare-Konrad i Vrånghult). Vrånghult. sid. 189
 Johansson, Kungs Neta. Våxtorp. sid. 127, 129
 Johansson, Kungs Otto. Våxtorp. sid. 127, 129
 Johansson, M N. Tolg. sid. 104, 109
 Johansson, Magni. Orraryd. sid. 122-124
 Johansson, Mari (Mari på Gatan). Värnamo. sid. 102-103
 Johansson, P A. Svinhult. sid. 87
 Johansson, Per Johan. Tidarsrum. sid. 47, 86
 Jonasson, Anders. Kalvsvik. sid. 105
 Jonasson, Karl. Kalvsvik. sid. 105
 Jonasson, Ninus. Kalvsvik. sid. 105, 144, 159
 Jonasson, Pehr. sid. 59
 Jonsson, Bengt (Spel-Bengten). Virestad. sid. 140-141
 Jonsson, Fredrik. Gärdslösa. sid. 142
 Jonsson, Johannes (Spele-Jocke). Torpa. sid. 5, 87
 Jonsson, Johannes (Den blinde) (Johannes te Lejons). Tolg. sid. 106
 Jonsson, Karl (Svinhulta Jon). Strömby. sid. 18
 Josefsson, Jonas Ludvig. Bäckebo. sid. 79
 Jularbo, Carl. sid. 112
 Jynkel, J P. Kaxgårde. sid. 18, 106-108, 130-131
 Jäng, Johan. Väckelsång. sid. 164
 Jönsson, Martin. Ljungby. sid. 108-109

Kalle i Genesmåla. Södra Sandsjö. sid. 185-186
 Karlsson, Ada. Drev. sid. 110-111
 Karlsson, Alfred (Smé Karlsson). Vislanda. sid. 31, 111-113
 Karlsson, Axel. Blankaholm. sid. 113
 Karlsson, Fabian. Väckelsång. sid. 114-116
 Karlsson, Gustaf (Gusten i Prästboda). Tutaryd. sid. 111
 Karlsson, Gustav. Tryserum. sid. 7
 Karlsson, Johan Erik. Dalsebo. sid. 117
 Karlsson, Oskar. Tegnaby. sid. 110
 Karlsson, P. Karlstorp. sid. 87
 Karlsson, Per. Bastubo. sid. 131
 Karlsson, Sven. Dalsebo. sid. 117
 Kask, N P. Emarp. sid. 87
 Key, Ellen. sid. 68, 145
 Kindblom. Blackstad. sid. 99
 Klemming, Gösta. Göteborg. sid. 77, 97, 111, 113, 154
 Klockar-Brittass Viktor. Vederslöv. sid. 41
 Klockarns Gösse. Tingsryd. sid. 184
 Kraft, (knekten Kraft). Kroksjöbo. sid. 185
 Krej, Carl Johan. Ålem. sid. 66, 72, 88
 Kronholm, (klockare Kronholm). Ventlinge. sid. 157
 Krook, Lena. Karlshamn. sid. 131
 Kung, Petter. Våxtorp. sid. 127
 Kuskamågen. Gränna. sid. 181
 Käll, Axel. Ädelfors. sid. 87, 123-124
 Köhlen. sid. 79

Lackström. Blackstad. sid. 99
 Landstedt, Karl. Hannäs. sid. 7
 Larsén, E. Växjö. sid. 123
 Larsson, Marcus. Spångenäs. sid. 117
 Larsson, Robert. Spångenäs. sid. 79, 117-120
 Lassa-Nesse. Vislanda. sid. 143
 Lasse i Lassaberg. sid. 20
 Laurell, Yngve. Borås. sid. 123-125
 Lavin, (Frans, Oskar, Carl m.fl.). Markaryd m.fl. platser. sid. 95, 129
 Lif, A. Skede. sid. 87

Lindahl, Erik. Piggaboda. sid. 111
 Lindberg, J. Eksjö. sid. 87
 Lindblom, (klockare Lindblom). Södra Sandsjö. sid. 184
 Lindqvist, Carl. Virestad. sid. 120-127
 Lindström, Konrad. Lofta. sid. 146, 148
 Ling, Jan. sid. 20, 32
 Ljungberg, Karl. Gränna. sid. 181
 Ljunggren, Nils Bernhard. Markaryd. sid. 4-5, 61, 95, 127-130, 151
 Ljungkvist, Aron. Rydaholm. sid. 40
 Luring, Hansa (Hansa Schven). Virestad. sid. 140-141
 Lärka, Carl Carlsson. Västrum. sid. 173
 Löfberg, Bengt. Århult. sid. 173
 Lönnberg, Henrik. Järbo. sid. 61

Malmberg, Otto (Ottar Hyll). Ljungby. sid. 33
 Mannerkrantz, (major Mannerkrantz). Värnanäs. sid. 107
 Melin, Teofil. Torsås. sid. 18, 107, 130-134
 Mosesson, J P. Klocketorp. sid. 3, 134-135
 Måns på Långbacken. Gladhammar. sid. 69
 Månsson, Carl August. Jonsberg. sid. 194
 Månsson, Petter. Vislanda. sid. 143
 Mårtensson, Anders. Gösköp. sid. 95
 Märta i Tjust. Bolmsö. sid. 84

Nannesson, Sune. Södra Vi. sid. 3
 Nilsson, Anna. Gladhammar. sid. 68
 Nilsson, Ingrid. Sjöås. sid. 32
 Nilsson, Albin. Hinneryd. sid. 95-96
 Nilsson, Anna-Catharina. Snugge. sid. 122
 Nilsson, August. Högtomta. sid. 172
 Nilsson, Christina. Snugge, Lövhult m.fl. platser. sid. 40, 44, 87, 106, 112, 120-124, 126-127, 141
 Nilsson, Fingal. Vallnäs. sid. 83, 135-136
 Nilsson, Fredrik (Skräddar Fredrik). Glömminge. sid. 139, 174
 Nilsson, Gustav. Odensjö. sid. 40, 42, 44
 Nilsson, Jan. Krokshult. sid. 189
 Nilsson, Jonas. Snugge. sid. 120
 Nilsson, Karl (Kalle i Lövhult). Lövhult. sid. 40, 121
 Nilsson, Karl. Odensjö. sid. 44
 Nilsson, Karl. Asa. sid. 137-139
 Nilsson, Petter Ola. Tävelsås. sid. 159, 162-163
 Nilsson, Petter Olof Anna. Tävelsås. sid. 159, 168
 Nilsson, Verner. Grimslöv. sid. 40-41
 Norlind, Tobias. sid. 181
 Norman, Anders. Östrahult. sid. 117
 Nygren, Karl. Kloster. sid. 112
 Nyholm, August. Delsbo. sid. 73, 176
 Nämndemans Ola. Härlunda. sid. 40, 47, 50

Ohlsson, G M. Hjortsberga. sid. 91, 93-94
 Ola Spelman. Borrestad. sid. 176
 Olin, Karl. Borgholm. sid. 1, 139
 Olsson, Erik. Myssjö. sid. 178
 Olsson, Håkan. Benestad. sid. 176
 Olsson, Karl Magnus. Ramsberg. sid. 154, 156
 Olsson, Nils. Sjögestad. sid. 146
 Olsson, Oscar. Bidalite. sid. 131, 134
 Olsson, Petter. Glömminge. sid. 13
 Oskar på Hvilan. Skatelöv. sid. 42

Persson, Anders. Brotorp. sid. 140
 Persson, Harald (Tånghults Paganini). Tånghult. sid. 131, 133

Persson, Johan. Bölemåla. sid. 190
 Persson, Magnus. Virestad. sid. 6, 140-141
 Persson, Maria. Drev. sid. 110
 Persson, (syskonen Persson). Gemla. sid. 43
 Pettersson, Axel. Källna. sid. 129
 Pettersson, Axel. Åfors. sid. 21, 23, 25
 Pettersson, Berzelius. Transjö. sid. 21
 Pettersson, Johan August. Tolg. sid. 104, 122-124
 Pettersson, Lotta. Torsås. sid. 131
 Pettersson, Karl. Degerhamn. sid. 141-142
 Pettersson, Nils (Spel-Nisse). Karsbo. sid. 18, 107, 130-131
 Pettersson, Nils Petter. Stugun. sid. 76
 Pettersson, Petter (Petter på Lund). Torsås. sid. 18, 131
 Pettersson, Per August. Gärdslösa. sid. 142
 Pettersson, Sven August. Lönnshult. sid. 143-144
 Plut, (Mäster) (Anders Magnus Andersson). Västervik. sid. 19, 145-146
 Prom-Kallen. Skatelöv. sid. 42
 Pönitz, Heinrich. Berlin. sid. 80

Ragnar i Steglehylte. Steglehylte. sid. 14
 Rask, Lovisa. Unnaryd. sid. 84
 Rehnberg, Mats. sid. 35
 Retzman, Carl (Ristman). Lofta. sid. 146-147
 Roos, Karl. Jönköping. sid. 87, 122-124
 Ror, Pelle (Pelle Grisbäck). Söderåkra. sid. 18, 107, 131
 Rosén, S S. Hult. sid. 148-150
 Rosenberg, Anders Gustaf. sid. 178
 Rosenschiöld, Nils Rudolf Munch af. Halmstad. sid. 121
 Rosvall, Carl. Vimmerby. sid. 128, 150-151
 Rudebeck, Olof. sid. 20
 Rudebeck, Peder. sid. 33
 Rulin, Carl Viktor. Lerbäck. sid. 72, 74, 178
 Rönn, (sergeant Rönn). Gränna. sid. 181

Samuelsson, Maria. Virestad. sid. 123-124
 Sandgren, P E. Påryd. sid. 107
 Santesson. Södra Vi. sid. 73, 151-154
 Sibbe på Skaen. Vislanda. sid. 143
 Silfversparre. (Nybro ?). sid. 58
 Sixten i Verpeshultaberg. Verpeshult. sid. 14-16
 Sjögren, A. Mörlunda. sid. 87
 Sjökvist, (spelmannen Sjökvist). Hjortsberga. sid. 90
 Sjökvist, (sångaren Sjökvist). Högbj. sid. 85
 Sjölander, Axel. Grönadal. sid. 154-157
 Sjölander, Karl. Älmeboda. sid. 154, 157
 Sjöman, Gotthard. Ventlinge. sid. 157-159
 Sjöman, Nils Petter. Ventlinge. sid. 157-158
 Skön, Petter. Jät. sid. 11, 159
 Skönvid, Carl-Arvid. Älghult. sid. 190
 Spelar Modig. Vena. sid. 190
 Spele-Kalle. Ljungsköp. sid. 95
 Spets, Daniel. Kalvsvik. sid. 139
 Stephens, George. Huseby. sid. 90
 Stolt, Jonas. Högsby. sid. 6, 190
 Storck, Oskar. Skillingaryd. sid. 87, 123-124
 Storm, Axel (Tutare Axel i Uvahult). Uvahult. sid. 190
 Strömberg, August. Jät. sid. 105, 159-169
 Styv, Abraham Nilsson (Styven). Torsås. sid. 18
 Ståhlberg, Nils. sid. 13, 85, 88, 139, 141-142, 157, 174
 Stäm Gustaf. Kalkstad. sid. 88-89
 Sundberg, Anna Catharina. Gladhammar. sid. 68
 Sundell, Lars Johan. Västervik. sid. 2, 87

Sundin, (fjärdingsman Sundin). Gårdby. sid. 88-89
Sundling, C F. Uppsala. sid. 7
Svantis i Jammelt. Göteryd. sid. 96
Swedenfors, Folke. sid. 127
Sven i Sjöby. Sjöby. sid. 41
Svensson, Alfred. Överum. sid. 170
Svensson, Anders. Vrangkunge. sid. 99, 170-172
Svensson, Artur. Persnäs. sid. 172
Svensson, August. sid. 48
Svensson, Johan (Johan Svensson Spelare). Tegnaby. sid. 25, 27, 29-30, 187
Svensson, Johannes. Markaryd. sid. 127
Svensson, Karl (Kalle i Sjöheden). Nöbbele. sid. 114
Svensson, Nils Fredrik. Asa. sid. 137
Svensson, Per. Thorshult. sid. 190
Svensson, Petter (Petter Svensson Spelare). (Målerås). sid. 58-59
Svensson, Viktor. Bastubo. sid. 72, 131
Svensson, Wilhelm. Kimramåla. sid. 189
Söderberg, J. Västervik. sid. 87, 117-119
Söderqvist, Emil. Flen. sid. 178
Söderqvist, Wilhelm. Vetlanda. sid. 87, 122-124
Södling, Carl Eric. sid. 19-20, 56, 84, 90, 145-146, 170, 172

Theandersson, Johan. Kosta. sid. 122-124
Theorin, Magnus. Växjö. sid. 58, 72, 100, 176-178, 187
Thomas, Ambroise. sid. 121
Thorén, Karl-Oskar. Ukna. sid. 147
Thorholm, Sven. Gullaboås. sid. 131
Thorsjö, Hjalmar. Markaryd. sid. 127, 129
Tjäder, (gubben Tjäder). Värnamo. sid. 84
Topelius, Zacharias. sid. 177
Törnblad, Karl. Torslunda. sid. 174-175
Törnbom. Blackstad. sid. 99
Törnqvist, Aron. Gottåsa. sid. 40, 50
Törnqvist, Salomon. Gottåsa. sid. 40, 143

Waennerberg, Svante Gustaf. Roglösa. sid. 178
Walin, Stig. sid. 32
Wallman, Johan Haqvin. Slaka. sid. 27, 66, 71, 179-180
Wennerberg, (klockare Wennerberg). Hult. sid. 148
Wernholm. Västertryserum. sid. 7-8
Wetter, Gustav. Katrineholm. sid. 19, 181
Wetter, Johan. Gränna. sid. 181-184
Wickenberg, Frans. Tingsryd. sid. 184-186
Wickenberg, Per. sid. 184-187
Wide, C M. Djursdala. sid. 3, 69
Wiede, Levin Christian. sid. 110
Wiedeman, A. Växjö. sid. 32
Vieslander, Nils. Växjö. sid. 25, 29, 187
Vieslander, Sven. Växjö. sid. 40, 187-188
Wiking, Carl. Kråksmåla. sid. 189-194
Wiström. Blackstad. sid. 99
Witzofsky. sid. 58
Värebolslängen. Värebo. sid. 25

Åstrand, Carl Gustaf. Horn. sid. 13, 177

Ödvall. Växjö. sid. 58, 176
Örnberg. Blackstad. sid. 99

Efterord 2023

– en intervju med Magnus Gustafsson

Det är 40 år sedan Magnus Gustafsson och Smålands Spelmansförbund gav ut **Folkmusik från Småland och Öland**. Boken är sedan länge slutsåld men innehållet är fortfarande intressant och efterfrågat: 241 låtar och visor, uppgifter om traditionsbärare och melodier samt fotografier och teckningar. Smålands Musikarkiv och spelmansförbundet har därför beslutat att göra en digital faksimilutgåva av **Folkmusik från Småland och Öland**, fritt tillgänglig för alla intresserade via arkivets hemsida.

Magnus Gustafsson kan nu se tillbaka på fem decennier av insamling, utgivning och forskning kring folklig musikutövning. Det är ingen överdrift att beteckna honom som en av landets ledande auktoriteter på området. Dessutom har Magnus en stor betydelse för folkmusiklivet genom sin egen omfattande verksamhet som spelman och lärare på folkmusikutbildningar, som radiomedarbetare samt som producent, bland annat för Korrö folkmusikfestival som han var med och startade 1985. År 1992 grundade Magnus även Smålands Musikarkiv, vilket tillsammans med de regionala musikorganisationerna Musik i Kronoberg/Musik i Syd har varit hans huvudsakliga institutionella hemvist.

Med tanke på allt detta som ovan nämnts var undertecknad – som efterträtt Magnus Gustafsson som chef för Smålands Musikarkiv – nyfiken på att få veta mer om hur det gick till när **Folkmusik från Småland och Öland** gavs ut 1983 och hur Magnus ser på sin första utgåva utifrån dagens perspektiv. Den följande intervjun är ett redigerat sammandrag av ett längre och mer spretigt samtal som spelades in i musikarkivets lokaler på Nygatan 6 i Växjö i slutet av april 2023.

Mathias Boström
Arkivchef Smålands Musikarkiv

Folkmusik från Småland och Öland gavs ut 1983.
Vem var Magnus Gustafsson då?

1983 befann jag mig i efterdyningarna av något som hade drabbat mig mycket starkt. Under 1970-talet hade jag börjat spela fiol och blivit väldigt fångad av allt som den dåvarande folkmusikvågen innehöll. Jag hade skapat mig en identitet inom folkmusiken och fått otroligt många vänner genom detta.

Jag var 28 år 1983 och hade sedan ett par år arbete i Värends Nöbbele, på en vanlig B-skola på landet (där elever i olika årskurser undervisades tillsammans). Där jobbade jag på halvtid och på den andra halvan spelade jag och gjorde lite annat. Jag hade börjat jobba lite på radion och göra program, men också inlett mina inspelningar av traditionsbärare, en uppgift som man egentligen aldrig fick riktigt betalt för, men som man ändå genomförde som ett slags arbete. 1983 hade jag dessutom sedan ett par år tillbaka börjat spela mycket med mina vänner i folkmusikgruppen Sågskära.

Hur kom du på idén att du skulle ge ut en notbok med småländsk och öländsk folkmusik?

Som jag minns det fick Smålands Spelmansförbund i omgångar medel från landstinget i Kronoberg för att dokumentera äldre spelmän. Tillsammans med SvenErik Johansson (i dag Vejvi) och Bengt Löfberg åkte jag runt och gjorde en del inspelningar. Samtidigt hade Värends spelmansgille sökt och beviljats pengar från Svensk folkmusikfond för att inventera småländska melodier som fanns i olika arkiv och jag fick uppdraget att genomföra detta.

Inom Smålands Spelmansförbund, som då var inne i en dynamisk period med många aktiva medlemmar, fanns det ett tryck på att inspelningarna skulle komma fler medlemmar till del. Tanken var först att det skulle ges ut ett mindre häfte med transkriptioner av en del av inspelningarna. Samtidigt hade det kommit fram så mycket spännande material i arkivinventeringen. Så det var

inte långsökt att vilja kroka ihop de parallella spår som jag sysslade med. Det gemensamma utgivningsprojektet skulle först omfatta 100 låtar, men det fanns så mycket intressant utgivet arkivmaterial från Småland och Öland. Detta kom att svälla över den ursprungliga ambitionen och slutligen bli tyngdpunkten i boken.

Jag minns att vi ett tag pratade om att först ge ut en utgåva med material från arkiven och spara på det där häftet med transkriptioner från banden till lite senare. Nu kom några inspelningar ändå med i boken, men den mer omfattande utgåvan med transkriptioner banden återstår fortfarande att ge ut. De låtarna kom ju inte heller med i min större utgåva som kom 2000, **Småländsk musiktradition**. Då fanns det inte tid att sätta sig och göra transkriptioner.

Denna tillkomstprocess är också anledningen till att de transkriberade inspelningarna i boken endast kommer från den dokumentation som gjordes på uppdrag av Smålands spelmansförbund. Sveriges radio, Svenskt visarkiv och även andra arkiv hade också gjort inspelningar, men de använde vi mera som referensmaterial. Man måste komma ihåg att då upplevdes avstånden som större och Svenskt visarkiv låg längre bort än det gör nu, när så mycket material är lättillgängligt och nära till hands via deras hemsida. Jag minns den blandning av förvåning och entusiasm som Bengt Löfberg och jag upplevde när vi reste runt och spelade in. Vi fick beställa kopior på rullband från Visarkivet och fascinerades av vad vi fick höra på deras inspelningar. Då uppfattade vi att dessa inspelningar låg långt tillbaka i tiden, även om det bara rörde sig om några år. Vi undrade vilka traditionsbärare som fortfarande var i livet och vi ville också besöka dem för att göra egna inspelningar, även om de redan blivit dokumenterade på annat håll.

Jag var ordförande i spelmansförbundet under denna period och dessutom djupt inblandad i de olika delarna av materialinsamlingen, så det blev jag som kom att sammanställa notboken. Men jag hade nära kontakt med spelmansförbundets

låtcommitté och med andra engagerade spelmän som jag bollade idéer med.

*En sådan här notutgåvan ges inte ut i ett historiskt vacuum. Vad var det du – direkt eller indirekt – vände dig emot och vad propagerade du för genom utformningen av **Folkmusik från Småland och Öland**?*

Som jag sa tidigare fanns det inget motsatsförhållande till spelmansförbundets låtcommitté och det hände att låtar ur notboksmaterialet plockades ut för att i stället hamna i låtpärmen. Samtidigt var det helt utopiskt att tänka sig att allt som kommit fram skulle ges ut till låtpärmen – det var för mycket nytt och spännande material. Gösta Klemmings häften med arrangerade låtar var fortfarande basen i spelmansförbundets repertoar och även många låtar i låtpärmen var arrangerade för två fioler. För oss som kände oss mer hemma i den alternativa folkmusikvägen var smålandshäftet av **Svenska låtar**, som hade kommit nytryckt under 1970-talet, mer spännande. Samtidigt uppfattades innehållet i **Svenska låtar** som exklusivt och inget för dem som inte tillhörde kärnan av de allra mest intresserade.

Med **Folkmusik från Småland och Öland** ville vi vända oss bort från det arrangerade och tillrättalagda såsom vi uppfattade Klemmings och många andra spelmansförbunds tidigare utgåvor. Samtidigt var det viktigt att visa på den breda och spännande folkmusikhistoria som fanns i Småland, vilket även gick bortom **Svenska låtars** begränsningar. Det var viktigt att även spegla 1800-talets senare pardanser som hade dokumenterats på bandinspelningarna med bland annat av dragspelare och munspelare – repertoar och instrument som inte rymdes inom **Svenska låtar**-projektet.

Hur passar omslagsbilden in i detta sammanhang?
Fiolhalsen med drakhuvud och åtta understrängar från Smålands Museum! Det låg också i tidens intresse för understrängade fioler och bordun-

instrument, och avspeglar samma önskan som tidigare att vilja visa upp en bredare, alternativ och spännande bild av den småländska folkmusikens historia. Låtar för hummel, lurar och horn – och bilder på instrumenten – är också exempel på detta ur boken.

***Folkmusik från Småland och Öland** är alfabetiskt upplagd efter spelmansrepertoarer eller källmaterial. Den skiljer sig därmed exempelvis från din senare utgåva **Småländsk musiktradition** från 2000. Hur tänkte du kring den första bokens uppläggning?*

Utgåvan följer **Svenska låtars** princip, med inledande korta biografiska uppgifter följt av ett antal melodier ur repertoarerna. Det var en viktig utgångspunkt att förmedla mer information än enbart låtarna i sig. Sedan kändes det konstigt att ta en geografisk tur runt landskapet för att bestämma ordningen på presentationerna, såsom i **Svenska låtar**, så det fick i stället bli alfabetiskt.

Nu kan man dra lite på smilbanden kring en del av presentationerna. När man läser dem i dag så får man ha ett visst överseende med att det är mycket sentida kunskap som inte redovisas i denna utgåva. Men det var inte ambitionen att det skulle vara en vetenskaplig utgåva, samtidigt som det fanns en hunger efter kunskaper om spelmän och musiken på ett sätt som inte självklart hade sin plats i spelmansförbundets andra utgåvor.

*Hur ser steget ut mellan **Folkmusik i Småland och Öland** och **Smålands musiktradition**?*

Om man hade gläntat på dörren till mer material, källor och djupdykningar i arkiv i **Folkmusik från Småland och Öland** så fortsatte jag med detta genom 1980- och 1990-talen – och det fanns så mycket mer material! Tanken med den andra boken var att den skulle vara mer av en ren repertoarbok, därför är den ordnad efter danstyper. Där var det inte meningen att det skulle bli så mycket kommentarer, men det blev ju ändå en del i slutändan.

Folkmusik från Småland och Öland innehåller mest instrumentallåtar, men även en del visor. Hur tänkte du kring visorna?

Även här hämtades inspiration från **Svenska låtar**. Det skulle finnas lite visor också. Samtidigt skulle **Folkmusik från Småland och Öland** innehålla material som inte var utgivet på annat håll. Exempelvis kunde August Strömbergs egna låthäften vid den här tiden fortfarande köpas på Carlesons musikaffär i Växjö, och andra låtar och en del av visorna fanns tryckta i **Svenska Låtar**. Men hans upptecknade lekar var däremot inte lika kända, så de fick lite plats för att representera Strömberg här.

Hur gick utgivningsarbetet till i praktiken?

Jag minns att den där utgåvan tärde rejält på spelmansförbundets ekonomi. Utgångspunkten för själva utgivningen var begränsade ekonomiska resurser. Vi undersökte vad det skulle kosta att göra en regelrätt tryckning av en notbok av den här omfattningen och det var helt utopiskt att gå den vägen. Då minns jag att det var väldigt nära att vi gav upp, och vi tänkte att vi aldrig kommer att hitta de resurserna. Så det fick bli en budgetlösning. På den tiden hade distriktet av Svenska ungdomsringen för bygdekultur (i dag Folkdansringen) ett litet kontor i en källarlokal på Dalbo här i Växjö. Där fanns det en elskrivmaskin med kula (med möjlighet att byta mellan stilar), det fanns kopieringsmöjligheter och ljusbord med mera. På något sätt lyckades jag få nycklar till den här lokalen. Så dit cyklade jag, jag bodde i stan då, och så satt jag där på kvällarna och skrev texterna på maskinen och använde det lilla ljusbordet för att göra i ordning sida för sida till tryckförlagor. Allt var väldigt hantverksmässigt. Vi hade ursprungligen tänkt att vi skulle trycka noterna – det här var ju före alla notskrivningsprogram – men det visade sig vara helt omöjligt kostnadsmässigt. Så då funderade vi om det fanns någon som skrev hyfsat tydliga noter för hand. På dåvarande Regionmusiken, på Kristineberg i Växjö, var en avlägsen släkting till mig trumpetare, men han

hade drabbats av en arbetsskada och inte kunde spela längre. Han hade i alla fall kvar sin tjänst och jag visste att han renskrev rätt mycket noter. Så jag ringde till Erland Sallhag, som han hette, och förklarade vår situation och våra dåliga möjligheter att ge ekonomisk ersättning. Men han tyckte att det lät roligt. Så jag åkte till honom med jämna mellanrum med kladdar som han sedan renskrev. Därefter klippte jag ut dem och klistrade in noterna på sidförlagorna. **Folkmusik från Småland och Öland** trycktes sedan på Smålandspostens tryckeri, tror jag, men det står ingenstans i boken.

Tittar man i Smålands Spelmansförbunds arkiv ser man att det kostade 35 000 kr att trycka boken, vilket var 70 % av föreningens utgifter det året. Samtidigt tog det bara tre år för utgåvan att jämn upp ekonomiskt.

Ja, den var inte svårsåld. Anledningen var att vi då befann oss i efterdyningarna av folkmusikvågen. Det fanns många medlemmar i spelmansförbundet och ett sug efter denna typ av utgåvor. Intresset var stort i Småland, men egentligen inte så mycket utanför. Jag hade med mig boken till spelmansstämman i Ransäter för att sälja. Jag minns att den väckte en del uppmärksamhet, exempelvis bland spelmän från Västergötland och Skåne, som tyckte att de också borde ge ut motsvarande bok om folkmusiken i sina landskap. Men jag minns inte att de köpte den i någon större utsträckning.

Hur minns du mottagandet av boken?

Den sålde som sagt rätt snabbt slut, så om man utgår från det så var det väl bra. Jag minns att några undrade kring vissa låtar, varför de valts ut. Så det fanns en viss tveksamhet kring urvalet på sina håll, därför att det bröt mot den gängse bilden av småländsk folkmusik, vilket ju i sig var ett av syftena med boken. Det är inte ovanligt med omstämda låtar i småländsk folkmusiktradition, men man var inte van vid det överallt inom spelmansrörelsen på den tiden. Så det var en del som tyckte att detta var lite konstigt och kontroversiellt ännu i början

av 1980-talet. En del av innehållet i utgåvan kunde nog uppfattas som lite otillgängligt.

*Hur känner du inför **Folkmusik från Småland och Öland** i dag?*

Jag har en viss fördragsamhet mot att det är lite knapphändiga uppgifter här och var och att det är några små felaktigheter. Men jag har inte problem med urvalet. En del med tiden kända spelmansböcker finns representerade här, som Donats och Dufvas spelmansböcker. Det hade kommit någon låt ur Dufvas samling till spelmansförbundets låtpärm, men den här utgåvan bidrog till intresset för den här repertoaren. Även urvalet av låtar ur Donats samling är ok, med låtar som är hyfsat spelbara för de flesta spelmännen. I några fall kan **Folkmusik från Småland och Öland** säkert ha fungerat som en nyckel och öppnat dörrar mot vidare förkovran och forskning hos intresserade spelmän.

Det är fortfarande folk som kontaktar mig då och då i förhoppningen om att kunna köpa ett exemplar av boken. Så av den anledningen känns det bra att **Folkmusik från Småland och Öland** återutges på nytt.